

97/52

ΤΑΞΙΣ ΣΤ'

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ και ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ

Φημιοποιηθήκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΕΤΑΔΙΟΥ 41 • ΑΘΗΝΑ
BY AYIA
BIBLIOGRAPHY

ΚΑΡΤΣΑΙΟΥ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ
ΚΑΙ
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΣΤ' ΤΑΞΙΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ
(Καὶ διὰ τὴν συνδιδασκαλίαν τῆς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεως)

ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

Άριθ. 65303 / 3-7-52 ἀποφάσεως 'Υπουργείου Παιδείας

ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΙΣ:
ΑΓΗΝ. ΑΣΤΕΡΙΔΗ — ΣΠ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΙΚΙΩΤΗ

"Ο ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ"

ΣΤΑΔΙΟΥ 41 • ΑΘΗΝΑΙ • ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6

29

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Βασιλείον της Ελλάδος
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ
Δ)ΣΙΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
Αριθμ. Πρωτ. 61330

* Αθήναι τῇ 3 Ἰουλίου 1952

Πρός

κ. ΔΗΜ. ΓΙΑΝΝΑΚΟΝ

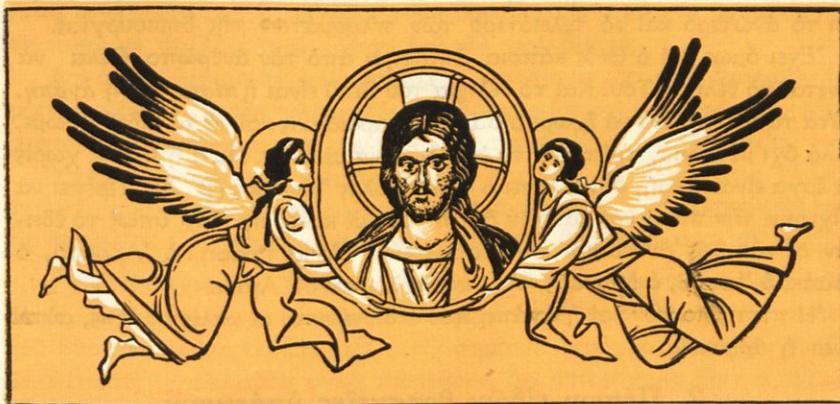
* Ενταῦθα

* Ανακοινούμεν ύμιν δτι διά τῆς ὑπ' ἀριθ. 65303/2-7-52 ἀποφάσεως τοῦ "Υπουργείου μετά σύμφωνον γνωμοδότησιν τοῦ Κεντρικοῦ Γνωμοδοτικοῦ καὶ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς 'Εκπαιδεύσεως, ἐνεκρίθη ὅπως χρησιμοποιηθῆ ὡς βοηθητικὸν βιβλίον τοῦ μαθήματος τῶν Θρησκευτικῶν διὰ τοὺς μαθητὰς τῆς ΣΤ' τάξεως τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ —ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ θιβλίον ὑμῶν ἐπὶ μίαν τριετίαν.

Παρακαλούμεν δθεν, δπῶς μεριμνήστητε διά τὴν ἔγκαιρον ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου τούτου, συμμορφούμενος πρὸς τὰς ὑποδείξεις τοῦ 'Εκπαιδευτικοῦ Συμβουλίου καὶ τὸν κανονισμὸν ἐκδόσεως βοηθητικῶν βιβλίων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

* Εντολῇ * Υπουργοῦ

* Ο Διευθυντής
X. ΜΟΥΣΤΡΗΣ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

V ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ θρησκεία

"Ολοι μας γνωρίζουμε ότι δύ κόσμος δὲν ἔγινε μόνος του, ἀλλὰ κάποια δύναμις ύπεράνθρωπη, κάποιος παντοδύναμος Δημιουργὸς τὸν ἐπλάσει μὲ πανσοφία καὶ τὸν κυβερνᾷ μὲ θεία πρόνοια. Αὐτὸς λοιπὸν δὲ Δημιουργὸς καὶ ἀόρατος κυβερνήτης τοῦ κόσμου εἶναι δὲ Θεός.

Καὶ δπως δλόκληρος δέ κόσμος, τὸ σύμπαν γενικῶς εἶναι δημιούργημα τοῦ καλοῦ Θεοῦ, τοιουτοτρόπως καὶ δὲ ἄνθρωπος εἶναι πλάσμα Ἐκείνου καὶ μάλιστα τὸ τελειότερο, τὸ ἀνώτερο ἀπὸ δλα Του τὰ πλάσματα. Καὶ εἶναι δὲ ἄνθρωπος ἀνώτερος ἀπὸ δλα τὰ πλάσματα, γιατὶ τὸν ἐπροίκισε δὲ Δημιουργὸς μὲ αἰσθήσεις, γιὰ νὰ αἰσθάνεται τὴ γύρω του φύσι καὶ ζωή, τὸν ἐπροίκισε μὲ λογικό, γιὰ νὰ σκέπτεται καὶ νὰ κρίνῃ· καὶ τὸ σπουδαιότερο, τὸν ἐπροίκισε μὲ δημιλία, γιὰ νὰ ἐκφράζῃ, δσα ἔχει μέσα στὴν ψυχή του.

"Ωστε δὲ ἄνθρωπος δὲν ὀφείλει στὸν Δημιουργὸ μόνο τὴν ὑπαρξί του,

ἀλλὰ καὶ δλα τὰ προτερήματα, ποὺ τὸν στολίζουν καὶ τὸν κάνουν νὰ εἰναι τὸ ἀνώτερο καὶ τὸ τελειότερο τῶν πλασμάτων τῆς δημιουργίας.

*Ἐχει δμως καὶ ὁ Θεὸς κάποια ἀπαίτησι ἀπὸ τὸν ἀνθρωπο. Θέλει νὰ γίνεται τὸ θέλημά Του. Καὶ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ είναι ἡ πίστις καὶ ἡ ἀγάπη. Αὐτὰ τὰ δυὸ πρέπει νὰ ἔχωμε μέσα στὴν καρδιά μας καὶ νὰ τὰ ἐκδηλώνωμε, ἀλλὰ ὅχι μὲ λόγια, πρέπει νὰ τὰ ἐκδηλώνωμε μὲ ἔργα. Γιατὶ ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα είναι νεκρή, ὅπως λέγει ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος (β' 20). Πρέπει νὰ δείχνωμε τὴν πίστι μας καὶ τὴν ἀγάπη μας μὲ καλές πράξεις, ὅπως τὸ ἔδειξαν οἱ εύσεβεῖς ἀνθρωποι ποὺ ἀναφέρει ἡ Ἀγία Γραφή : ὁ Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ, ὁ Ἰακώβ, ὁ Μωυσῆς, οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ Ἅγιοι.

*Ἡ πίστις λοιπὸν καὶ ἡ ἀγάπη ποὺ ἐκδηλώνεται μὲ καλές πράξεις, αὐτὴ είναι ἡ θρησκεία. ✓

✓ 2. Πόσων εἰδῶν θρησκείες ὑπάρχουν

*Απὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη ἐμάθαμε, ὅτι οἱ ἀνθρωποι δυστυχῶς πολὺ γρήγορα ἔξέχασαν τὸ Δημιουργό τους, τὸν ἀληθινὸν Θεό, ποὺ ἐπρεπε νὰ ἀγαποῦν, νὰ πιστεύουν καὶ νὰ λατρεύουν. Τὸν ἔξέχασαν καὶ ἐπίστευσαν στὰ δημιουργήματά του, δηλαδὴ στὸν ἥλιο, στὴ σελήνη, στὴ θάλασσα, στὸν κεραυνό, στοὺς ποταμούς, στὰ μεγάλα ζῶα καὶ σὲ διάφορα ἄλλα ἄψυχα πράγματα. Καὶ τὰ ἐπίστευαν, γιατὶ τοὺς ἔκαναν μεγάλη ἐντύπωσι.

Αὐτὸ βέβαια ἦταν μιὰ σωστὴ πλάνη, ἦταν ἀμαρτία. Καὶ ἡ πλάνη αὐτὴ ἔγινε αἰτία νὰ λησμονηθῇ ἡ ἀληθινὴ θρησκεία καὶ νὰ δημιουργηθοῦν πολλὲς καὶ διάφορες θρησκείες φεύγτικες.

*Οσοι ἀνθρωποι πιστεύουν στὶς φεύγτικες αὐτὲς θρησκείες καὶ λατρεύουν πολλοὺς θεοὺς λέγονται πολυθεϊστές¹ καὶ οἱ θρησκείες τους λέγονται πολυθεϊστικές.

*Υπάρχουν δμως καὶ ἀνθρωποι ποὺ πιστεύουν σὲ ἔναν μονάχα Θεό. Αὐτοὶ λέγονται μονοθεϊστές, καὶ οἱ θρησκείες τους μονοθεϊστικές. ✓

✓ Oι πολυθεϊστικές θρησκείες

*Απὸ τὴν ἴστορία μας γνωρίζομε ὅτι οἱ πρόγονοι μας, οἱ ἀρχαῖοι Ἑληνες καθὼς καὶ οἱ Ρωμαῖοι δὲν ἐπίστευαν σὲ ἔναν μόνο Θεό. Είχαν λησμονήσει τὸν ἀληθινὸν μας Θεό, καὶ ἐπίστευαν στὰ κτίσματά Του. Ἐλάτρευαν τὸν Ἀπόλλωνα ὡς θεὸ τοῦ ἥλιου, τὸν Αἴολο ὡς θεὸ τῶν ἀνέμων, τὸν Ποσειδῶνα ὡς θεὸ τῆς θάλασσας κτλ.

Τοὺς θεούς των μάλιστα τοὺς παρίσταναν μὲ ἀνθρώπινη μορφὴ καὶ

τοὺς ἔστηναν εἴδωλα, δηλαδὴ ἀγάλματα. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ θρησκεία τους λέγεται εἰδωλολατρική. Οἱ ὄπαδοι τῆς εἰδωλολατρικῆς ἐκείνης θρησκείας ἐπίστευαν σὲ πολλοὺς θεούς, ἥταν δηλαδὴ πολυθεῖστές.

'Αργότερα βέβαια παρουσιάσθηκε ὁ Χριστιανισμός, ποὺ ἐσάρωσε τὰ ψεύτικα εἴδωλα καὶ τὴν πλάνη τῆς εἰδωλολατρείας καὶ μὲ τὸ φῶς του ἔδειξε στοὺς λαοὺς τὸν ἐναν καὶ μόνο Θεό καὶ τὴν ἀληθινὴν Του θρησκεία.

"Υπάρχουν ὅμως καὶ σήμερα πολλὰ ἀκατομμύρια ἀνθρώπων ἐπάνω στὴ γῆ, ποὺ πιστεύουν σὲ πολλοὺς θεούς, ἀνήκουν δηλαδὴ σὲ πολυθεῖστικές θρησκείες. Οἱ σπουδαιότερες πολυθεῖστικές θρησκείες είναι οἱ ἔξης:

✓ α') 'Ο Φετιχισμός. 'Ο Φετιχισμὸς είναι ἡ πρωτόγονη θρησκεία τῶν διαφόρων ἡμιαγρίων καὶ ἀπολιτίστων φυλῶν τῆς Αφρικῆς καὶ τῶν νήσων τοῦ Ειρηνικοῦ ὥκεανοῦ. Ἡ λέξι φετίχη σημαίνει πρᾶγμα χωρὶς ψυχή. Οἱ ἀπολιτίστες λοιπὸν αὔτες φυλὲς πιστεύουν, ὅτι στὰ μεγάλα δέντρα, στοὺς στοὺς ὑψηλοὺς βράχους στὰ βαθεὶα σπήλαια, ἀλλὰ καὶ σὲ διάφορα ἄλλα ἀντικείμενα ἡμπορεῖ νὰ κατοικῇ κάποιο παντοδύναμο πνεῦμα. Γι' αὐτὸ θεοποιοῦν καὶ λατρεύουν τὰ ἀντικείμενα αὐτά.

✓ β') 'Ο Βραχμανισμός. Στὴν νοτιοανατολικὴν Ἀσία κατοικοῦν πολλὰ ἀκατομμύρια ἀνθρώπων, οἱ ὄποιοι πιστεύουν σὲ διάφορες θρησκείες. Μιὰ ἀπὸ αὐτὲς είναι ὁ Βραχμανισμός, ἡ ἀρχαιότερη θρησκεία τῶν Ἰνδιῶν.

Οἱ ὄπαδοι τοῦ Βραχμανισμοῦ παραδέχονται, ὅτι οἱ ψυχὲς τῶν καλῶν ἀνθρώπων μετὰ θάνατον ἀποκτοῦντὴν ἀθανασία. Τῶν κακῶν ὅμως ἀνθρώπων οἱ ψυχὲς ἐπιστρέφουν πάλι στὴ γῆ καὶ μεταμορφώνονται σὲ ἀνθρώπους ἢ σὲ ζῶα, ὡσπου νὰ καθαριστοῦν ἀπὸ τὶς ἀμαρτίες καὶ νὰ ἔχαγνησθοῦν. Τότε πλέον ἀποκτοῦν καὶ αὔτες τὴν ἀθανασία. Παραδέχονται δηλαδὴ οἱ Βραχμανιστὲς τὴν μετεμψύχωσι.

✓ γ') 'Ο Βουδισμός. Πολὺ διαδεδομένη ἐπίσης θρησκεία στοὺς λαοὺς τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας είναι καὶ ὁ Βουδισμός. 'Ιδρυτὴς τῆς θρησκείας αὕτης ἥταν ὁ Βούδας. 'Ο Βουδισμὸς διδάσκει ὅτι ὁ ἀνθρωπὸς ἡμπορεῖ νὰ ἀποφύγῃ τὸ κακὸ καὶ νὰ γίνη τέλειος, ὅταν καταπολεμάτη τὶς ἀδυναμίες καὶ τὰ πάθη του, ὅταν ἀποφεύγῃ τὶς ύλικὲς ἀπολαύσεις, ὅταν κάνῃ ἐλεημοσύνες καὶ ζῆ βίον ἀσκητικό. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀποκτάει τὸν τέλεια ἡρεμία καὶ ἡσυχία, ἔξομοιώνεται μὲ τὸ θεό, γίνεται Βούδας καὶ εἰσέρχεται στὴν ἀπόλυτη εύτυχία, στὴν ηρεμίαν.

✓ δ') 'Ο Ἰνδουϊσμός. Είναι καὶ αὐτὴ θρησκεία τῶν λαῶν τῆς νοτιοανατολικῆς Ἀσίας. 'Ο Ἰνδουϊσμὸς είναι ἔνα εἶδος Βραχμανισμοῦ, στὸν ὄποιο

ἔχουν ἀναμίξει πολλές ίδεις ἀπό τὸν Βουδισμό, καθώς καὶ διάφορες λαϊκές δοξασίες. Οἱ Ἰνδουΐστὲς παραδέχονται τρεῖς θεότητες, τὸ Βράχμα, θεὸ δῆμιουργίας, τὸν Βισνού, θεὸ ποὺ συντηρεῖ τὸν κόσμο καὶ τὸν Σίβα, θεὸ τῆς καταστροφῆς.

ε') Ὁ Κομφουκιανισμός. Ἰδρυτὴς τοῦ Κομφουκιανισμοῦ ἦταν ὁ κινέζος σοφὸς Κομφούκιος. Ἡ θρησκεία τοῦ Κομφουκίου εἶναι περισσότερο πρακτική θρησκεία. Διδάσκει τὴν ἀμοιβαία ἀγάπη μεταξὺ τῶν ἀρχόντων καὶ τῶν ὑπηκόων, μεταξὺ τῶν γονέων καὶ τῶν τέκνων, καὶ γενικά τὴν ἀγάπη μεταξὺ ὀλων τῶν πολιτῶν. Οἱ ὄπαδοι τοῦ Κομφουκιανισμοῦ λατρεύουν τοὺς νεκροὺς προγόνους των καὶ τοὺς προσφέρουν θυσίες.

4. Οἱ μονοθεϊστικὲς θρησκεῖες

Οἱ τελειότερες θρησκεῖες βέβαια εἶναι οἱ μονοθεϊστικές. Οἱ ὄπαδοι τῶν μονοθεϊστικῶν θρησκειῶν παραδέχονται ὅτι ὑπάρχει ἔνας καὶ μόνος Θεός. *Ἔχουν δῆμος οἱ θρησκεῖες αὐτές μεταξύ τους, καὶ ώρισμένες διαφορές.

Οἱ μονοθεϊστικὲς θρησκεῖες εἶναι τρεῖς: Ἡ Ἰουδαϊκὴ, ἡ Μωαμεθανικὴ καὶ ἡ Χριστιανικὴ.

α') Ἡ Ἰουδαϊκὴ θρησκεία εἶναι ἡ ἀρχαιότερη μονοθεϊστικὴ θρησκεία, ἡ θρησκεία τῶν Ἐβραίων ποὺ γνωρίζομε ἀπό τὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἡ βάσις τῆς θρησκείας αὐτῆς εἶναι οἱ Δέκα 'Ἐν το λέσ, ποὺ παρέδωσε δ Θεὸς στὸν Μωυσῆ ἐπάνω στὸ ὅρος Σινᾶ. Οἱ Ἐβραῖοι δῆμος ἐπίστευαν ὅτι δ Θεὸς δ ἀληθινὸς εἶναι μόνο ἴδικός των Θεὸς καὶ ὅτι αὐτοὶ εἶναι δ περιούσιος λαὸς τῆς γῆς.

Ωστόσο ἡ θρησκεία αὐτὴ περιέχει καὶ πολλές ὀρθὲς διδασκαλίες, οἱ δποὶες προετοίμασαν τὶς καρδιὲς τῶν ἀνθρώπων νὰ δεχθοῦν τὴν πραγματική, τὴν ἀληθινὴν θρησκεία, δηλαδὴ τὴ Χριστιανική, ποὺ μᾶς ἐφανέρωσε δ Κύριος ήμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

β') Ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία εἶναι ἡ νεώτερη ἀπό τὶς μονοθεϊστικὲς θρησκεῖες καὶ ιδρύθηκε ἀπό τὸ Ἀραβικό Μωάμεθ κατὰ τὸ 622 μ.Χ. Ο θρησκευτικὸς αὐτὸς ἀρχηγὸς ἐπῆρε ώρισμένες διδασκαλίες ἀπό τὸν Ἰουδαϊσμὸ καὶ ώρισμένες ἀπό τὸν Χριστιανισμὸ καὶ ἀφοῦ ἐπρόσθεσε καὶ μερικές ίδικές του ίδεις, παρουσίασε στοὺς δῆμοθενεῖς του, στοὺς Ἀραβεῖς τὴ νέα του θρησκεία.

Ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία παραδέχεται ὅτι ἔνας καὶ μόνος Θεὸς ὑ-

πάρχει, δὲ Ἀλλὰ καὶ ὅτι ὁ Μωάμεθ εἶναι δὲ μεγαλύτερος προφήτης, ποὺ
ἡλθε στὸν κόσμο γιὰ νὰ διδάξῃ στοὺς ἀνθρώπους τὸ θέλημα τοῦ ἀληθινοῦ
Θεοῦ. Τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸ δὲν τὸν παραδέχεται ὡς Θεάνθρωπο
ἀλλὰ ὡς ἀπλὸν προφήτη, ὅπως καὶ τὸν Μωϋσῆ.

Ο Μωαμεθανισμὸς διδάσκει, ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει νὰ προσεύχωνται
τακτικά, νὰ δίδουν ἐλεημοσύνες, νὰ νηστεύουν καὶ νὰ ζοῦν ζωὴ ἐνάρετη,
γιατὶ ὑπάρχει μάλλουσα κρίσις καὶ μέλλουσα ζωὴ. Διδάσκει ἀκόμη ὅτι ἡ
ζωὴ τῶν ἀνθρώπων κανονίζεται ἀπὸ τὸ πεπρωμένο, τὸ ὅποιο κανεὶς
δὲν ἤμπορει νὰ τὸ ἀποφύγῃ.

Ολη ἡ διδασκαλία τοῦ Μωάμεθ περιέχεται στὸ Κοράνιο, τὸ ἱερὸ βι-
βλίο τῶν Μωαμεθανῶν, ποὺ τὸ ἔγγραφαν οἱ μαθητές του.

Τὴν Μωαμεθανικὴ θρησκεία τὴν ἀκολουθοῦν οἱ Ἀραβεῖς, οἱ Τούρκοι, οἱ
Πέρσες πολλοὶ Ἰνδοὶ καὶ ἄλλοι.

5. Η Χριστιανικὴ θρησκεία

Ἡ τελειότερη ἀπὸ ὅλες τὶς θρησκείες εἶναι βέβαια ἡ Χριστιανική, τὴν
ὅποια μᾶς ἐφανέρωσε Ὅ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός.

Ο Θεός, ὅταν εἰδε ὅτι ἡ πλάνη καὶ ἡ ἀνομία τῶν ἀνθρώπων ἔφθασε στὸ
ἀπροχώρητο, ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ τὸν μονογενῆ Του Υἱὸν στὸν κόσμο, γιὰ
νὰ μᾶς δείξῃ τὴν ἀληθινὴ θρησκεία, νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὰ δολερά δίχτυα
τῆς ἀμαρτίας καὶ νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ στὶς ἀγκάλες τοῦ ἀγαθοῦ μας Δημιουρ-
γοῦ. Ἡλθε λοιπὸν δὲ Κύριος στὴ γῆ μας καὶ ἐκήρυξε νὰ πιστεύωμε στὸν ἕνα
καὶ μόνο ἀληθινὸ Θεό, νὰ ἀγαποῦμε τὸν πλησίον μας καὶ νὰ ἐκτελοῦμε
καλὰ ἔργα. Ἡ διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ εἶναι διδασκαλία τῆς πίστεως, τῆς
ἀγάπης καὶ τῶν καλῶν πράξεων.

Ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, δὲ ιδρυτής τῆς Χριστιανικῆς μας θρη-
σκείας ἄρχισε τὰ θεία Του κηρύγματα, ὅταν ἔγινε τριάντα ἔτῶν καὶ ἀφοῦ
προηγουμένως ἐβαπτίσθηκε στὸν Ἰορδάνη ποταμό. Τὴ θεία Του διδα-
σκαλία τὴ συνέχισε ἐπὶ τρία δλόκληρα χρόνια, ὥσπου στὸ τέλος τὸν
συνέλαβαν οἱ ἀνομοί Ἐθραῖοι καὶ τὸν ἐσταύρωσαν.

Ομως ἡ διδασκαλία Του δὲν ἔχαθηκε. Τὴν παρέλαβαν οἱ ἀγαπημέ-
νοι Του μαθητές, οἱ Ἀπόστολοι καὶ τὴ διέδωσαν ἔως τὰ πέρατα τῶν πο-
λιτισμένου κόσμου. Καὶ φυσικὰ δλοὶ οἱ ἀγνοὶ καὶ φωτισμένοι ἀνθρωποι τὴν
ἔδειχθηκαν, γιατὶ ἐβλεπαν τὴ θεία της δύναμι καὶ γιατὶ ἐβλεπαν, ὅτι ἡταν
διδασκαλία πίστεως, ἀγάπης, ἀρετῆς, ἀληθείας καὶ σωτηρίας τῆς ψυχῆς.

Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους λοιπὸν ἐθριάμβευσε ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία.

6. Οι διωγμοί, οι αἰρέσεις καὶ τὸ σχίσμα

"Ας μὴ νομίσῃ ὅμως κανείς, ὅτι ὁ θρίαμβος τοῦ Χριστιανισμοῦ ἦταν καὶ τόσο εὔκολος. Ἀπεναντίας, κατὰ τούς πρώτους αἰῶνες ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ συνάντησε σοβαρές δυσκολίες. Συνάντησε πολλὰ ἐμπόδια ἔξωτερικά καὶ πολλές δοκιμασίες ἐσωτερικές. Τὰ ἐμπόδια αὐτά καὶ οἱ δοκιμασίες τῆς ἦταν οἱ ἔξῆς:

α') **Οι διωγμοί** ποὺ ἔγιναν ἐναντίον τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἴδιως ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες, οἱ ὅποιοι ἤθέλησαν νὰ σταματήσουν τὴν ἔξαπλωσι τῆς νέας θρησκείας.

'Αλλὰ ποτὲ ἡ βουλὴ τῶν ἀνθρώπων δὲν ἤμπορεῖ νὰ παλαίσῃ καὶ νὰ νικήσῃ τὸ θέλημα τοῦ παντοδυνάμου Δημιουργοῦ. Τοιουτοτρόπως ἡ θρησκεία τῆς ἀληθείας, παρὰ τοὺς φοβεροὺς διωγμοὺς ποὺ τῆς ἐκήρυξαν οἱ ἔχθροι της ἐπὶ τρεῖς δλόκηρους αἰῶνες, κατώρθωσε τέλος νὰ νικήσῃ καὶ νὰ κυριαρχήσῃ. Πρῶτος ὑποστηρικτής τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁ φιλόχριστος αὐτοκράτορας Κωνσταντίνος ὁ Μέγας ἀντελήφθη τῇ θείᾳ δύναμι τῆς χριστιανικῆς θρησκείας καὶ μὲ τὸ περίφημο διάταγμα τοῦ Μεδιολάνου (313 μ.Χ.) ἐσταμάτησε τοὺς διωγμούς.

β') **Οι αἰρέσεις.** "Αν καὶ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τοὺς ἔξωτερικοὺς της αὐτοὺς ἔχθρούς ἡ νέα θρησκεία, ώστόσο δὲν εύρηκε τὴν ήσυχία της. Τὴν ἐπερίμενε ἄλλη σοβαρὴ δοκιμασία: οἱ αἴρέσεις.

Καθὼς γνωρίζομε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστική μας Ἰστορία, ἐμφανίσθηκαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἀνθρώποι, οἱ ὅποιοι δὲν ἔξηγοῦσαν σωστὰ τὰ κτηρύγματα τοῦ Θεανθρώπου καὶ ἐδίδασκαν ἰδικές των ἐσφαλμένες ἰδέες.

'Εναντίον αὐτῶν τῶν αἵρετικῶν ποὺ ἐδίδασκαν τὴν πλάνη καὶ τὴν ἀνακρίβεια, ἔξηγέρθησαν οἱ φωτισμένοι Χριστιανοὶ καὶ πρὸ πάντων οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτοὶ ὑπερασπίσθηκαν μὲ πάθος τὴν Ὁρθοδοξία, δηλαδὴ τὴν ὄρθὴν πίστιν καὶ τέλος ἐπανέφεραν τὴν ήσυχία στὴν ταραγένη Ἐκκλησία.

Για νὰ θεμελιωθῇ μάλιστα ἡ ὄρθὴ πίστις, ἔχρειάσθηκε νὰ γίνουν ἐπτά Οἰκουμενικές Σύνοδοι. Οἱ Οἰκουμενικές Σύνοδοι καθώρισαν ἐπακριβῶς τί πρέπει νὰ πιστεύῃ ὁ κάθε χριστιανὸς καὶ ἐκανόνισαν ὅλα τὰ σπουδαιότερα ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα μὲ κανόνες ἀπαρασαλεύτοντας.

γ') **Τὸ σχίσμα.** Μὰ ἐνῶ ὅλοι ἐπίστευσαν, ὅτι ἐπεκράτησε ἡ εἰρήνη

καὶ ἡ ἡσυχία στὴν παγκόσμια Χριστιανικὴν Ἐκκλησίαν, ώστόσο κατὰ τὸν
9ον αἰῶνα μ.Χ. παρουσιάζεται νέα ἐσωτερικὴ διαφωνία.

Καθὼς γνωρίζουμε ὅλοι οἱ ὄπαδοι τῆς θρησκείας τοῦ Ἰησοῦ ἀπετέλεσαν
τὴν μία μεγάλη Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν. "Ομως γιὰ νὰ κυβερ-
νᾶται καλὰ ἡ ἀπέραντη αὐτὴ Ἐκκλησία, ἐθεώρησαν καλὸ ἀπὸ τοὺς πρώτους
ἀκόμη αἰῶνες νὰ τὴ διαιρέσουν κατὰ περιοχὲς καὶ κάθε περιοχὴ νὰ τὴ διευ-
θύνῃ ἔνας ἀνώτατος κληρικός, ὁ πατριάρχης. Τοιουτοτρόπως ἐσχηματί-
σθηκαν τὰ πέντε πατριαρχεῖα: τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀντιοχείας,
τῶν Ἱεροσολύμων, τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ τῆς Ρώμης. //

Τὸ καθένα πατριαρχεῖο εἶχε τὴν περιφέρειά του καὶ τὸν πατριάρχη
του. Καὶ φυσικά ὁ πατριάρχης τοῦ ἐνὸς πατριαρχείου δὲν ἀνακατεύόταν
στὶς ὑποθέσεις τοῦ ἄλλου πατριαρχείου.

'Ο πατριάρχης ὅμως τῆς Ρώμης, ὁ ὄποιος ἐλεγόταν καὶ πάπας, συχνὰ
ἐπροσπαθοῦσε νὰ ἀναμιγνύεται στὶς ὑποθέσεις τῶν ἄλλων πατριαρχείων
ώσαν νὰ ἥταν αὐτὸς ὁ προϊστάμενος ὅλων τῶν πατριαρχείων. 'Η ἀντικα-
νονικὴ αὐτὴ ἀνάμιξις του ἐπροκάλεσε σοβαρὴ δυσαρέσκεια στὰ τέσσερα
ἄλλα πατριαρχεία. Καὶ ἡ δυσαρέσκεια τέλος κατέληξε τὸ ἔτος 867 μ.Χ. σὲ
σχίσμα, δηλαδὴ σὲ χωρισμὸ τῆς Ἐκκλησίας. //

Τοιουτοτρόπως ἡ μεγάλη Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἔχωρίσθηκε σὲ δύο:
α') στὴν Δυτικὴν Ἐκκλησία, ποὺ ὠνομάσθηκε καὶ καθολικὴ ἡ Παπικὴ καὶ
περιελάμβανε τὸ πατριαρχεῖο τῆς Ρώμης β') Στὴν Ἀνατολικὴν Ὁρθόδοξην
Ἐκκλησία, ποὺ περιελάμβανε τὰ τέσσερα ἄλλα πατριαρχεία.

'Η Δυτικὴ Ἐκκλησία περιελάμβανε ὅλους τοὺς Χριστιανούς, ποὺ κατοι-
κοῦσαν στὶς χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης καὶ ἀρχηγό της εἶχε τὸν πάπα
τῆς Ρώμης. 'Αλλὰ ἡ Ἐκκλησία αὐτὴ δὲν ἔμεινε ἐνωμένη μέχρι τέλους. Καὶ
δὲν ἔμεινε, γιατὶ ἀνέβηκαν στὸν παπικὸν θρόνον πάπες ἀνάξιοι καὶ ἀνήθικοι
ποὺ προσπαθοῦσαν, προσθέτοντες ἰδικές τους ψευδεῖς διδασκαλίες, νὰ τρο-
ποποιήσουν τὰ καθαρὰ νοήματα τῆς Ἀγίας Γραφῆς, καὶ νὰ νοθεύσουν
τὴν Ἱερὴν Παράδοσι.

Αὐτὸν τὸ πρᾶγμα ἔκαμε τέλος, κατὰ τὸν 16ο μ.Χ. αἰῶνα, πολλοὺς ὄγνούς
Χριστιανούς τῆς Δύσεως νὰ ἔξεγερθοῦν ἐναυτίον τοῦ πάπα. 'Επὶ κεφαλῆς
τῶν Χριστιανῶν αὐτῶν ἦταν ὁ Γερμανὸς καθηγητὴς τῆς Θεολογίας, ὁ
Λούθηρος. 'Ο θεοσεβῆς αὐτὸς καθηγητὴς μὲ τοὺς ὄπαδούς του διεμαρτυρή-
θηκαν γιὰ ὅλες τὶς παραβάσεις ποὺ ἔκαναν οἱ παπικοί, ἔχωρίσθηκαν ἀπὸ
τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης καὶ ἴδρυσαν ἄλλην ξεχωριστήν, ποὺ ὠνομάσθηκε
'Επικλησία τῶν Διαμαρτυρομένων (1517 μ.Χ.). //

νότιον τότε ή Χριστιανική 'Εκκλησία τῆς Δύσεως ἔχωρίσθηκε σὲ δύο : α') στὴν Παπική ή Καθολική 'Εκκλησία β') στὴν 'Εκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι αὐτοὶ ἀντὶ νὰ ἀπανέλθουν στὴν 'Ορθόδοξη θρησκεία, διέπραξαν τὸ ἑξῆς σφάλμα. Θέλοντας νὰ καθαρίσουν τὴν χριστιανικὴ διδασκαλία ὅπὸ δλες τὶς πλάνες καὶ τὶς ἐσφαλμένες ἰδέες, ποὺ εἶχαν προσθέσει οἱ παπικοί, ἀπαρνήθηκαν καὶ κάθε ἄλλη θρησκευτικὴ διδασκαλία τῆς Ἱερῆς Παραδόσεως καὶ περιωρίσθηκαν μόνο σὲ ὅσα γράφουν τὰ Θεόπτυνεστα βιβλία τῆς 'Αγίας Γραφῆς.

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ

1. 'Η 'Ορθόδοξη 'Ανατολική 'Εκκλησία

Τὴν Ὀρθόδοξην Ἀνατολικὴν Ἔκκλησίαν τὴν ἀποτελοῦν τὰ τέσσερα πατριαρχεῖα: τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Ἀντιοχείας, τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας: Τὰ τέσσερα αὐτὰ πατριαρχεῖα διατήρησαν τὴν δρθή διδασκαλία τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων καθαρή καὶ ἀνόθευτη, γι' αὐτὸν καὶ ὀνομάσθηκαν δρθόδοξα πατριαρχεῖα.

Στὴν δρθόδοξην Ἔκκλησίαν ὑπάγονται καὶ οἱ ἀνεξάρτητες Ἔκκλησίες τῆς Ρωσίας, τῆς Πολωνίας, τῆς Σερβίας, τῆς Ρουμανίας, καὶ τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἔκκλησίες αὐτές εἰναι αὐτοκέφαλες καὶ ἀποχωρίσθηκαν ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως, γιὰ νὰ μποροῦν νὰ διοικοῦνται καλύτερα. Στὰ ζητήματα ὅμως τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς πίστεως συμφωνοῦν ὅλες καὶ ἀνήκουν στὴν Ὀρθόδοξην Ἀνατολικὴν Ἔκκλησίαν.

Στὴν Ὀρθόδοξην ὑπάγεται καὶ ἡ Βουλγαρική. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ Βούλγαροι δὲν ἥθελαν νὰ ἀναγνωρίσουν τὸν πατριάρχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως ως πνευματικό τους ἀρχηγό, ὅπως τὸν ἀνεγνώρισαν ὅλες οἱ ἄλλες ὁρθόδοξες Ἔκκλησίες, γι' αὐτὸν τὸ Οἰκουμενικὸ πατριαρχεῖο ἐκήρυξε τὴν Βουλγαρικὴν Ἔκκλησίαν σχισματικήν.

2. Ἡ Ὀρθόδοξη Χριστιανικὴ Κατήχησις

Γιὰ νὰ εἶναι ὁ καθένας μας πραγματικὸς Χριστιανὸς εἶναι ἀνάγκη νὰ μάθῃ, τί πρέπει νὰ πιστεύῃ καὶ τί πρέπει νὰ πράττῃ. Καὶ γιὰ νὰ τὰ μάθῃ, θὰ χρειασθῇ νὰ τὰ διδαχθῇ. Αὔτὴ ἀκριβῶς ἡ διδασκαλία ποὺ μᾶς μαθαίνει τί πρέπει νὰ πιστεύωμε καὶ τί πρέπει νὰ πράττωμε ὡς ἀληθινοὶ Χριστιανοί, λέγεται Κατήχησις.

Κατὰ τοὺς πρώτους χριστιανικούς χρόνους ἐκεῖνος ποὺ ἦθελε νὰ γίνη Χριστιανός, ἥταν ὑποχρεωμένος νὰ προετοιμασθῇ, δηλ. νὰ κατηχηθῇ πρῶτα στὴ νέα θρησκεία. Γι' αὐτὸ καὶ ἐλεγόταν κατηχούμενος. 'Ο κατηχούμενος ἐδιδασκόταν τὶς θεμελιωδέστερες ἀλήθειες τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ κατόπιν ἐβαπτιζόταν καὶ ἐγινόταν πλέον πιστός. Μάλιστα ὑπῆρχαν ἐκείνους τοὺς χρόνους καὶ εἰδικὲς κατηχητικὲς σχολές. Αὔτὸ βέβαια συνέβαινε, γιατί τότε οἱ ἀνθρωποι ἐγίνονταν χριστιανοὶ σὲ μεγάλη ἡλικία.

'Αργότερα πλέον, ὅταν ἐπεκράτησε ὁ Χριστιανισμὸς, ἐκανόνισε ἡ Ἐκκλησία μας νὰ γίνεται τὸ βάπτισμα ἀπὸ τὴν ηπιακὴν ἡλικία. "Ωρισε ὅμως νὰ ἀναλαβαίνουν τὴν κατήχησι τοῦ παιδιοῦ ὁ ἀνάδοχος (νουνὸς) καὶ οἱ γονεῖς. Αὐτοὶ ἔχουν ὑποχρέωσι νὰ κατηχήσουν τὸ παιδί, ὅταν μεγαλώσῃ καὶ νὰ τὸν κάνουν Χριστιανό.'

Γι αὐτὸ κι ἐμεῖς ἀπὸ μικροὶ κατηχούμαστε στὴ χριστιανικὴ θρησκεία. Μᾶς κατηχοῦν οἱ γονεῖς μας, μᾶς κατηχεῖ τὸ σχολεῖο καὶ ἡ Ἐκκλησία. Πολλές μάλιστα ἐκκλησίες ἔχουν καὶ εἰδικὰ κατηχητικὰ σχολεῖα στὰ ὅποια συγκεντρώνονται τὰ παιδιά τῆς ἐνορίας καὶ ἀκούουν θρησκευτικὰ μαθήματα, ψάλλουν θρησκευτικὰ ἄσματα καὶ γεμίζουν τὴν ψυχή τους μὲ τοὺς θησαυρούς τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας.

Φυσικὰ τὸ τί πρέπει νὰ πιστεύωμε καὶ τί πρέπει νὰ πράττωμε μᾶς τὸ διδάσκει ἡ Ἄγια Γραφή. 'Ἄλλὰ οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἐσκέφθηκαν, πώς δὲν ἥταν δυνατὸν νὰ ἔχῃ ὁ κάθε χριστιανὸς τὸ βιβλίο τῆς Ἅγιας Γραφῆς καὶ νὰ τὸ διδαχθῇ ὅλοκληρο μὲ ὅλες του τὶς λεπτομέρειες.

Γι' αὐτὸν τὸν λόγο, ὅταν συγκεντρώθηκαν στὶς δυὸ πρῶτες Οἰκουμενικὲς Συνόδους, συνέταξαν μὲ λίγα λόγια τὸ «Σύμβολο τῆς Πίστεως», δηλαδὴ τὸ «Πίστεύω».

Τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως λοιπὸν περιλαμβάνει, τὸ τί πρέπει νὰ πιστεύῃ ὁ Χριστιανός.

Τὸ τί πρέπει νὰ πράττῃ ὁ Χριστιανὸς τὸ περιλαμβάνει μὲ λίγα ἀπλᾶ

λόγια ό «Δεκάλογος», πού ἔδωσε ό Θεός στὸν Μωυσῆ γραμμένον ἐπάνω στὶς δυό λίθινες πλάκες.

Τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως καὶ τὸν Δεκάλογο θὰ τὰ ἔξετάσωμε λεπτομερῶς στὰ δύο ἐπόμενα κεφάλαια τοῦ βιβλίου μας.

Στὸ πρῶτο κεφάλαιο θὰ μιλήσωμε γιὰ τὸ «Πιστεύω», δηλαδὴ γιὰ τὰ δόγματα τῆς θρησκείας μας. Εἶναι τὸ Δογματικὸ μέρος τῆς Κατηχήσεως.

Στὸ δεύτερο κεφάλαιο θὰ μιλήσωμε γιὰ τὸ Δεκάλογο, δηλαδὴ γιὰ τὰ τὰ καθήκοντα ποὺ ἔχομε ως καλοὶ Χριστιανοὶ. Ὁ Δεκάλογος περιέχει ἡθικὲς διδασκαλίες καὶ ἀποτελεῖ τὸ Ἡθικὸ μέρος τῆς Κατηχήσεως.

Πρὶν δμως εἰσέλθωμε στὰ δύο αὐτὰ κύρια κεφάλαια τῆς Κατηχήσεως ἢς ἔξετάσωμε τὶς πηγὲς τῆς Ὁρθόδοξης θρησκείας.

3. Οἱ πηγὲς τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς θρησκείας

Ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ θρησκεία ἀντλεῖ τὶς ἀληθινές τῆς διδασκαλίες ἀπὸ τὴν Ἀγία Γραφὴ καὶ ἀπὸ τὴν Ἱερὴ Παράδοσι. Μονάχα ἡ Ἀγία Γραφὴ καὶ ἡ Ἱερὴ Παράδοσι μᾶς δίδουν τὴ γνήσια καὶ ἀνόθευτη διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ μας, σὰν τὴν πεντακάθαρη πηγή, ποὺ μᾶς χαρίζει τὸ γάργαρο καὶ κρυστάλλινο νερό της. Γ’ αὐτὸ δύομάζονται πηγὲς τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς θρησκείας.

Ἀγία Γραφὴ δύομάζομε τὰ Ἱερὰ ἔκεīνα βιβλία ποὺ μᾶς μαθαίνουν ποιὸς εἶναι ό ἀληθινὸς Θεός καὶ ποιὸ εἶναι τὸ θέλημά Του. Τὰ Ἱερὰ βιβλία αὐτὰ τὰ ἔγραφαν ἄνδρες εὐσεβεῖς, ποὺ τοὺς ἐφώτισε τὸ Ἀγιο Πνεῦμα καὶ γ’ αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγο ἡ Ἀγία Γραφὴ λέγεται Θεόπνευστη.

Ἡ Ἀγία Γραφὴ ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ποὺ ἔγραφτηκε πρὶν γεννηθῆ ὁ Χριστὸς καὶ ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, ποὺ ἔγραφτηκε μετὰ τὴν γέννησι τοῦ Χριστοῦ. Τὰ δύο αὐτὰ βιβλία ὀνομάσθηκαν Διαθῆκες, γιατὶ θεωροῦνται ως συμφωνίες μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι ὑποσχέθηκαν νὰ ἐκτελοῦν τὸ θέλημα Του.

4. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη

Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη περιέχει, δσα ἐφανέρωσε ό Θεός στοὺς Ἰσραηλῖτες μὲ τοὺς Πατριάρχες, τὸν Μωυσῆ, τοὺς Κριτές καὶ τοὺς Προφῆτες. Οἱ Θεόπνευσοι ἔκεīνοι ἄνδρες ἐδίδαξαν στοὺς ἀνθρώπους τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ κατ’ αὐτὸν τὸν τρόπον τοὺς προετοίμασαν, γιὰ νὰ ἀκούσουν καὶ νὰ πιστέψουν στὶς θεῖες ἀλήθειες, ποὺ ἥλθε καὶ ἐκήρυξε ἀργότερα ό ἴδιος ό Γιός τοῦ Θεοῦ, ό Ἰησοῦς Χριστός.

‘Η παλαιά Διαθήκη ἐγράφτηκε στὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ 49 ἰδιαίτερα βιβλία. Τὰ βιβλία αὐτὰ ἐγράφτηκαν κατὰ διάφορες ἐποχὲς καὶ ἀπὸ ἔχωριστούς Θεοφώτιστους συγγραφεῖς.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Πτολεμαίων μετέφρασαν τὴν Παλαιά Διαθήκη ἀπὸ ἑβραϊκὴ στὴν Ἑλληνική, ἡ δόποια ἦταν τότε παγκόσμια γλῶσσα· τῇ μετέφρασαν ἑβδομήκοντα σοφοὶ νομοδιάσκαλοι Ἰουδαῖοι στὴν Ἀλεξανδρεια. Γ’ αὐτὸν ὡνομάσθηκε μετάφρασις τῶν ἑβδομήκοντα.

Τὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης διαιροῦνται σὲ ἴστορικὰ, διδακτικὰ καὶ προφητικά.

α) Τὰ ἴστορικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης εἶναι εἴκοσι τρία, τὰ ἔξης: 1. Γένεσις, 2. Ἐξοδος, 3. Λευΐτικό, 4. Ἀριθμοί, 5. Δευτερονόμιο, 6. Ἰησοῦς τοῦ Ναοῦ, 7. Κριτές, 8. Ρούθ, 9–12. Τέσσερα βιβλία τῶν Βασιλεῶν, 13–14. Δύο βιβλία τῶν Παραλειπομένων, 15–16. Δύο βιβλία τοῦ Ἔσδρα, 17. Νεεμίας, 18. Τωβίτ, 19. Ἰουδάθ, 20. Ἐσθήρ, 21–23. Τρία βιβλία τῶν Μακαβαίων.

β) Τὰ διδακτικὰ εἶναι ἑπτά, τὰ ἔξης: 1. Ἰώβ, 2. Ψαλμοί, 3. Παροιμίες Σολομῶντος, 4. Ἐκκλησιαστής, 5. Ἀσμα Ἀσμάτων, 6. Σοφία Σολομῶντος, 7. Σοφία Σειράχ.

γ) Τὰ προφητικὰ βιβλία εἶναι τέσσερα τῶν μεγάλων προφητῶν Ἡσαΐα, Ἱερεμία, Ἱεζεκιήλ καὶ Δανιήλ. Τὸ προφητικὸ βιβλίο τοῦ Ἱερεμία χωρίζεται σὲ τρία μικρότερα. Εἶναι τέλος καὶ ἄλλα δώδεκα, τῶν μικρῶν προφητῶν: Ὁστέ, Ἄμως, Μιχαία, Ἰωάλη, Ὁβδιοῦ, Ἰωάννα, Ναούμ, Ἀββακούμ, Σοφονία, Ἀγγαίου, Ζαχαρία, Μαλαχία.

5. Η Καινὴ Διαθήκη

‘Η Καινὴ Διαθήκη ἀποτελεῖται ἀπὸ 27 ἰδιαίτερα βιβλία τὰ ἔξης: α) Τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια, β) τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, γ) τὶς 14 Ἐπιστολὲς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, δ) τὶς 7 Καθολικὲς Ἐπιστολὲς καὶ ε) τὴν Ἀποκάλυψι τοῦ Εὐαγγελιστῆ Ἰωάννη.

Καὶ τὰ εἴκοσι ἑπτὰ βιβλία ἐγράφτηκαν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς Εὐαγγελιστές στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ποὺ ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τὴν ὡμιλοῦσαν σὲ ὅλη σχεδὸν τὴν οἰκουμένη.

‘Αν θελήσωμε νὰ κατατάξωμε τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης κατὰ κατηγορίες σύμφωνα μὲ τὸ περιεχόμενό τους, θὰ τὰ ἔχωρισωμε σὲ ἴστορικά, σὲ διδακτικά καὶ σὲ προφητικά.

‘Ιστορικά είναι τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια: Τὸ κατὰ Ματθαῖον, τὸ κατὰ Μᾶρκον, τὸ κατὰ Λουκᾶν καὶ τὸ κατὰ Ἰωάννην, τὰ δόποια περιγράφουν τὸ βίο τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ καὶ τὴ διδασκαλία του.

, ‘Ιστορικὸ βιβλίο είναι καὶ οἱ Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, οἱ δόποιες περιέχουν τὸ κήρυγμα τῶν δώδεκα Ἀποστόλων καὶ προπάντων τὴ δρᾶστι τοῦ Παύλου ἔως τὸ ἔτος 63 μ.Χ. ποὺ συνελήφθηκε καὶ ὀδηγήθηκε δέσμιος στὴν Ρώμη.

Διδακτικά είναι: α) Οἱ 14 Ἐπιστολὲς τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τὶς δόποιες ἔγραψε ἐξ αἰτίας διαφόρων περιστατικῶν κατὰ διάφορες ἐποχές. Οἱ Ἐπιστολὲς αὐτὲς είναι: 1 πρὸς Ρωμαίους, 2 πρὸς Κορινθίους, 1 πρὸς Γαλάτας, 1 πρὸς Ἐφεσίους, 1 πρὸς Φιλιππησίους, 1 πρὸς Κολοσσαῖς, 2 πρὸς Θεσσαλονικεῖς, 2 πρὸς Τιμόθεον, 1 πρὸς Τίτον, 1 πρὸς Φιλήμονα καὶ 1 πρὸς Ἐβραίους.

β) Στὰ διδακτικὰ βιβλία κατατάσσονται καὶ οἱ 7 Καθολικὲς Ἐπιστολές, οἱ ἔξης: 1 τοῦ Ἰακώβου, 2 τοῦ Πέτρου, 3 τοῦ Ἰωάννου καὶ 1 τοῦ Ἰούδα. Οἱ Ἐπιστολὲς αὐτὲς ὀνομάζονται Καθολικές, γιατὶ αἱ περισσότερες ἀπευθύνονται πρὸς ὅλες ἢ πρὸς πολλὲς μαζὶ Ἐκκλησίες.

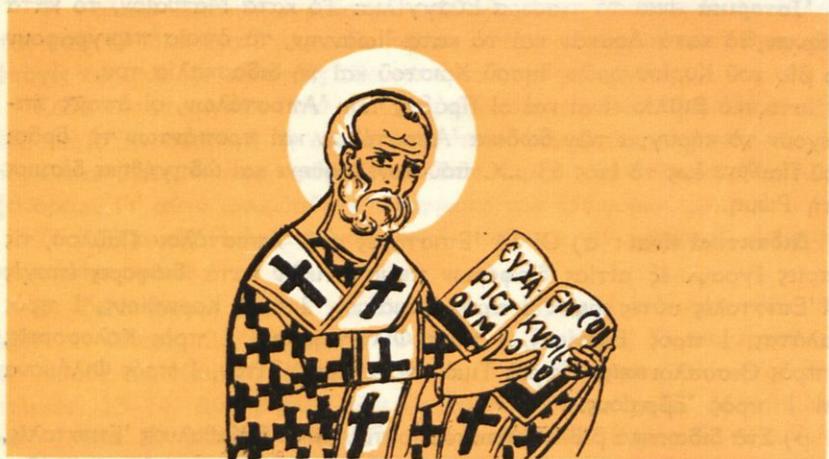
Γενικῶς τὶς Ἐπιστολές τους τὶς ἔγραψαν οἱ ἄγιοι Ἀπόστολοι πρὸς τὶς διάφορες Ἐκκλησίες ἢ καὶ πρὸς ὁρισμένα πρόσωπα, γιὰ νὰ τοὺς δώσουν συμβουλές, ὀδηγίες, θάρρος καὶ νὰ τοὺς στερεώσουν στὴν νέα πίστι.

Προφητικὸ βιβλίο είναι ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννη. Τὸ βιβλίο αὐτὸν προφητεύει ὅτι δ χριστιανισμός, παρὰ τοὺς διωγμοὺς τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν θὰ θριαμβεύσῃ τέλος καὶ θὰ ἔξαπλωθῇ σὲ ὅλον τὸν κόσμο.

“Ολα τὰ βιβλία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔγραφτηκαν ἀπὸ τὸ 40–100 μ.Χ. στὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου. Τὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ματθαίου στὴν ἀρχὴ ἔγραφτηκε στὴν ἀραμαϊκὴ γλῶσσα, ὀλλὰ μετὰ τρία ἔτη, τὸ 64 μ.Χ. μεταφράστηκε καὶ αὐτὸν στὴν Ἑλληνική.”

6. Ἡ Ιερὴ Παράδοσις

‘Η δεύτερη μεγάλη πηγὴ τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς θρησκείας είναι ἡ Ἱερὴ Παράδοσις. Αὐτὴ δὲν είναι βιβλίο, σὰν τὴν Ἄγια Γραφή. Είναι ὀλήθεις τὶς δόποιες ἐκήρυξε δ Ἀριστός μας, ὀλλὰ δὲν ἔγραφτηκαν, γιατὶ δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ γραφοῦν ὀλα ὅσα ἔδιδαξαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ

ὁ Ἰησοῦς καὶ οἱ Ἀπόστολοι. «Εἶναι δέ καὶ ἄλλα πολλὰ ὅσα ἔκαμε ὁ Ἰησοῦς, τὰ δποῖα ἐὰν ἐγράφοντο λεπτομερῶς, νομίζω ὅτι δὲν θὰ ἔχωροῦσε ὁ κόσμος τὰ γραφόμενα βιβλία», λέγει ὁ Εὐαγγελιστής Ἰωάννης (Ἰωαν. κα' 25).

Πρέπει ωστόσο νὰ σημειώσωμε ἐδῶ ὅτι ἡ Χριστιανικὴ διδασκαλία στὴν ἀρχὴ διαδιδόταν μόνο προφορικὰ ὡς 'Ιερῆς Παράδοσις, γιατὶ ἡ Καινὴ Διαθήκη ἐγράφτηκε μετὰ τὴν ἴδρυσι τῆς πρώτης Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας τῶν 'Ιεροσολύμων.

"Ἐνα μεγάλο ὅμως μέρος αὐτῆς τῆς 'Ιερῆς Παραδόσεως δὲν ἐγράφτηκε στὴν Καινὴ Διαθήκη, ἀλλὰ διεσώθηκε ἀκέραιο στὴν Ἐκκλησία μας καὶ μεταδόθηκε προφορικὰ ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ κατὰ τὴ ρητὴ παραγγελία τοῦ Ἀποστόλου Παύλου: «Ἄδελφοί, μένετε σταθεροὶ καὶ κρατεῖτε τὰς παραδόσεις, ποὺ ἐδιδάχθητε εἴτε διὰ λόγου, εἴτε διὰ τῶν Ἐπιστολῶν μας», (Β' Θεσσαλ. β' 15).

Αὔτες οἱ προφορικὲς διδασκαλίες διεσώθηκαν ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ μέχρι τῆς ἐποχῆς τῶν μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων.

Τότε οἱ ἄγιοι ἔκεινοι Πατέρες κατέγραψαν ὅλες τὶς προφορικὲς διδασκαλίες, ποὺ ἦταν σύμφωνες μὲ τὴν 'Αγία Γραφή. Τὶς κατέγραψαν στοὺς Ἀποστολικοὺς Κανόνες, στὶς ἀποφάσεις τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων καὶ στὰ θεολογικά τους συγγράμματα.

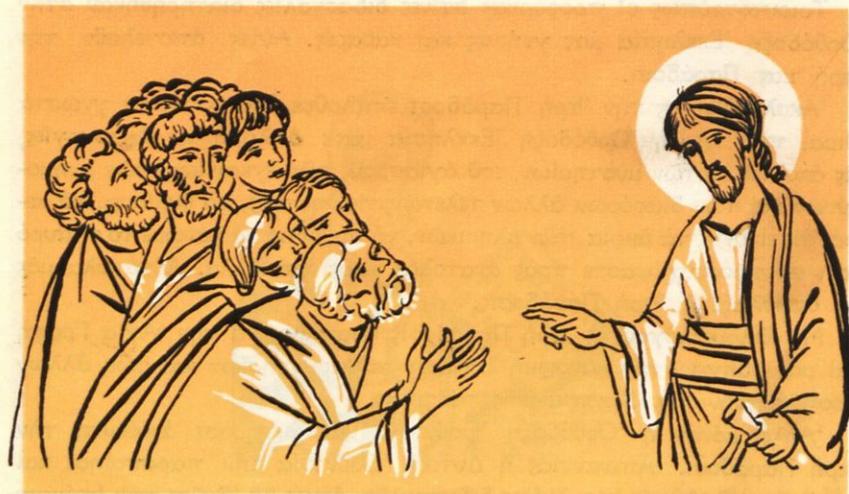
Τοιουτορόπως οἱ προφορικὲς ἔκεῖνες διδασκαλίες διατηρήθηκαν στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησίᾳ μας γνήσιες καὶ καθαρές. Αὐτὲς ἀποτελοῦν τὴν Ἱερή μας Παράδοσι.

Ἀκολουθῶντας τὴν Ἱερὴν Παράδοσιν ἐκτελοῦμε ὅλα ἔκεῖνα τὰ γνωστὰ ἔθιμα, ποὺ ἔχει ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησίᾳ μας: Δηλαδὴ τὶς λειτουργίες, τὶς ἀκολουθίες τῶν μυστηρίων, τοῦ ἀγιασμοῦ, τῶν ἐγκαινίων, τῶν μνημοσύνων καὶ τῶν διαφόρων ἄλλων τελετῶν, τὶς νηστεῖς, τὸ θυμίαμα, τὰ κεριά, τὶς εἰκόνες, τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν, τὴ συνήθεια νὰ κάνωμε τὸ σταυρό μας, νὰ προσευχώμαστε πρὸς ἀνατολὰς καὶ τόσα ἄλλα. Αὗτά ὅλα μᾶς τὰ διεφύλαξε ἡ Ἱερὴ Παράδοσις.

Μὲ ἄλλους λόγους ἡ Ἱερὴ Παράδοσις συμπληρώνει τὴν Ἁγίᾳ Γραφὴν καὶ μᾶς δόηγει στὴν κανονικὴ ἐκτέλεσι τῶν μυστηρίων καὶ τῶν ἄλλων ἱεροτελεστιῶν τῆς Χριστιανικῆς πίστεως.

Ἄλλα μόνον ἡ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησίᾳ μας διετήρησε ἀνόθευτη τὴν Ἱερὴν Παράδοσιν. Ἀπεναντίας ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησίᾳ τὴν παραποίησε καὶ ἐπρόσθεσε ἴδικές της ἐσφαλμένες διδασκαλίες, ὅπως θὰ ἴδοῦμε στὰ ἐπόμενα κεφάλαια. Τέλος ἡ Ἐκκλησίᾳ τῶν Διαμαρτυρομένων ἀπέρριψε ὅλως διόλου τὴν Ἱερὴν Παράδοσιν καὶ διετήρησε μόνο τὸ βάπτισμα καὶ τὴ θεία εὐχαριστία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΤΟ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟ

1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ δογματικὸ

Ἐνθυμεῖσθε ἀπό τὴν Ἐκκλησιαστική Ἰστορία ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ τοῦ Μ. Θεοδοσίου παρουσιάσθηκαν στὴν Ἐκκλησία ὥρισμενοι κληρικοί, οἱ ὄποιοι παρενόησαν τὴν Ἀγία Γραφὴ καὶ τὴν Ἱερὴ Παράδοσι καὶ ἐκήρυξαν διάφορες ψευδεῖς καὶ ἐσφαλμένες διδασκαλίες.

Καὶ βέβαια οἱ ἐσφαλμένες αὐτὲς διδασκαλίες ἐπροκάλεσαν μέσα στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἀναταραχὴ καὶ σφοδρές ἔριδες, οἱ ὄποιες, ὅπως ξέρετε, ὡνομάσθηκαν αἰρέσεις.

Τότε οἱ φιλόχριστοι αὐτοκράτορες γιὰ νὰ καταπαύσουν τὶς αἱρέσεις καὶ νὰ ἐπαναφέρουν τὴν εἰρήνη στὴν ταραγμένη Ἐκκλησία, συνεκάλεσαν τὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους. Οἱ Σύνοδοι ἐξεκαθάρισαν καὶ ἐκανόνισαν ὅλα

τὰ ζητήματα τῆς πίστεως, ποὺ ἔκαναν τοὺς Χριστιανοὺς νὰ φιλονικοῦν.
Ἐσκέφθηκαν μάλιστα, ὅτι καλὸ ήταν νὰ συντάξουν μὲ λίγα ἀπλᾶ λόγια
τί πρέπει νὰ πιστεύῃ ὁ ἀληθινὸς Χριστιανός.

Τοιουτοτρόπως συνέταξον σὲ δώδεκα σύντομες προτάσεις τὶς βασικώ-
τερες διδασκαλίες τῆς πίστεως μας: τὰ δόγματα. Αὔτες οἱ δώδεκα προτάσεις
ῶναμάσθηκαν ἄρθρα καὶ ὅλα μαζὶ τὰ ἄρθρα Σύμβολο τῆς Πίστεως.

Ωστόσο αὐτὸ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως δὲν τὸ συνέταξαν ὀλόκληρο
διὰ μᾶς. Τὰ ἐπτά πρῶτα ἄρθρα του τὰ ἔγραψε ἡ Α' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος,
ποὺ συνῆλθε τὸ 325 μ.Χ. στὴ Νίκαια καὶ κατεδίκασε τὴν αἵρετικὴ διδα-
σκαλία τοῦ Ἀρείου, ὃ ὅποιος ἐδίδασκε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κτίσμα τοῦ
Θεοῦ. Τὰ ὑπόλοιπα πέντε ἄρθρα τὰ ἔγραψε ἡ Β' Οἰκουμενικὴ Σύνοδος,
ποὺ συνῆλθε στὴν Κωνσταντινούπολι τὸ 381 μ.Χ. καὶ κατεδίκασε τὸ αἱ-
ρετικὸ κήρυγμα τοῦ Μακεδονίου, ὃ ὅποιος δὲν παραδεχόταν τὴν Θεό-
τητα τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Ο καθένας μας ἀπὸ τῇ μαθητικῇ του ἡλικία ὁφεῖλει νὰ μάθη ἀπ' ἔξω
τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως γιὰ νὰ λέγεται ὁρθόδοξος Χριστιανὸς καὶ γιὰ νὰ
προφυλάσσεται ἀπὸ ὅποιαδήποτε ἐσφαλμένη διδασκαλία.

Στὸ κεφάλαιο αὐτὸ τῆς Κατηχήσεως θὰ ἐξετάσωμε λεπτομερῶς ἓνα πρὸς
ἓνα τὰ δώδεκα ἄρθρα τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως καὶ τοιουτοτρόπως
θὰ γνωρίσωμε τὰ σπουδαιότερα δόγματα τῆς Χριστιανικῆς μας θρησκείας.

2. Τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως

1. Πιστεύω εἰς ἔνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν οὐρανοῦ καὶ
γῆς, δρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

2. Καὶ εἰς ἔνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱόν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ,
τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν
ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, δμοούσιον τῷ Πατρὶ,
δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

3. Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα
ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου
καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

4. Σταυρωθέντα τε ὑπέρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ τα-
φέντα.

5. Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς.

6. Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρὸς.

7. Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὐ τῆς βα-
σιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

8. Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιὸν τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς

έκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον,
τὸ λαλῆσαν διὰ τῶν προφητῶν.

9. Εἰς μίαν Ἀγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.
10. Ὁμοιογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἀφεσιν ἀμαρτιῶν
11. Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.
12. Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰώνος. Ἄμήν.

3. Ἡ ἔξήγησις τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως

α') Ὁ Θεὸς

1 ο ἄρρον.—Πιστεύω, εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, Παντοκράτορα, ποιητὴν
οὐρανοῦ καὶ γῆς, δρατῶν τε πάντων καὶ ἀοράτων.

Μὲ τὸ πρῶτο ἄρθρο ὁ Χριστιανὸς ὁμολογεῖ ὅτι πιστεύει σὲ ἓναν μονάχα Θεόν, ποὺ είναι Πατέρας τῶν ἀνθρώπων καὶ κυβερνήτης παντοδύναμος. Αὕτης δημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, δηλαδὴ ὅσα βλέπομε
καὶ ὃσο ἀκόμη δὲν βλέπομε.

Ναί, πιστεύει καὶ τὸ ὅμολογεῖ κάθε Χριστιανός, ὅτι ὑπόρχει Θέός, γιατὶ ἀπὸ μέσα του πολὺ βοθείᾳ μιὰ φωνὴ τοῦ τὸ λέγει. Ἀλλὰ δὲν εἶναι μονάχα ἡ ἐσωτερικὴ φωνή, ποὺ τοῦ τὸ φανερώνει αὐτό. Τὸ μαρτυράει καὶ τὸ ἀποδεῖχνει δλοκάθαρο καὶ τὸ σύμπαν δλόκληρο.

"Αν φέρωμε γύρω τὰ βλέμματά μας, μένομε ἑκοστατικοὶ μπροστά στὸν ἀπεριγραπτὸ πλοῦτο καὶ στὴν ποικιλία τῆς πλάστης. Τὰ σχήματα, τὰ χρώματα, τὰ ἔμψυχα, τὰ ἄψυχα, ἡ ἡμέρα καὶ ἡ νύχτα, τὰ χρόνια ποὺ κυλοῦν, οἱ ἐποχές ποὺ ξανάρχονται, ἡ ἀρμονία καὶ ἡ τάξις, ποὺ ταιριασμένες βασιλεύουν στὸν κόσμο, δλα αὐτὰ κάνουν τὸ νοῦ μας νὰ ἀπορῇ νὰ κυριεύεται ἀπὸ θαυμασμὸ τόσο, ποὺ δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ πιστέψῃ, πῶς ὑπάρχει ἔνας πάνσοφος Δημιουργός. Αὔτὸς εἶναι ὁ Θεός μας.

Καὶ ἐμεῖς λοιπὸν οἱ ἄνθρωποι εἴμαστε τέκνα τοῦ Θεοῦ, τοῦ μεγάλου μας Πατέρα, γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὸν λατρεύωμε, νὰ ἐκτελοῦμε τὸ θέλημά Του καὶ μεταξύ μας νὰ ἀγαπιώμαστε σὰν ἀδέλφια.

Τί εἶναι ὁ Θεός. Τὸν Κύριο καὶ Θεό μας ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι δὲν μποροῦμε νὰ τὸν ἰδοῦμε, οὔτε νὰ τὸν γνωρίσωμε, γιατὶ δὲν εἴμαστε τέλειοι. Ο Θεός μας εἶναι πνεῦμα, ὅπως ὁ ἰδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ εἴπε στὴ Σαμαρείτιδα. Ναί, εἶναι πνεῦμα ὁ Θεὸς ἄϋλο, ἀόρατο, εἶναι πανταχοῦ παρών, δηλαδὴ πάντοτε εἶναι μπροστά μας, ὅπου καὶ νὰ εύρισκώμαστε.

Εἶναι ἀκόμα ὁ Θεός μας πάνσοφος καὶ παντογνώστης· εἶναι πανάγαθος, γιατὶ ἀγαπάει δλα τὰ δημιουργήματά Του· εἶναι εύσπλαχνικός, γιατὶ συγχωρεῖ τὶς ἀμαρτίες μας, ἀλλὰ εἶναι καὶ δίκαιος, γιατὶ τιμωρεῖ τὸ κακὸ καὶ ἀμείβει τὴν ἀρετή.

Μὲ ἄλλα λόγια ὁ μεγάλος μας Πατέρας, ὁ Θεὸς εἶναι τὸ τελειότερο πνεῦμα, ποὺ μᾶς ἀγαπάει, μᾶς βοηθάει καὶ μᾶς προστατεύει. Πῶς λοιπὸν καὶ ἐμεῖς νὰ μὴν τὸν λατρεύωμε;

Ο Δημιουργὸς τοῦ κόσμου. Ἡ Ἱερὰ Ἰστορία μᾶς ἐδίδαξε ὅτι ὁ Θεὸς ἐδημιούργησε τὸν κόσμο. Αὔτός, λέγει ἡ Ἀγία Γραφή, εἴπε καὶ ἐγεννήθηκαν δλα. Αὔτὸς ἔδωκε ἐντολὴ καὶ ἐκτίσθηκαν. Ἀλλὰ γιατὶ τὸν ἔκαμε τὸν κόσμο; Τὸν ἔκαμε ἀπὸ ἀγαθότητα καὶ ἀπὸ ἀγάπη. Γιὰ νὰ δείξῃ λοιπὸν τὴν ἀγάπη του ἐπλασε τὸν κόσμο. Ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου ἔγινε σὲ ἔξη ἡμέρες μὲ τὸ λόγο μόνο καὶ μὲ τὴ θέλησι τοῦ Θεοῦ. Πρὶν δὲν ὑπῆρχε τίποτε, παρὰ μόνον ἐρημιά καὶ σκοτάδι ἀπέραντο. Ὁ Θεός λοιπὸν ἔκαμε τὸν ούρανὸν καὶ τὴ γῆ, τὸ φῶς καὶ τὸ στερέωμα, τὴν ἔηρά καὶ τὴ θάλασσα, τὰ φυτὰ καὶ τὰ δέντρα, τὰ πουλιὰ καὶ τὰ διάφορα ὄλλα ζῶα.

Τελευταῖον ἐπλασε τὸν ἀνθρωπό, ποὺ εἶναι ἡ κορώνα τῆς δημιουργίας, ἀρχοντας πρῶτος σὲ ὅλη τῇ φύσι, καὶ εἰκόνα τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ ἐπάνω στὴ γῆ (Γεν. α' 26). Γιατὶ ὁ ἀνθρωπός δὲν εἶναι πλασμένος ὅπως τὰ ἄλλα ὄντα, ἀλλὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ ὑλικό σῶμα καὶ ἀπὸ ψυχή ἀύλη. Αὔτῃ ἡ ψυχὴ ἀκριβῶς τὸν παρουσιάζει ἀνώτερο ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα.

Τὸ σῶμα του ἐπλάσθηκε ἀπὸ πηλό, ἐνῶ ἡ ψυχὴ του εἶναι πνεῦμα, ποὺ τὸ ἐμφύσησε ὁ ἴδιος ὁ Δημιουργός. Τὸ σῶμα του εἶναι θητό, ἐνῶ ἡ ψυχὴ του μένει ἀθάνατη, γιατὶ εἶναι πνοὴ θεία.

Ο ἀόρατος κόσμος. Ο Πανάγαθος Θεὸς δὲν δημιούργησε μονάχα ὅσα βλέπομε, ἀλλὰ καὶ ὅσα δὲν βλέπομε, δηλαδὴ τὰ ἀόρατα, ὅπως εἶναι οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων καὶ οἱ ἀγγελοι, ποὺ δὲν μποροῦμε νὰ τὰ ἴδούμε.

Οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἀθάνατες καὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ἀποχωρίζονται ἀπὸ τὸ σῶμα ἔξακολουθοῦν νὰ ὑπάρχουν ὡς πνεύματα ἀϋλα καὶ ἀόρατα.

Οἱ ἀγγελοι εἶναι ἀνώτερες πνευματικὲς δυνάμεις, ποὺ ἐπλάστηκαν ἀπὸ τὸν Θεό, πρὶν νὰ δημιούργηθῇ ὁ κόσμος ὁ ὑλικὸς καὶ προορισμὸς ἔχουν νὰ ὑπηρετοῦν τὸ θέλημα τοῦ Δημιουργοῦ καὶ νὰ ὑμνοῦν τὴ δόξα Του.

Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ὅμως, ὑπερηφανεύτηκαν καὶ ἔδειξαν ἀσέβεια στὸν Δημιουργό. Γι' αὐτὸ ἐξέπεσαν ἀπὸ τὸ ἀξιώμα τους, ἐδιώχθηκαν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἔγιναν πνεύματα πονηρά. Τὰ πονηρὰ αὐτὰ πνεύματα μὲ ἀρχηγό τους τὸν Σατανᾶ, ἐργάζονται γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ τὸ κακό.

Η Θεία Πρόνοια. Καθὼς τίποτε δὲν ἡμπορεῖ νὰ γίνη χωρὶς τὴν δύναμι τοῦ Θεοῦ, ἔτσι καὶ τίποτε δὲν ἡμπορεῖ νὰ διατηρηθῇ στὴ ζωὴ χωρὶς τὴν προστασία Του. **Γνωρίζομε** ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ἰστορία ὅτι ὁ Θεὸς ἀφοῦ ἐπλασε τὸν κόσμο, δὲν τὸν ἀφῆσε πιὰ στὴν τύχη του. Πάντοτε ἐφρόντιζε καὶ φροντίζει μὲ συμπόνοια καὶ ἀγάπη νὰ διατηρηθοῦμε στὴ ζωὴ ὅλοι οἱ ἀνθρωποι καὶ τὰ ἄλλα πλάσματα Του. Αὔτην τὴν ἀπειρη ἀγάπη καὶ φροντίδα, ποὺ δείχνει ὁ Θεὸς γιὰ τὰ δημιουργήματά Του, τὴ λέμε **Θελα Πρόνοια.**

Φροντίζει λοιπὸν ὁ Πανάγαθος γιὰ ὅλα, ἀκόμη καὶ γιὰ τὰ πιὸ ἔλαχιστα. Ἰδοὺ τί λέει ὁ Κύριος σὲ μιὰ του ὅμιλία : «Κοιτάξετε τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ποὺ οὕτε σπέρνοντ, οὕτε θερίζοντ, οὕτε συνάγοντ τοὺς καρποὺς στὶς ἀποθῆκες καὶ ὁ Πατέρας σας ὁ οὐρανὸς τρέφει αὐτά. Ἐσεῖς δέν είσθε ἀνώτεροι ἀπὸ αὐτά ; Παρατηρήσετε τὰ κοίνα τοῦ ἀγοροῦ, πᾶς αδεξάνοντας δὲν κοπιάζοντ οὕτε γνέθοντ (Ματθ. στ' 26-28).»

Βέβαια πιὸ πολὺ φροντίζει γιὰ τὸ τελειότερο δημιούργημά Του, γιὰ τὸν ἀνθρωπὸν. Καὶ πολὺ καλὰ τὸ ξέρομε αὐτό, γιατὶ μᾶς ἔστειλε τὸν Μονογενῆ του Υἱό, γιὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ τὴν ἀμαρτία καὶ νὰ μᾶς δδηγήσῃ στὸ δρόμο τῆς ἀληθινῆς θρησκείας καὶ στὸ δρόμο τοῦ καλοῦ.

Τὸν δρόμο αὐτὸν λοιπὸν πρέπει νὰ ἀκολουθοῦμε καὶ τότε ἡ Θεία Πρόνοια θὰ εἰναι πάντοτε μαζί μας. Καὶ ὅταν ὁ Θεὸς εἰναι μαζί μας, τότε κανεὶς δὲν ἥμπορει νὰ εἰναι ἐναντίον μας, κανεὶς δὲν ἥμπορει νὰ μᾶς κάνῃ κακό.

✓ β') Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς

2 ο ἄρθρο.— Καὶ εἰς ἑνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ Πατρός, γεννηθέντα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων. Φῶς ἐκ φωτός, Θεὸν ἀληθινόν, ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα, δμοούσιον τῷ Πατρὶ, δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο.

Μὲ τὸ δεύτερο ἄρθρο ὁ Χριστιανὸς δμολογεῖ ὅτι πιστεύει στὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, ποὺ εἰναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ Μονογενής, ἀλλὰ ἐγενήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὸ πάντων τῶν αἰώνων, πρὶν δηλαδὴ νὰ κτισθῇ ὁ κόσμος. Ἐπομένως δὲν εἰναι κτίσμα, ὅπως ἐδίδασκε ὁ αἵρετικός Ἀρειος. Πιστεύει ἐπίστης ὁ Χριστιανὸς ὅτι ὁ Χριστὸς εἰναι φῶς, ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα, ποὺ εἰναι τὸ ἄπειρο φῶς. Εἰναι Θεὸς ἀληθινὸς καὶ αὐτός, ἀφοῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὸν ἀληθινὸν Θεό. Δὲν εἰναι κτίσμα, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἴδια οὐσία μὲ τὸν Πατέρα, «ὅμοούσιος».

Τέλος πιστεύει ὁ Χριστιανός, ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ποὺ λέγεται καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἰναι ἐκεῖνος «διὰ τοῦ ὅποίν τοι ἐγένοντο τὰ πάντα», δηλαδὴ τὸ σύμπαν. Γιατὶ ὁ Λόγος εἰναι ἡ σοφία καὶ ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ.

3 ο ἄρθρο.— Τὸν δι' ἡμᾶς τοὺς ἀνθρώπους καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος Ἅγιου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ ἐνανθρωπήσαντα.

Γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὅτι οἱ πρωτόπλαστοι ἐκδιώχθηκαν ἀπὸ τὸν Παράδεισο, γιατὶ διέπραξαν τὸ ἀμάρτημα, ποὺ τὸ ὀνομάζουμε προσατορικό. Ἀπὸ τότε ἡ ἀμαρτία ἀπλώθηκε στὸν κόσμο, ἔχασαν οἱ ἀνθρωποι τὸ δρόμο τῆς σωτηρίας καὶ δὲν ἥμποροῦσαν νὰ ἐπανέλθουν στὶς ἀγκάλες τοῦ καλοῦ Θεοῦ.

‘Αλλὰ δὲν ἡθέλησε ὁ Θεὸς νὰ ἐγκαταλείψῃ διὰ παντὸς τὸ ἀνθρώπινο γένος στὴν πλάνη. Γι' αὐτὸ κατὰ καιροὺς ἔστειλε τοὺς προφῆτες Του, οἱ ὅποιοι προείπαν στοὺς ἀνθρώπους ὅτι θὰ ἔλθῃ στὴ γῆ ὁ Μεσσίας, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ σώσῃ τὸν κόσμο.

Καὶ πραγματικά : «Οτε ἦλθε τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, ἐξαπέστειλεν δὲ Θεὸς τὸν Υἱὸν αὐτὸν, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμου ἵνα τὸν ὑπὸ νόμου ἐξαγοράσῃ, ἵνα τὴν νίοθεσίαν ἀπολάβωμεν».

Όμολογεῖ λοιπὸν ὁ Χριστιανὸς στὸ τρίτο ἄρθρο ὅτι κατέβηκε ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, ὅτι ἔλαβε σάρκα καὶ ἔγινε τέλειος ἀνθρώπος ἐκ Πνεύματος Ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου. Ἡλθε δηλαδὴ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδὼ στὴ γῆ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ὡς τέλειος Θεὸς καὶ ὡς τέλειος ἀνθρώπος, ὡς Θεανθρώπος. Καὶ ἦλθε καὶ ἐνανθρώπησε γιὰ ἔνα σκοπό, γιὰ νὰ μᾶς ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, γιατὶ μόνο μὲ τὴ θεία βοήθεια, τὴ θεία διδασκαλία καὶ τὸ παράδειγμά Του ἡμάτιον παρούσαμε νὰ ξαναβροῦμε τὸ δρόμο τῆς σωτηρίας μας.

4 ο ἀ ρ θ ρ ο.—**Σταυρωθέντα τε ὑπὲρ ἡμῶν ἐπὶ Ποντίου Πιλάτου καὶ παθόντα καὶ ταφέντα.**

‘Ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδίδαξε ‘μόνο τρία χρόνια. Μὰ ἡ ἀνθρωπίνη ἀμαρτία ἤταν βαρειά. Καὶ γιὰ νὰ σωθῇ ὁ κόσμος ἐπρεπε νὰ θυσιασθῇ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.

Παραδεχόμαστε λοιπὸν μὲ τὸ ἄρθρο τοῦτο, πώς ὁ Κύριος, γιὰ νὰ σώσῃ τὰ πλάσματά του ἀπὸ τὴν ἀμαρτία καταδέχτηκε νὰ πιαστῇ ἀπὸ τοὺς ἀνομούς Ἰουδαίους, νὰ σταυρωθῇ τὴν ἐποχὴ τοῦ ἄρχοντα Ποντίου Πιλάτου, νὰ πάθῃ πολλὰ μαρτύρια καὶ τέλος νὰ πεθάνῃ καὶ νὰ ταφῇ.

Μὲ τὸν σταυρικὸ Του θάνατο ἐτελείωσε τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας τοῦ κόσμου. Ἡ θυσία αὐτὴ τοῦ Θεανθρώπου μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὴν προπατορικὴ ἀμαρτία, μᾶς ἐπανέφερε στοὺς κόλπους τοῦ Θεοῦ καὶ μᾶς ἔκαμε κλητικληρονόμους τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν.

5 ο ἀ ρ θ ρ ο.—**Καὶ ἀναστάντα τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς Γραφάς.**

6 ο ἀ ρ θ ρ ο.—**Καὶ ἀνελθόντα εἰς τοὺς οὐρανούς καὶ καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός,**

Μὲ τὰ ἄρθρα 5 καὶ 6 ὁ μοιογεῖ ὁ Χριστιανὸς ὅτι ὁ Κύριος τρεῖς ἡμέρες μετὰ τὸ θάνατό του ἀναστήθηκε, ὅπως τὸν εἶχαν προείπει οἱ προφῆτες.

Τὴν ἀνάστασι τοῦ Κυρίου τὴν ἐπιληροφορήθηκαν πρῶτες οἱ Μυροφόρες γυναικεῖς, δταν ἐπῆγαν τὸ πρωὶ τῆς τρίτης ἡμέρας στὸν Τάφο, γιὰ νὰ ἀλείψουν μὲ μύρα τὸ θεῖο σῶμα. Ἐκεῖ συνάντησαν τὸν ἄγγελο, ὁ ἐποίος τοὺς εἶπε ὅτι ὁ Ἰησοῦς δὲν εἶναι πτλέον στὸ μνῆμα, ἀλλὰ ἀναστήθηκε.

Μὲ τὴν ἀνάστασί Του ὁ Χριστὸς ἐνίκησε τὸν Θάνατο, ἀφοῦ ἔμεινε τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες στὸν Τάφο, ὅπως ὁ προφήτης Ἰωνᾶς ἔμεινε στὴν κοιλιὰ τοῦ κήπους.

Ἐπειτα ἀπὸ τὴν ἀνάστασί Του δὲ Ἰησοῦς ἔμεινε 40 ἡμέρες ἀκόμη στὴ γῆ. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ δέκα φορὲς παρουσιάστηκε στοὺς ἀγαπημένους Του μαθητές, γιὰ νὰ τοὺς δώσῃ θάρρος, συμβούλες καὶ ὁδηγίες. Τέλος τὴν τεσσαρακοστὴν ἡμέρα ἀναλήφθηκε στοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐκάθησε «ἐκ δεξῶν τοῦ Πατρός».

7 ο ἄρθρο.— Καὶ πάλιν ἐρχόμενον μετὰ δόξης κρῖναι ζωντας καὶ νεκρούς, οὖ τῆς βασιλείας οὐκ ἔσται τέλος.

Ο Χριστιανὸς πιστεύει ὅτι δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς θὰ ξαναγυρίσῃ στὴ γῆ ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς μὲ τὴ θεία Του δόξα, γιὰ νὰ κρίνη πάντα τὰ ἔθνη, τοὺς ζωντανούς καὶ τοὺς νεκρούς ὅλους ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου μέχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰώνος.

Ἄλλὰ τὴν ἡμέραν αὐτὴν τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ποὺ θὰ γίνη ἡ θεία κρίσις, κανένας δὲν τὴν γνωρίζει, οὔτε ἐμεῖς, οὔτε οἱ ψυχές, οὔτε οἱ ἄγγελοι. Γιὰ τὸν λόγον αὐτὸν μᾶς ἐδίδαξε δὲ Κύριος νὰ κάμωμε ἔργα ἀγαθὰ καὶ νὰ εἴμαστε πάντοτε ἔτοιμοι, γιὰ νὰ ὑποδεχθοῦμε τὸν βασιλέα τῶν βασιλέων.

Μᾶς τὸ ἐδίδαξε αὐτὸν μὲ τὴν παραβολὴν τῶν δέκα παρθένων, ὅπου μᾶς λέγει, ὅτι πρέπει νὰ εἴμαστε πάντοτε προετοιμασμένοι γιὰ τὴν ὑποδοχὴν τοῦ νυμφίου (Ματθ. κε' 1-13).

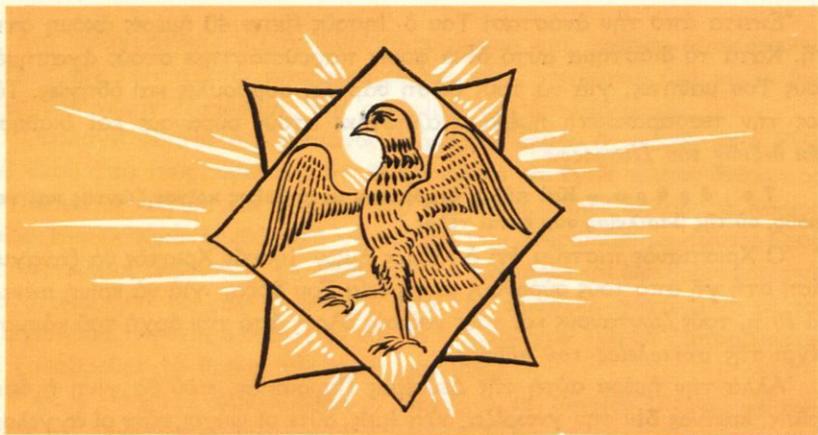
Τότε πιὰ θὰ ἔλθῃ ὅχι ὡς ταπεινὸς ἀνθρώπος, ὅπως τὴν πρώτη φορά, ἀλλὰ μὲ δλη Του τὴ δόξα καὶ τὴ λαμπρότητα. Θὰ τὸν συνοδεύουν τὰ οὐράνια τόγματα τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀρχαγγέλων. Θὰ ἔλθῃ δίκαιος δικαστὴς καὶ θὰ κρίνῃ τὴν πίστιν καὶ τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων. Γιατὶ ἡ θεία δικαιοσύνη δρίζει καὶ ἀνταπόδοσι. Θὰ βραβεύσῃ λοιπὸν δὲ Θεῖος Κριτὴς τὴν ἀρετὴν τῶν εὐσεβῶν καὶ θὰ τιμωρήσῃ τὴν ἀδικία τῶν ἀμαρτωλῶν.

Τότε οἱ καθαρὲς καὶ εὐλογημένες ψυχὲς θὰ κληρονομήσουν τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν, ὅπου θὰ ἀπολαύσουν τὴν αἰώνια ζωὴν καὶ μακαριότητα. Ἀντιθέτως οἱ ψυχὲς τῶν ἀμαρτωλῶν θὰ ὁδηγηθοῦν στὰ σκότωτα τῆς κολάσεως.

γ') Τὸ "Ἄγιο Πνεῦμα

8 ο ἄρθρο.— Καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἄγιον, τὸ Κύριον, τὸ ζωοποιόν, τὸ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορευόμενον, τὸ σὺν Πατρὶ καὶ Υἱῷ συμπροσκυνούμενον καὶ συνδοξαζόμενον, τὸ λαλῆσαν γιὰ τῶν προφητῶν.

Μὲ τὸ ἄρθρο αὐτὸν τοῦ «Πιστεύω» ὁμοιογεῖ δὲ Χριστιανός, ὅτι πιστεύει καὶ στὸ τρίτο πρόσωπο τῆς Ἅγιας Τριάδος, στὸ "Ἄγιο Πνεῦμα, ποὺ ἐκ-

πτορεύεται μονάχα ἀπό τὸν Πατέρα, ὅχι ὅμως καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ, ὅπως διδάσκει ἡ Παπικὴ Ἑκκλησία.

Τὸ ὄνομάζει «ἄγιο», γιατὶ αὐτὸ ἀγιάζει τοὺς πιστοὺς καὶ «ζωοποιό», γιατὶ μὲ αὐτὸ ζωογονεῖ ὁ Θεὸς ὅλα Του τὰ δημιουργήματα.

Αὐτὸ ἐλάλησε μὲ τὸ στόμα τῶν Προφητῶν καὶ τῶν Ἀποστόλων, γι' αὐτὸ καὶ ἡ Γραφὴ λέγεται Θεόπνευστη. Αὐτὸ δίνει τὴ θεία φώτισι στὸ νοῦ καὶ στὶς καρδιές τῶν πιστῶν, γιὰ νὰ ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς.

Εἶναι «κύριο», δηλαδὴ ἔχει τὴν ἴδια ἔξουσία στὸν κόσμο, ὅπως ὁ Πατέρας καὶ ὁ Υἱός. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν πρέπει νὰ ἔχῃ τὴν ἴδια προσκύνησι, τὴν ἴδια τιμὴ καὶ δόξα, ποὺ ἔχει ὁ Πατέρας καὶ Υἱός.

Ἡ Ἄγια Τριάδα. Μέχρι τώρα εἰδαμε στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως, ὅτι ὁ ἕνας καὶ μόνος ἀληθινός μας Θεὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία πρόσωπα, δηλαδὴ ἀπὸ τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸν καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα. Τὰ τρία αὐτὰ πρόσωπα τῆς Θεότητος ἐφανερώθηκαν καθαρὰ στὴ βάπτισι τοῦ Ἰησοῦ. Ἐνῶ ἐβαπτίζόταν ὁ Υἱὸς μέσα στὸν Ἱορδάνη, κατέβηκε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα σὰν περιστέρι, ἐπάνω στὴν κεφαλή Του καὶ τὴν ἴδια στιγμὴ ἀκούσθηκε ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἡ φωνὴ τοῦ Πατέρα ποὺ ἐλεγε : «Ἄντὸς εἰναι ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητός». (Ματθ. γ' 17).

Καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μᾶς ἐδίδαξε, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι τρισυπόστατος, ὅταν μετὰ τὴν Ἀνάστασι Του εἴπε στοὺς Ἀποστόλους : *Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς*

τὸ δνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος» (Ματθ. κη' 19).

Καὶ τὰ τρία λοιπὸν αὐτὰ θεῖα πρόσωπα ἀποτελοῦν μιὰ καὶ μόνη θεότητα ἀχώριστη καὶ ἀδιαίρετη : τὸν Θεόν .

δ') 'Η Ἐκκλησία

9 ο ἄρθρο.— Εἰς μίαν Ἀγίαν Καθολικὴν καὶ Ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν.

Ομολογεῖ ἐδῶ ὁ Χριστιανὸς ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας εἶναι μία, δηλαδὴ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀποτελοῦμε ἓνα μεγάλο ποιμνιο μὲ ποιμένα καὶ ἀρχηγὸ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

Ο Χριστιανὸς πιστεύει, ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι «Ἀγία», γιατὶ ἀγιάσθηκε ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ ἔχει σκοπὸ τῆς νὰ ἀγιάσῃ καὶ αὐτὴ τοὺς ὀπαδούς της.

Τὴν πιστεύει «Καθολική», δηλαδὴ παγκόσμια, γιατὶ εἶναι προωρισμένη ἀπὸ τὸ Θεόν νὰ περιλάβῃ στοὺς κόλπους τῆς ὅλου τὸν κόσμο, ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, χωρὶς καμιὰ διάκρισι ἀπὸ ποιὰ χώρα, ἀπὸ ποιὸ λαό, ἀπὸ ποιὸ ἔθνος εἶναι ὁ κοθένας.

Τέλος τὴν παραδέχεται καὶ τὴν «Ἀποστολική», γιατὶ ἔξαπλώθηκε σὲ ὅλον τὸν κόσμο ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους καὶ διατηρεῖ ἀκέραιη τὴν Ἀποστολικὴ διδασκαλία χωρὶς καμιὰ μεταβολή.

Η Ἐκκλησία ιδρύθηκε στὰ Ἱεροσόλυμα τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ὅπου κατέβηκε τὸ Ἅγιο Πνεῦμα καὶ ἐφώτισε τοὺς Ἀποστόλους. Ἀπὸ τότε ἀρχισε νὰ ξαπλώνεται καὶ νὰ προκόψῃ μὲ τὴ χάρι τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

Ἄλλὰ ἡ ἀληθινὴ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι μονάχα ἡ Ὁρθόδοξη Ἀνατολική. Γιατὶ μόνο ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ πιστεύομε καὶ διατηροῦμε τὰ ὄρθια δόγματα, ὅπως τὰ παραλάβαμε ἀπὸ τὸ θεμελιωτὴ τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ ἀπὸ τοῦ Μαθητές Του, καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως τὰ ἐκανόνισαν στὶς Οἰκουμενικὲς Συνόδους.

ε') Τὸ σωτήριο βάπτισμα

10 ο ἄρθρο.— Ομολογῶ ἐν βάπτισμα εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν.

Μὲ τὸ ἄρθρο αὐτὸν παραδέχεται ὁ Χριστιανός, ὅτι γιὰ νὰ τοῦ συγχωρεθοῦν οἱ ἀμαρτίες του, πρέπει νὰ βαπτισθῇ στὸ δνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Τὸ βάπτισμα μᾶς τὸ ἐδίδαξε ὁ Χριστός μας, ὅταν ἐβαπτίσθηκε ὁ ἴδιος στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ καὶ ὅταν ἐκήρυξε,

πώς ἐκεῖνος πού θὰ πιστεύσῃ καὶ θὰ βαπτισθῇ, θὰ σωθῇ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίες.
Γιατὶ «ὅς πιστεῖς καὶ βαπτισθεὶς σωθήσεται», λέγει ἡ Ἁγία Γραφή.

Μὲ τὸ βάπτισμα συγχωρεῖται ἡ προπατορική μας ἁμαρτία, καθαρίζεται ἡ ψυχή μας καὶ εἰσέρχεται στὶς ὀγκάλες τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ.

στ') Ἡ μέλλουσα ζωὴ

11ο ἄρθρο.—Προσδοκῶ ἀνάστασιν νεκρῶν.

12ο ἄρθρο.—Καὶ ζωὴν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Ἀμήν.

Μὲ αὐτὰ τὰ δύο τελευταῖα ἄρθρα δὲ Χριστιανὸς ὅμολογει, πώς κατὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Σωτήρα θὰ ἀναστηθοῦν οἱ νεκροί, δῆλοι δίκαιοι καὶ ἀδίκοι. Θὰ τοὺς ξυπνήσουν ἀπὸ τὸν βαθὺν ὑπνον οἱ σάλπιγγες τῶν ἀγγέλων καὶ θὰ παρασταθοῦν μπροστὰ στὴ φοβερὴ κρίσι τοῦ Κυρίου νὰ δώσουν λόγο γιὰ τὶς πράξεις τους.

Οἱ ζωντανοὶ θὰ πάρουν πνευματικὴ μορφὴ ἀθάνατη καὶ μαζὶ μὲ τοὺς ἀναστημένους νεκροὺς θὰ ἔλθουν μπροστὰ στὸ δίκαιο κριτή. Καὶ θὰ κριθῆ δὲ καθένας κατὰ τὰ ἔργα του μὲ δικαιοσύνη (Πρὸς Ρωμαίους β' 6).

‘Ομολογεῖ λοιπὸν δὲ πιστός, ὅτι περιμένει τὴν ἀνάστασι τῶν νεκρῶν, καὶ αὐτὸ τοῦ ὑπενθυμίζει, πώς πρέπει νὰ ἔτοιμάζεται κάθε ἥμέρα, γιατὶ δὲν γνωρίζομε τὴν ὥρα οὕτε τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ γίνη ἡ μέλλουσα αὐτὴ κρίσις.

“Οταν θὰ ἔλθῃ δὲ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ μὲ δόξα καὶ μεγαλοπρέπεια καὶ δῆλοι οἱ ἄγιοι ἄγγελοι μαζὶ του, τότε θὰ καθήσῃ στὸ θρόνο τῆς δόξας καὶ θὰ μαζευτοῦν μπροστά του οἱ ἄνθρωποι δᾶλων τῶν ἔθνῶν ἀπὸ δῆλη τὴ γῆ, νεκροὶ καὶ ζωντανοὶ ἀπὸ κτίσεως κόσμου. Καὶ θὰ τοὺς χωρίσῃ δὲ Κύριος, διποτανός δὲ ποιμένας χωρίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τὰ ἔριφια. Καὶ θὰ βάλῃ στὰ δεξιά του τὰ πρόβατα, δηλοδὴ τοὺς ἀγαθοὺς ἀνθρώπους καὶ στὰ ἀριστερά του τὰ ἔριφια, δηλαδὴ τοὺς κακούς.

Καὶ τότε θὰ εἰπῇ στὰ πρόβατα: «Ἐλάτε, εὐλογημένοι, νὰ κληρονομήσετε τὴν βασιλεία τῶν οὐρανῶν». (Ματθ. κε' 31-40).

“Ἐπειτα θὰ στραφῇ πρὸς τὰ ἀριστερὰ καὶ θὰ εἰπῇ στὰ ἔριφια: «Πηγαίνετε ἀπὸ κοντά μου, καταραμένοι, στὸ πῦρ τὸ ἔξωτερον, ἀνάμεσα στὰ πονηρὰ πνεύματα». (Ματθ. κε' 41-46).

Αὔτος λοιπὸν θὰ είναι δὲ μισθός μας «ἐν τοῖς οὐρανοῖς», σύμφωνος μὲ τὰ ἔργα μας καὶ τὴν πίστι μας.

“Ο κόσμος τότε θὰ πάρῃ νέα μορφή, θὰ γίνη ὠραιότερος καὶ καλύτερος καὶ δῆλοι οἱ ἄνθρωποι, μὲ πνευματικὰ σώματα, ἀθάνατα πλέον, θὰ ζοῦν

αἰωνίως εύτυχισμένοι κοντά στὸ Θεὸν μαζὶ μὲ τοὺς ἀγγέλους καὶ τοὺς ἄγιους Του.

ζ') Συμπέρασμα

'Απὸ ὅσα εἴπαμε γιὰ τὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως καταλήγομε στὸ συμπέρασμα, ὅτι τοῦτο περιέχει τὶς ἔξης ἐππάτα ἀλήθειες, τὰ ἔξης ἐππάτα δόγματα:

α) 'Ο Θεὸς εἶναι ἔνας, ἀλλὰ τρισυπόστατος: Πατέρας, Υἱός, καὶ "Αγιο Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσια καὶ ἀχώριστη.'

β) 'Ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος κατέβηκε στὴ γῆ, ἐσταυρώθηκε γιὰ μᾶς, ἀπέθανε καὶ κατόπιν ἀναστήθηκε καὶ ἀνελήφθηκε στοὺς οὐρανούς. 'Αλλὰ θὰ ἔλθῃ πάλι γιὰ νὰ κρίνῃ ζῶντες καὶ νεκρούς.

γ) Τὸ "Αγιο Πνεῦμα εἶναι Θεὸς καὶ ἐκπορεύεται μόνον ἀπὸ τὸν Πατέρα· φωτίζει τοὺς ἀληθινούς Χριστιανούς καὶ ὀγιάζει τοὺς πιστούς.

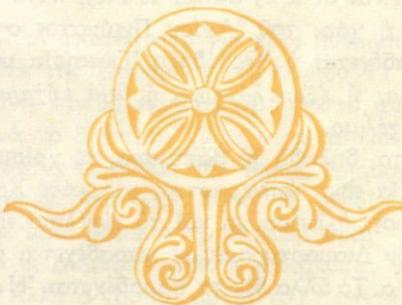
δ) 'Η Ἔκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶναι μία, 'Αγία, Καθολικὴ καὶ 'Αποστολική.

ε) Παραδεχόμαστε ἔνα βάπτισμα.

στ) Περιμένομε ἀνάστασι νεκρῶν.

ζ) "Εχομε τὶς ἐλπίδες μας στὴ μέλλουσα ζωὴ.

Αὐτὰ τὰ ἐππάτα δόγματα πρέπει νὰ παραδεχώμαστε καὶ νὰ πιστεύωμε. Καὶ ὅταν ἔχωμε τέτοια πίστι, τότε θὰ ἔχωμε βέβαιη καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας μας.

4. Τὰ μυστήρια

Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ σὲ κάθε περίστασι τῆς ζωῆς μας παρακαλοῦμε τὸ Θεό, νὰ μᾶς ἀποστείλῃ τὴν θεία Του χάρι, γιὰ νὰ μᾶς βοηθήσῃ. Καὶ πραγματικὰ μᾶς τὴν στέλνει μὲ τὸ "Ἄγιο Του Πνεῦμα.

"Οταν πρέπει δῶμας νὰ ζητήσωμε τὴν θεία χάρι, ὀφείλομε νὰ προετοιμάσωμε τὴν ψυχὴ μας, νὰ ἔχωμε τὸ σῶμα μας καθαρὸ καὶ νὰ εἰμαστε γεμάτοι πίστι στὸ Θεό. Σὲ ώρισμένες μάλιστα περιστάσεις γιὰ νὰ λάβωμε τὴ χάρι τοῦ Ἀγίου Πνεύματος, τελοῦμε καὶ ἰδιαίτερες ἱερουργίες, ἰδιαίτερες ἱερές τελετές. Τις ἱερές τελετές τις ώρισαν ὁ Χριστὸς καὶ οἱ "Ἄγιοι Ἀπόστολοι. Κατὰ τις ἰδιαίτερες αὐτές τελετές ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἱερέας παρασκαλεῖ τὸ Θεό νὰ στείλῃ τὸ "Άγιο Πνεῦμα καὶ νὰ προκίσῃ τὸν πιστὸ Χριστιανὸ μὲ τὴ χάρι Του. Οἱ ἱερές αὐτές τελετές λέγονται μυστήρια.

"Ωστε μυστήρια εἶναι οἱ ἱερές ἔκεινες τελετές, κατὰ τις ὅποιες μεταδίδεται μυστηριωδῶς ἡ χάρι τοῦ Ἀγίου Πνεύματος στοὺς πιστούς. Τὰ μυστήρια ποὺ παραδέχεται ἡ Ὁρθόδοξη Ἔκκλησία μας εἶναι ἐπτά: τὸ βάπτισμα, τὸ χρίσμα, ἡ ἔξομολόγησις, ἡ θελα εὐχαριστία, ὁ γάμος, ἡ ιερωσύνη καὶ τὸ εὐχέλαιο.

Τὰ τέσσερα πρῶτα, δηλαδὴ τὸ βάπτισμα, τὸ χρίσμα, ἡ ἔξομολόγησις καὶ ἡ θεία εὐχαριστία εἶναι ὑποχρεωτικά γιὰ κάθε Χριστιανό. Τὰ ἄλλα τρία, δηλαδὴ ὁ γάμος, ἡ ιερωσύνη καὶ τὸ εὐχέλαιο εἶναι προαιρετικά.

"Η Ἔκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων παραδέχεται μόνο τὸ βάπτισμα καὶ τὴ θεία εὐχαριστία. Τὰ ἄλλα δὲν τὰ παραδέχεται. Η Δυτικὴ ἡ Καθολικὴ Ἔκκλησία παραδέχεται καὶ τὰ ἐπτά μυστήρια ἀλλὰ μὲ ώρισμένες διαφορές.

5. Τὰ ὑποχρεωτικὰ μυστήρια

1 α') Τὸ βάπτισμα

Τὸ μυστήριο τοῦ βαπτίσματος τὸ ἕδρυσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν ἐβαπτίσθηκε ὁ ἕδρος στὸν Ἰορδάνη ποταμὸν ἀπὸ τὸν Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο καὶ ἀκόμα ὅταν ἔδωκε τὴν παραγγελία στοὺς μαθητές Του: «Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

“Οταν βαπτίζεται ὁ ἀνθρωπος, κατεβαίνει ἀρότρῳ ἡ χάρι τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κοι τὸν καθαρίζει ἀπὸ τὸ προπατορικὸν ἀμάρτημα. Ἔτσι καθαρισμένος καὶ ἀγνὸς εἰσέρχεται πιὰ στὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ.”

Τὸ βάπτισμα γίνεται ἀπὸ τὸν ἱερέα. “Ο ἀνάδοχος (νουνός) κρατώντας τὸ νήπιο στέκεται μπροστὰ στὴν κολυμβήθρα. Τότε ὁ ἱερέας τὸν καλεῖ νὰ δομολογήσῃ, ὅτι τὸ παιδί πιστεύει στὸ Χριστὸν καὶ νὰ εἰπῇ τὸ «πιστεύω». ”

“Ἐπειτα, ἀφοῦ διαβάσῃ διάφορες εὐχὲς γιὰ νὰ ἀγιασθῇ τὸ νερό τῆς κολυμβήθρας, ἀλείφει μαζὶ μὲ τὸν ἀνάδοχο τὸ σῶμα τοῦ παιδιοῦ μὲ ἀγιασμένο λάδι. Κατόπιν ὁ ἱερέας παίρνει τὸ νήπιο καὶ τὸ βυθίζει τρεῖς φορὲς στὸ νερὸ τῆς κολυμβήθρας λέγοντας: «Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ... εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος». Αὐτὸ συμβολίζει τὴν τριήμερο ταφὴν καὶ ἀνάστασι τοῦ Κυρίου.

Τέλος οντυνουν τὸν νεοφύτιστο χριστιανὸν μὲ λευκὰ φορέματα, ποὺ συμβολίζουν τὴν ἀγνότητα τῆς ψυχῆς του.

Ο ἀνάδοχος ἀναλαμβάνει τὴν ἱερὴ ὑποχρέωσι ὡς πνευματικὸς πατέρας νὰ διδάξῃ στὸ παιδί, ὅταν ἔλθῃ στὴν κατάλληλη ἡλικία, τὴν Ὁρθόδοξη Χριστιανικὴ πίστι. Γι' αὐτὸ πρέπει καὶ ὁ ἀνάδοχος νὰ είναι Ὁρθόδοξος Χριστιανός.

Τὸ βάπτισμα εἶναι ἀπαραίτητο γιὰ κάθε ἀνθρωπο, ποὺ θέλει νὰ γίνη Χριστιανὸς καὶ μέλος τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Κυρίου. Γι' αὐτὸ ἀν καμιὰ φορὰ κινδυνεύει νὰ πεθάνῃ κανένα παιδάκι ἀβάπτιστο, μπορεῖ τότε ὅποιοσδήποτε Χριστιανὸς νὰ τὸ βαπτίσῃ χωρὶς νερό, σηκώνοντάς το τρεῖς φορὲς στὸν ἀέρα καὶ λέγοντας τὸ ὄνομα τῆς Ἁγίας Τριάδος. Τὸ βάπτισμα αὐτὸ λέγεται ἀεροβάπτισμα. ”Αν ὅμως ζήσῃ τὸ παιδί, πρέπει νὰ βαπτισθῇ κανονικὰ ἀπὸ τὸν ἱερέα μέσα στὴν κολυμβήθρα.

Οἱ Παπικοὶ καὶ οἱ Διαμαρτυρόμενοι καθιέρωσαν νὰ γίνεται τὸ βάπτισμα μὲ ράντισμα. ”Αλλὰ ὁ τρόπος αὐτὸς τοῦ βαπτίσματος εἶναι ἀντίθετος μὲ τὸν παράδειγμα καὶ τὴν παραγγελία τοῦ Κυρίου.

β') Τὸ χρίσμα

Συγχρόνως μὲ τὸ βάπτισμα τελεῖται καὶ τὸ μυστήριο τοῦ χρίσματος. Μόλις τελειώσῃ ἡ τριπλὴ κατάδυσι γοῦ νηπίου στὴν κολυμβήθρα, παίρνει ὁ Ἱερέας ἔνα φιαλίδιο μὲ τὸ Ἀγιο Μύρο καὶ ἀλείφει σταυρωτὰ τὰ κυριώτερα μέρη τοῦ σώματος τοῦ παιδιοῦ, λέγοντας καὶ τὴν Ἱερὴ φράσι «σφραγὶς δωρεᾶς Πνεύματος Ἀγίου. Ἀμήν». Αὐτὴν ἀκριβῶς τὴν στιγμὴ ἔρχονται οἱ χάρες τοῦ Ἀγίου Πνεύματος ἀόρατες στὸ νήπιο καὶ μένουν γιὰ πάντα μαζὶ του, νὰ τὸ βοηθήσουν, γιὰ νὰ ἐκτελέσῃ τὸν χριστιανικὸ του προορισμὸ καλὰ ἔδω σ' αὐτὸν τὸν κόσμο.

Τὸ παιδάκι χρίεται μὲ μύρο στὸ πρόσωπο γιὰ νὰ ἀγιασθῇ ὁ νοῦς του, στὸ στῆθος γιὰ νὰ ἀγιασθῇ ἡ καρδιά του καὶ οἱ ἐπιθυμίες του, στὰ μάτια καὶ στὰ αὐτιὰ γιὰ νὰ ἀγιασθοῦν οἱ αἰσθήσεις του, στὰ χέρια καὶ στὰ πόδια γιὰ νὰ ἀγιασθοῦν τὰ ἔργα του.

Οἱ χάρες τοῦ Ἀγίου Πνεύματος είναι πολλές: ἡ πίστις, ἡ χαρά, ἡ ἐλπίδα, ἡ ἀγάπη, ἡ εἰρήνη, ἡ καλωσύνη, ἡ πραότητα καὶ ἡ ἐκράτεια. Αὐτές δλεῖ τὶς θεῖες δωρεές τις συμβολίζει τὸ Ἀγιο Μύρο.

Τὸ Ἀγιο Μύρο τὸ παρασκευάζουν στὸ πατριαρχεῖο τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ 40 ἀρωματικὲς ὕλες, (οἶνο, βάλσαμο, σμύρνα, λιβάνι, κανέλλα, μόσχο, λάδι, ἀλόη, κερὶ κλπ.).

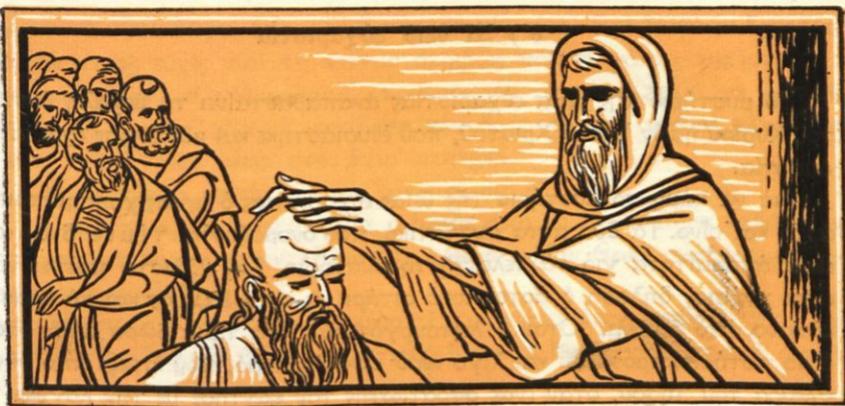
Κάθε Μεγάλη Πέμπτη γίνεται ἔχωριστὴ μεγαλοπρεπῆς τελετὴ ἀπὸ τὸν πατριάρχη καὶ τοὺς μητροπολίτες τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ πατριαρχείου. Είναι ἡ τελετὴ τοῦ Ἀγίου Μύρου. Ἀπὸ τὸ πατριαρχεῖο ἔπειτα μοιράζεται τὸ Ἀγιο Μύρο στὶς διάφορες Ὁρθόδοξες Ἐκκλησίες.

Στὴ Δυτικὴ Ἐκκλησία τὸ χρίσμα τὸ τελεῖ μόνον ὁ ἐπίσκοπος, δχι μαζὶ μὲ τὸ βάπτισμα, ἀλλὰ πολὺ ἀργότερα, ὅταν τὰ παιδιὰ μεγαλώσουν καὶ διδαχθοῦν τὴ χριστιανικὴ θρησκεία. Τὰ ἀγόρια χρίονται, ὅταν γίνουν 14 ἔτῶν καὶ τὰ κορίτσια, ὅταν γίνουν 12 ἔτῶν.

Οἱ Δι χμαρτυρόμενοι δὲν παραδέχονται τὸ χρίσμα ὡς μυστήριο.

γ') Ἡ ἔξομολόγησις (ἢ μετάνοια)

Μὲ τὸ βάπτισμα ὁ Χριστιανὸς καθαρίζεται ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, ὡστόσο ὅμως τὰ πονηρὰ πνεύματα ἔργαζονται ἀκατάπαυστα μὲ κάθε τρόπο, γιὰ νὰ τὸν παρασύρουν στὸ κακό. Καὶ βέβαια πολλὲς φορὲς δὲν ἀντέχει στὸν πειρασμὸ καὶ κάνει ἀμαρτίες. Ἡ ψυχὴ του τότε συναισθάνεται τὸ κρίμα καὶ λυπᾶται, ποὺ ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν Θεό.

‘Ο Κύριος δῆμος τὸ προέβλεψε αὐτὸν καὶ ἤδρυσε τὸ μυστήριο τῆς ἔξομο-λογήσεως, ὅταν ἔδωκε στοὺς μαθητές Του τὴν ἔξουσία νὰ συγχωροῦν τις ἀμαρτίες ἐκείνων ποὺ μετανοοῦν. Τοὺς εἶπε : “Οσες ἀμαρτίες τῶν ἀνθρώ-πων δὲν συγχωρέσετε, δὲν θὰ συγχωρεθοῦν ἀπὸ τὸ Θεόν καὶ ὅσες συγχω-ρέσετε, θὰ εἰναι συγχωρεμένες καὶ ἀπὸ τὸ Θεόν” (Ιωάν. κ' 13).

Τὴν ἔξουσία τους αὐτή οἱ μαθητὲς τοῦ Κυρίου τὴν ἔδωσαν στοὺς δια-δόχους των, στοὺς ἐπισκόπους. Ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα οἱ ἐπίσκοποι ἐκλέ-γουν τοὺς πιὸ μορφωμένους πρεσβυτέρους (ἱερεῖς), ποὺ τοὺς ὀνομάζουν πνευματικούς καὶ τοὺς παραχωροῦν τὴν ἔξουσία καὶ τοὺς δίνουν τὴν εὐ-λογία νὰ ἔξομολογοῦν τοὺς Χριστιανούς. Σ’ αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς πνευ-ματικούς πηγαίνουν οἱ Χριστιανοί καὶ ἔξομολογοῦνται τις ἀμαρτίες τους, μετανοοῦν εἰλικρινὰ ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιᾶς τους, ζητοῦν συγχώρεσι καὶ ὑπόσχονται νὰ μὴ ξαναπέσουν στὰ ἴδια σφάλματα.

“Υστερα ἀπὸ τὴν εἰλικρινὴ ἔξομολόγησι, ὁ πνευματικός, ὡς ἀντιπρό-σωπος τοῦ Θεοῦ, συμβουλεύει καὶ παρηγορεῖ ἄνθρωπο, τὸν ἐνθαρ-ρύνει στὸν ἀγῶνα κατὰ τῆς ἀμαρτίας καὶ τοῦ διαβάζει τὴν συγχωρητι-κὴ εὐχή. Βάζει τέλος τὰ χέρια του στὴν κεφαλὴ τοῦ πιστοῦ, ἐπικαλεῖται τὴ χάρι τοῦ Ἅγιου Πνεύματος, ποὺ κατεβαίνει ἀόρατη καὶ τοιουτορό-πως γίνεται ἡ συγχώρησι τῶν ἀμαρτιῶν.

‘Ο καλὸς Χριστιανὸς μπορεῖ νὰ ἔξομολογῆται ὅσες φορὲς αἰσθάνεται τὴν συνείδησί του νὰ τὸν ἐλέγχῃ γιὰ τις ἀμαρτίες ποὺ ἔκανε. Καὶ φυσικά, δοσο συχνότερα ἔξομολογεῖται τόσο καὶ ἡ ψυχὴ του ἔξαγνιζεται καὶ πλη-σιάζει περισσότερο στὸν Κύριο. /

δ') Ή θεία εύχαριστία

Τὸ μυστήριο τῆς θείας εύχαριστίας ἀναπαραστάνει τὴ μεγάλη θυσία τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἐθυσιάστηκε καὶ μᾶς ἔσωσε ἀπὸ τὴν ἀμαρτία.

Γιὰ νὰ κάμη τὸ μυστήριο τῆς θείας εύχαριστίας ὁ Ἱερέας χρησιμοποιεῖ ἄρτο καὶ οἶνο. Τὰ δύο αὐτὰ συστατικά, ποὺ ὀνομάζονται τίμια δῶρα, εἰναι ἀπαραίτητα γιὰ νὰ τελεσθῇ τὸ μυστήριο. Καὶ μάλιστα πρέπει νὰ εἰναι γνήσια, δηλαδὴ ὁ ἄρτος ἀπὸ σιτάρι νὰ εἰναι ἔνζυμος καὶ τὸ κρασὶ κόκκινο ἀπὸ ἀμπέλι. "Οταν ὁ λειτουργὸς βάλῃ τὰ τίμια δῶρα μέσα στὸ ἄγιο ποτήριο, προσθέτει καὶ λίγο νερό· εἰναι τὸ νερό, ποὺ ἔτρεξε ἀπὸ τὴν πλευρὰ τοῦ Ἰησοῦ, ὅταν ἔνας στρατιώτης τὸν ἐκέντησε μὲ τὴν λόγχη.

Τὰ τίμια δῶρα μετουσιώνονται μὲ τὴ χάρι τοῦ Ἅγιου Πνεύματος καὶ μεταβάλλονται σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ πρέπει κάθε Χριστιανὸς νὰ κοινωνάῃ ἀπὸ τὰ τίμια δῶρα σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ τοῦ Κυρίου: «Ο τρόγων μον τὴν σάρκα καὶ ὁ πίνων μον τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει κάγὼ ἐν αὐτῷ». (Ιωάν. στ' 56).

'Αλλὰ προτοῦ νὰ μεταλάβῃ ὁ Χριστιανός, ἔχει χρέος νὰ προετοιμασθῇ μὲ προσευχές, μὲ νηστεία, νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ ἔξομολογηθῇ στὸν πνευματικό. "Ετσι καθαρισμένος, μὲ τὴν συνείδησι του ἥσυχη, πώς δὲν ἔχει καμιὰ ἀμαρτία, ἔρχεται στὸν ναὸν νὰ δεχθῇ τὴν θεία κοινωνία, νὰ ἀγιασθῇ καὶ νὰ ἑνωθῇ μὲ τὸ Χριστό.'

Τὸ μέγα μυστήριο τῆς θείας εύχαριστίας τὸ ἕδρυσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν ἔφαγε γιὰ τελευταία φορὰ τὸ βράδυ ἐκεῖνο τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου.

Τότε, λέγει τὸ Ἱερό Εὐαγγέλιο, ἐπῆρε ὁ Κύριος μὲ τὰ ἀγια χέρια Του τὸν ἄρτο, τὸν εὐλόγησε καὶ ἀφοῦ τὸν ἔκοψε, τὸν ἐμοίρασε στοὺς μαθητὲς λέγοντάς τους: «Λάβετε φάγετε· τοῦτο ἐστι τὸ σῶμα μον». (Ματθ. κοτ' 26).

"Ἐπειτά ἐστικώς τὸ ποτήρι μὲ τὸν οἶνο καὶ τοὺς εἴπε: «Πλετε ἐξ αὐτοῦ πάντες τοῦτο ἐστι τὸ αἷμα μον». (Ματθ. κοτ' 28). Καὶ στὸ τέλος ἐπρόσθεσε: «τοῦτο νὰ κάνετε γιὰ νὰ μὲ ἔνθυμησθε». Πραγματικὰ οἱ Ἀπόστολοι καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ τότε τελοῦμε τακτικὰ τὸ μυστήριο αὐτό, ποὺ ὀνομάσθηκε θεία εύχαριστία.

"Η θεία εύχαριστία τελείται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο ἢ ἀπὸ τὸν Ἱερέα. Τὸ μυστήριο αὐτὸν γίνεται ἐπάνω στὴν Ἅγια Τράπεζα, ὅπου ὁ λειτουργὸς

φέρνει τὰ τίμια δῶρα, δηλ., τὸν ἄρτον καὶ τὸν οἶνο. Ἐκεῖ διαβάζει διάφορες κατανυκτικές εὐχές. Καὶ τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς ποὺ οἱ ψάλτες ψέλινουν τό : «Σὲ ὑμροῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν. . .», αὐτὸς γονατιστὸς ἵκετεύει νὰ κατεβῆ τὸ "Αγιο πνεῦμα, γιὰ νὰ μεταβάλῃ τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου μέσα στὸ ἅγιο ποτήριο.

‘Η μεταβολὴ αὐτὴ λέγεται μετουσίωσις.

“Οταν τελειώσῃ ἡ λειτουργία, ὁ Ἱερέας ἀπὸ τὸ "Αγιο Βῆμα καλεῖ τοὺς πιστοὺς νὰ κοινωνήσουν λέγοντας : «Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσέλθετε».

Στὰ πρῶτα χριστιανικά χρόνια οἱ Χριστιανοὶ ἐκοινωνοῦσαν ὅλοι τακτικὰ στὸ τέλος τῆς θείας λειτουργίας. Κατόπιν δημοσίᾳ ἐπεκράτησε ἡ συνήθεια νὰ κοινωνοῦμε τέσσερες φορὲς τὸ χρόνο, γιατὶ δὲν μποροῦμε νὰ εἴμαστε πάντοτε, ὅπως ἔκεινοι, καθαροὶ καὶ ἀγνοί. Μεταλαβαίνομε τὶς τέσσερες μεγάλες γιορτές : τὸ Πάσχα, τὰ Χριστούγεννα, τῶν 'Αγίων 'Αποστόλων καὶ στὶς 15 Αύγουστου, γιοτὶ πρὶν ἀπὸ τὶς ἑορτές αὐτές νηστεύομε καὶ μᾶς δίδεται ἡ εὐκαριτία νὰ ἐτοιμάσωμε καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν μας.

‘Η Δυτικὴ Ἑκκλησία δίδει στοὺς λαϊκοὺς ὡς κοινωνία μόνο ἄρτο καὶ μάλιστα ἄζυμο. Οἱ κληρικοί της κοινωνοῦν καὶ μὲ τὰ δύο, καὶ μὲ ἄρτο καὶ μὲ οἶνο. Οἱ Δυτικοὶ ἐπίστης δὲν κοινωνοῦν τὰ μικρὰ παιδιά, πρὶν λάβουν τὸ χρίσμα.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι παραδέχονται τὸ μυστήριο τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ κοινωνοῦν καὶ μὲ ἄρτο καὶ μὲ οἶνο. /

6. Τὰ προαιρετικὰ μυστήρια

α) 'Ο γάμος

‘Απὸ τὴν ἡμέρα ποὺ ὁ Θεὸς ἐπλασε τὴν Εὔα ὡς σύντροφο καὶ βοηθὸ τοῦ 'Αδάμ, ἀπὸ τότε ἀκριβῶς ἔδημιούργησε καὶ τὴν πρώτη ἀνθρωπίνη οἰκογένεια καὶ καθιέρωσε τοιουτοτρόπως τὸ μυστήριο τοῦ γάμου. Καὶ ὁ Χριστός μὲ τὸ πρῶτο θαῦμα, ποὺ ἔκανε στὴν Κανὰ τῆς Γαλιλαίας, εὐλόγησε τὸ γάμο.

“Οταν γίνεται τὸ μυστήριο τοῦ γάμου, ὁ Ἱερέας παρακαλεῖ τὸ Θεό νὰ στείλῃ τὴ θεία Του χάρι, νὰ ἀγιάσῃ τὴν ἔνωσι τῶν συζύγων, γιὰ νὰ δημιουργηθῇ μία καινούργια θεοσεβής χριστιανική οἰκογένεια, ποὺ πρέπει νὰ ζήσῃ μέχρι τέλους τοῦ βίου της μὲ εὐσέβεια καὶ ἀγάπη καὶ νὰ ἀναθρέψῃ /

καλὰ καὶ ἐνάρετα τέκνα. Τὸν γάμον ἡ Ἀγία Γραφὴ τὸν θεωρεῖ ὡς δεσμὸν ἱερό. Γ’ αὐτὸν πρέπει νὰ τὸν σεβθώμαστε.

Ἡ ἀκολουθία τοῦ μυστηρίου τοῦ γάμου χωρίζεται σὲ δυό μέρη. Στὸ πρῶτο μέρος γίνεται ἡ τελετὴ τῆς ἀλλαγῆς τῶν δακτυλιδιῶν, δηλαδὴ ὁ ἀρραβώνας. Στὸ δεύτερο μέρος γίνεται ἡ τελετὴ τῆς στέψεως, δηλαδὴ ἡ ἀλλαγὴ τῶν στεφάνων ἀπὸ τὸν Ἱερέα καὶ ἀπὸ τὸν παράνυμφο (τὸν κουμπάρο).

Στὸ τέλος τῆς τελετῆς τοῦ γάμου, στὴ στιγμὴ ποὺ ψάλλεται τό : «Ἡσαία, χόρευε...», γίνεται ὁ Ἱερὸς χορὸς τῶν νεονύμφων, ποὺ συμβολίζει τὴν πνευματική χαρὰ τῆς Ἑκκλησίας καὶ τῶν χριστιανῶν, γιατὶ ἰδρύεται ἡ νέα χριστιανικὴ οἰκογένεια.

Ο γάμος τελεῖται ἡ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο ἡ ἀπὸ τὸν Ἱερέα. Ἡ Ἑκκλησία μας ἀπαγορεύει τὸ γάμο σ’ ἑκείνους ποὺ εἶναι στενοί συγγενεῖς. “Οταν δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς συζύγους πεθάνη, ἐπιτρέπεται στὸν ἄλλον νὰ κάμη δεύτερο ἡ καὶ τρίτο γάμο. Ποτὲ ὅμως τέταρτο.

Στοὺς ἐπισκόπους δὲν ἐπιτρέπεται ὁ γάμος. Στοὺς Ἱερεῖς καὶ διακόνους ἐπιτρέπεται ὁ γάμος, ἀλλὰ προτοῦ χειροτονηθοῦν καὶ λάβουν τὸ σχῆμα τοῦ κληρικοῦ.

β) Τὸ εὔχελαιο

Ο Εὐαγγελιστὴς Μάρκος διηγεῖται στὸ Εὐαγγέλιο του ὅτι ὁ Κύριος, δταν ἀπέστειλε τοὺς μαθητές Του νὰ κηρύξουν στὸν κόσμο τὴ θρησκεία Του, τοὺς ἔδωκε τὴν ἔξουσία νὰ θεραπεύουν καὶ τοὺς ἀσθενεῖς «ἀλεύφοντες αὐτοὺς ἐλαίω». (Μαρκ. στ' 13).

Ιδρυτὴς λοιπὸν τοῦ μυστηρίου τοῦ εὔχελαιού εἶναι ὁ Ἰδιος ὁ Χριστός μας. Γ’ αὐτὸν καὶ τὸ διατηρεῖ ἡ Ἑκκλησία μας, ὅπως τὸ παρέλαβε ἀπὸ τοὺς Ἀποστολικούς ἀκόμη χρόνους.

Τὸ μυστήριο τοῦ εὔχελαιού τελεῖται ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο ἡ ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς. Μπορεῖ ὅμως νὰ τελεσθῇ καὶ ἀπὸ ἕνα μόνον Ἱερέα, εἴτε στὴν Ἑκκλησίᾳ εἴτε στὸ σπίτι.

Τὸ εὔχέλαιο τελεῖται κυρίως γιὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ἔχει σκοπὸ νὰ τοὺς θεραπεύσῃ ἀπὸ τὶς σωματικὲς ἡ τὶς ψυχικὲς ἀσθένειες μὲ τὴ δύναμι τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Πολλὲς φορὲς ὅμως τελεῖται καὶ γιὰ τοὺς ἀλλούς Χριστιανούς, δταν ἔχουν ἔξομολογηθῆ καὶ πρόκειται νὰ μεταλάβουν. Ο Ἱερέας ποὺ τελεῖ τὸ εὔχέλαιο διαβάζει διάφορες εὔχες καὶ χρίει μὲ ἀγιασμένο λάδι

τὸν ἀσθενῆ σταυρωτά στὸ μέτωπο, στὸ σαγόνι, στὶς παρειὲς καὶ στὰ χέρια. Συνάμα παρακαλεῖ τῇ θείᾳ χάρι νὰ δώσῃ τῇ συγχώρεσι τῶν ἀμαρτιῶν καὶ νὰ θεραπεύσῃ τὸν Χριστιανὸ ἀπὸ κάθε ἀσθένεια εἴτε τῆς ψυχῆς εἴτε τοῦ σώματος.

Συνήθως στὴν Ἐκκλησία μας τὸ μυστήριο τοῦτο τελεῖται τῇ Μεγάλῃ Τετάρτῃ. Τὴν Ἀγία αὐτὴ ἡμέρα προσέρχονται οἱ Χριστιανοὶ στοὺς ναούς, ὅπου γίνεται τὸ εὐχέλαιο, γιὰ νὰ χρισθοῦν καὶ νὰ λάβουν τῇ θείᾳ χάρι. Γιατὶ τὴν ἄλλη ἡμέρα, δηλαδὴ τῇ Μεγάλῃ Πέμπτῃ θὰ κοινωνήσουν τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία τελεῖ τὸ εὐχέλαιο μονάχα στοὺς ἑτοιμοθανάτους. Οἱ Διαμαρτυρόμενοι δὲν τὸ παραδέχονται καθόλου.

γ') Ἡ Ἱερωσύνη

Γνωρίζομε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἰστορία, ὅτι οἱ Ἀγιοι Ἀπόστολοι, ἀπὸ τὰ πρῶτα χριστιανικὰ χρόνια, ἐπειδὴ δὲν ἤμποροῦσαν νὰ κηρύγγουν τὸν θεῖο λόγο, καὶ συνάμα νὰ φροντίζουν γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν Χριστιανῶν, ἔχειροτόνησαν τοὺς διακόνους.

Ἀργότερα πάλι, ὅταν ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία ἐμεγάλωσε καὶ ἔξαπλώθηκε στὸν κόσμο, ἔχειροτόνησαν οἱ Ἀπόστολοι τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τοὺς ἐπισκόπους. Σ' αὐτοὺς ἀνέθεσαν νὰ κυβερνοῦν τὶς Χριστιανικὲς ἐκκλησίες.

Φυσικὰ οἱ Ἀπόστολοι ἐπῆραν τὴν ἔξουσία νὰ χειροτονοῦν διακόνους,

πρεσβυτέρους καὶ ἐπισκόπους ἀπὸ τὸν Μέγαν Ἀρχιερέα, τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό. "Οταν μετὰ τὴν Ἀνάστασί Του παρουσιάσθηκε στοὺς μαθητές Του, τοὺς εὐλόγησε καὶ τοὺς εἶπε : «Καθὼς μὲ ἀπέστειλεν ὁ Πατήρ μοι καὶ ἐγὼ πέμπω ὑμᾶς· λάβετε Πνεῦμα "Ἄγιον". Γι' αὐτὸ παραδεχόμαστε, διτὶ ὁ ἰδρυτὴς τοῦ μυστηρίου τῆς ἱερωσύνης εἴναι ὁ Χριστός.

Τὸ μυστήριο τῆς ἱερωσύνης τὸ τελοῦν μονάχα οἱ ἐπίσκοποι. Αὔτοὶ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ χειροτονοῦν τοὺς Ἱερεῖς καὶ τοὺς διακόνους. "Οταν τελεῖται τὸ μυστήριο τῆς ἱερωσύνης, ὁ ἐπίσκοπος βάζει τὰ χέρια του ἐπάνω στὴν κεφαλὴ ἑκείνου ποὺ χειροτονεῖ καὶ παρακαλεῖ νὰ ἔλθῃ ἡ θεία χάρι καὶ νὰ τὸν κάμη ἄξιο νὰ ἱερουργῇ.

'Ο διάκονος εἶναι ὁ κατώτερος Ἱερατικὸς βαθμὸς καὶ ἔχει καθῆκον νὰ βοηθῇ τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς πρεσβυτέρους στὰ ἔργα τους. Μόνος του δὲν ἐπιτρέπεται νὰ λειτουργήσῃ.

'Ο πρεσβύτερος (ἱερέας) κηρύγγει τὸν λόγο τοῦ Θεοῦ, ἱερουργεῖ καὶ γενικὰ ἐκτελεῖ ὅλα τὰ μυστήρια, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ μυστήριο τῆς ἱερωσύνης.

'Ο ἐπίσκοπος χειροτονεῖται ἀπὸ δύο τούλαχιστον ἄλλους ἐπισκόπους. 'Απὸ τὴν ἐπισκοπή του ὡς καλὸς ποιμενάρχης διοικεῖ τὶς ἐκκλησίες τῆς περιφερείας του. 'Εκτελεῖ ὅλα τὰ μυστήρια, ὅλες τὶς τελετὲς καὶ κηρύγγει τὸν θεῖο λόγο στοὺς πιστούς.

Οἱ τρεῖς Ἱερατικοὶ βαθμοί : τοῦ διακόνου, τοῦ πρεσβυτέρου καὶ τοῦ ἐπισκόπου, ἀποτελοῦν τὸν Ἱερὸν ἀληφό.

'Η Δυτικὴ Ἐκκλησία ἔχει καὶ τοὺς τρεῖς βαθμοὺς τῶν κληρικῶν.

Οἱ Διαμαρτυρόμενοι ἔχουν μόνο διακόνους καὶ πρεσβυτέρους. 'Απὸ τοὺς Διαμαρτυρομένους μόνον οἱ Ἀγγλικανοὶ ἔχουν καὶ ἐπισκόπους, γι' αὐτὸ λέγονται καὶ Ἐπισκοπιανοί.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ Η ΘΙΚΟ

1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ Ἡθικὸ

Στὸ Σύμβολο τῆς Πίστεως ἐδιδαχθήκαμε, τί πρέπει νὰ πιστεύωμε ὡς πραγματικοὶ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοί. «Ομως δὲν εἶναι ἀρκετὸ μονάχα νὰ λέμε ὅτι πιστεύομε σ' αὐτά, πιοὺ ἐδίδαξε ὁ Κύριος καὶ οἱ μαθητές Του. Γιατὶ μόνον ἡ πίστις δὲν μᾶς σώζει. Πρέπει νὰ κάνωμε καὶ ἔργα ἀγαθά, καλές καὶ θεάρεστες πράξεις, πιοὺ νὰ ἀποδείχνουν, ὅτι πραγματικὰ ἐκαρποφόρησε μέσα στὴν ψυχή μας τὸ κήρυγμα τοῦ Χριστοῦ.

Ίδού τί λέγει ὁ Κύριος : «οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι Κύριε, Κύριε, εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ θέλημα τοῦ Πατρός μου τοῦ ἐν τοῖς οὐρανοῖς». (Ματθ. 7' 21).

Τὰ ἀγαθὰ λοιπὸν ἔργα, ποὺ πρέπει νὰ πράττωμε, μᾶς διδάσκει ὁ Θεῖος Νόμος, ποὺ ἐδόθηκε ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Θεό στὸν Μωυσῆ ἐπάνω στὸ δρός Σινᾶ. Ἐκεῖ ὁ Θεός ἔδωσε τὸν Νόμο Του, δηλ. τὶς Δέκα Ἐντολές Του γραμμένες σὲ δυὸ λίθινες πλάκες. Οἱ Δέκα αὐτές Ἐντολές ὠνομάσθηκαν Δεκάλογος.

2. Οἱ Δέκα Ἐντολὲς

1. Ἐγώ εἰμὶ Κύριος ὁ Θεός σου οὓς ἔσονται σοι Θεοὶ ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ.
2. Οὐ ποιήσεις σεαυτῷ εἰδωλον οὐδὲ παντὸς ὅμοιωμα, ὅσα ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω καὶ ὅσα ἐν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅσα ἐν τοῖς ὕδαις ὑποκάτω τῆς γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.
3. Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.
4. Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἀγιάζειν αὐτήν. "Ἐξ ἡμέρας ἐργάζεις πάντα τὰ ἔργα σου· τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ Σάββατα Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου.
5. Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου ἵνα εὖ σοι γένηται καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.
6. Οὐ φρονεύσεις.
7. Οὐ μοιχεύσεις.
8. Οὐ κλέψεις.
9. Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου μαρτυρίαν ψευδῆ.
10. Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἔστι.

Συμβολικὰ ὁ Θεῖος Νόμος ἐγράφτηκε σὲ δυὸ πλάκες γιὰ νὰ φανερώση τὰ διπλᾶ καθήκοντά μας, ποὺ ἔχομε ὑποχρέωσι νὰ ἐκτελοῦμε. Μέσα στὴν ψυχή μας πρέπει νὰ ἀνθίζῃ πάντα τὸ λουλούδι τῆς διπλῆς ἀγάπης. Ή μιὰ ἀγάπη θὰ είναι γιὰ τὸν Θεό καὶ ἡ ἄλλη γιὰ τὸν πλησίον μας.

"Η μιὰ λίθινη πλάκα περιεῖχε τὶς 4 πρῶτες ἐντολές ποὺ μᾶς λένε, ποιὰ εἰναι τὰ καθήκοντα πρὸς τὸ Θεό. "Η ἄλλη περιεῖχε τὶς ὑπόλοιπες 6 ἐντολές μὲ τὰ καθήκοντά μας πρὸς τὸν πλησίον.

Καὶ ὁ Κύριος ήμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅταν κατέβηκε στὸν κόσμο, διέταξε νὰ ἐκτελοῦμε τὶς Δέκα Ἐντολές καὶ μάλιστα τὶς ἐσυμπλήρωσε καὶ τὶς ἔνωσε σὲ δυὸ μονάχα, τὶς ἑξῆς:

1. Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου.

2. Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ως σευατόν (Λουκ. ι' 27).

Σ' αὐτές τὶς δυὸ ἐντολές στηρίζονται ὅλοι οἱ νόμοι καὶ οἱ προφῆτες. Καὶ ἐμεῖς ἐφ' ὅσον θέλωμε νὰ εἰμαστε ἀληθινοὶ Χριστανοί, πρέπει νὰ τὶς ἔχωμε ως κανόνα στὴ ζωή μας.

Καὶ τώρα ἂς ἔξετάσωμε τὸ νόημα κάθε μιᾶς ἐντολῆς ίδιαιτέρως.

3. Τὰ καθήκοντα τοῦ χριστιανοῦ πρὸς τὸν Θεὸν

Ἡ πρώτη ἐντολὴ: Ἐγὼ εἰμὶ Κύριος ὁ Θεός σου οὐκ ἔσονται σοι Θεοὶ ἔτεροι πλὴν ἐμοῦ.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς: Ἐγὼ εἰμαι Κύριος ὁ Θεός σου· δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι Θεοὶ ἐκτὸς ἀπὸ ἐμένα.

Ἡ πρώτη ἐντολὴ μᾶς διδάσκει ὅτι ἔνας καὶ μόνος εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεός. Αὐτὸς ἐδημιούργησε ὅλον τὸν κόσμο, αὐτὸς τὸν ἔξουσιάζει καὶ τὸν κυβερνάει. Μᾶς συμβουλεύει λοιπὸν νὰ μὴν πιστεύωμε σὲ ἄλλους θεοὺς παρὰ μονάχα σ' αὐτὸν, γιατὶ βέβαια δὲν ὑπάρχουν ἄλλοι θεοί.

Αὐτὸν τὸν ἔνα καὶ μόνον ἀληθινὸν Θεόν ἔχομε χρέος νὰ τὸν πιστεύωμε, νὰ τὸν ἀγαπᾶμε, νὰ τὸν λατρεύωμε καὶ σ' αὐτὸν πάντα νὰ ἔχωμε τὶς ἐλπίδες μας. Γιατὶ εἶναι παντοδύναμος καὶ πανάγαθος κοι προνοεῖ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους, ὅπως ἔνας καλὸς πατέρας. Καὶ πραγματικὰ τὸ ἔδειξε αὐτὸς ὅταν ἀπέστειλε τὸν Μονογενῆ Του Υἱό, γιὰ τὰ μᾶς σώση ἀπὸ τῇ δουλείᾳ τῆς ἀμαρτίας.

Πρέπει ἀκόμη νὰ πιστεύωμε καὶ ν' ἀγαπᾶμε τὸν Θεό, γιατὶ ἔτοι θὰ σεβώμαστε καὶ θὰ τηροῦμε τὶς ἐντολές Του. "Οποιος δὲν πιστεύει καὶ δὲν φοβᾶται τὸν Θεό, εὔκολα παραβαίνει τὶς ἐντολές Του καὶ ἔτοι πέφτει στὴν ἀμαρτία.

Ἡ δεύτερη ἐντολὴ: Οὐ ποιήσεις σευατῷ εἰδῶλον, οὐδὲ παντού ὅμοιωμα ὅσα ἔν τῷ Οὐρανῷ ᾔνω καὶ ὅσα ἔν τῇ γῇ κάτω καὶ ὅσα ἔν τοῖς ὕδασιν ὑπότης γῆς. Οὐ προσκυνήσεις αὐτοῖς οὐδὲ μὴ λατρεύσεις αὐτοῖς.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς: Νὰ μὴν κάμης ἀγάλματα, δηλαδὴ εἰδῶλα ἀνθρώπων ἢ εἰκόνες τῶν διαφόρων δημιουργημάτων τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ ὅσα εύρισκονται στὸν οὐρανό, εἴτε στὴ γῆ, εἴτε μέσα στὴ θάλασσα. Αὐτὰ οὔτε νὰ τὰ προσκυνήσης, οὔτε νὰ τὰ λατρεύσης.

Αὐτὴ ἡ ἐντολὴ συμπληρώνει τὴν πρώτη. Ἀπαγορεύει τὴν εἰδῶλολατρεία. Μᾶς ἀπαγορεύει νὰ λατρεύωμε τὰ κτίσματα, δηλαδὴ τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῶα τῆς γῆς καὶ τῆς θάλασσας καὶ τὰ δστρα. Γιατὶ ὅλα αὐτὰ εἶναι δημιουργήματα τοῦ μεγάλου μας Πατέρα, ποὺ μᾶς δείχνουν τὴν ἀπειρη σοφία καὶ τὴν παντοδύναμία Του.

Ἡ τρίτη ἐντολὴ: Οὐ λήψει τὸ ὄνομα Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς: Νὰ μὴν ἀναφέρης συχνὰ καὶ χωρὶς λόγο τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Πολλοὶ ἀνθρώποι ἔχουν τὴν κακὴ συνήθεια νὰ ἀναφέρουν τὸ Ἱερώ-

τατο ὄνομα τοῦ Θεοῦ στὶς συζητήσεις τους χωρὶς λόγο π.χ. «μὰ τὸ Θεό, σοῦ λέγω ἀλήθεια». Ἡ ἀσεβής αὐτὴ συνήθεια φανερώνει ὅτι οἱ ἀνθρώποι αὐτοῦ τοῦ εἰδίους δὲν ἔχουν καθόλου εὐλάβεια.

‘Ο Θεός στὴν παραπάνω ἐντολή Του μᾶς λέγει καθαρὰ νὰ μὴ χρησιμοποιοῦμε τὸ “Ἄγιο Του ὄνομα χωρὶς λόγο, χωρὶς εὐλάβεια καὶ χωρὶς σπουδαία ἀφορμή”.

“Οοσοι ἔχουν τὴν κακὴ συνήθεια νὰ ὑβρίζουν τὰ θεῖα, δοσοι γιὰ τὰ παραμικρὰ πράγματα ὅρκίζονται στὸ μεγάλο ὄνομα τοῦ Θεοῦ, εἶναι παραβάτες τῆς τρίτης ἐντολῆς καὶ κάνουν ἀμαρτία.

‘Ο Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μάλιστα μᾶς ἐδίδαξε νὰ εἰμεθα ἀπολύτως εἰλικρινεῖς, ώστε νὰ μὴν ἔχωμε ἀνάγκη τοῦ ὅρκου: «Ἐγὼ μάλιστα σᾶς λέγω νὰ μὴν ὁρκίζεσθε ὅλως διόλον· νὰ εἰναι ὁ λόγος σας, ναι, ναι! οὐ! τὸ δὲ περισσὸν εἰναι ἐκ πονηροῦ» (Ματθ. ε' 34-37).

‘Επειδὴ ὅμως δὲν εἶναι ὅλοι οἱ ἀνθρώποι τόσο τέλειοι, ώστε νὰ μὴ λένε ψέμματα, γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν τὸ κράτος χρησιμοποιεῖ στὸ δικαστήριο τὸν ὅρκο, τὸν δόποιον δίδομε βάζοντας τὸ δεξί μας χέρι ἐπάνω στὸ ιερὸ Εὐαγγέλιο. Τὸ κράτος ὅρκίζει ἐπίστης τοὺς ὑπαλλήλους του γιὰ νὰ ἔκτελοῦν τὰ καθήκοντά τους μὲ τιμιότητα καὶ μὲ καθαρὴ συνείδησι.

“Οταν λοιπὸν ὅρκιζώμαστε στὸ ιερὸ Εὐαγγέλιο σύμφωνα μὲ τοὺς νόμους τοῦ κράτους, πρέπει πάντοτε νὰ λέμε τὴν ἀλήθεια. /

‘Η τε τάρτη ἐντολὴ: Μνήσθητι τὴν ἡμέραν τῶν Σαββάτων ἀγιάζειν αὐτὴν· ἔξη ἡμέρας ἔργα καὶ ποιήσεις πάντα τὰ ἔργα σου τῇ δὲ ἡμέρᾳ τῇ ἐβδόμῃ Σάββατα Κυρίω τῷ Θεῷ σου.

‘Εξήγησις τῆς ἐντολῆς: Νὰ μὴν ξεχνᾶμε τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου. Νὰ τὴν ἀφιερώνωμε στὸ Θεό· νὰ ἔργαζώμαστε ἔξη ἡμέρες τὴν ἐβδομάδα καὶ νὰ ἔκτελοῦμε ὅλες τὶς ἔργασίες μας.

‘Η λέξις Σάββατο σημαίνει στὴν ἑβραϊκὴ γλῶσσα ἀνάπτωσις. Γνωρίζουμε ἀπὸ τὴν Ἰστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὅτι ὁ Θεός σὲ ἔξη ἡμέρες ἐδημιούργησε τὸν κόσμο καὶ τὴν ἐβδόμη ἀναπαύθηκε. Μᾶς παραγγέλει λοιπὸν μὲ τὴν ἐντολή Του αὐτὴ νὰ ἔργαζώμαστε ἔξη ἡμέρες γιὰ νὰ ἔκτελοῦμε ὅλα τὰ ἔργα μας, ἀλλὰ τὴν ἐβδόμη νὰ τὴν ἀφιερώνωμε στὴν ἀνάπτωσι καὶ στὴ λατρεία Ἐκείνου, ποὺ μᾶς δημιούργησε καὶ μᾶς προστατεύει.

Πραγματικὰ οἱ Ἰστρατητες ἐφάρμοζαν μὲ αὐτηρότητα τὴν ἐντολὴν αὐτὴν κάθε Σάββατο. Απὸ τοὺς Ἀποστολικοὺς χρόνους ὅμως καὶ ἔπειτα οἱ Χριστιανοὶ ὠρισαν ἡμέρα γιὰ ἀνάπτωσι τὴν Κυριακή. Γιατὶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀναστήθηκε ὁ Κύριος. Καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνη

πρὸς αὐτὸν τῆς ἔχαρισαν τὸ ὄνομά Του, δηλ. τὴν ὀνόμασαν Κυριακή.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὴν Κυριακὴν ἔχομε καὶ ἄλλες ἑορτές· γι' αὐτὲς θὰ μάθωμε στὸ δεύτερο μέρος τοῦ βιβλίου μας.

Τὴν Κυριακὴν καὶ τὶς ἄλλες ἑορτές ἔχομε ὑποχρέωσι νὰ πηγαίωνμε στὴν ἐκκλησία, νὰ παρακολουθοῦμε τὴ λειτουργία μὲ εὐλάβεια, νὰ ἀκούωμε τὸ θεῖο κήρυγμα, νὰ κάνωμε ἐλεημοσύνες καὶ ἄλλα θεάρεστα ἔργα. Νὰ μελετᾶμε τὰ θρησκευτικὰ βιβλία καὶ νὰ κάνωμε ὅ,τι μποροῦμε γιὰ τὸ καλὸ τοῦ ἑαυτοῦ μας, τῆς οἰκογενείας μας καὶ ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

4. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν πλησίον μας

Ἡ πέμπτη ἐντολὴ: Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, ἵνα εὐσπεύσῃ καὶ ἵνα μαγροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς: Νὰ σέβεσαι καὶ νὰ τιμᾶς τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου, γιὰ νὰ εὔτυχίσης στὴ ζωή σου καὶ νὰ ζήσης πολλὰ χρόνια.

Ἡ ἐντολὴ αὐτὴ καθώς καὶ οἱ ἀκόλουθες θὰ μᾶς ὀμιλήσουν γιὰ τὰ καθήκοντα, ποὺ ἔχομε πρὸς τὸν πλησίον μας.

Καὶ πρῶτοι πλησίον εἶναι οἱ καλοί μας γονεῖς. Αὐτοὺς παραγγέλλει ὁ Θεός, ὅτι ἔχομε χρέος νὰ τιμᾶμε καὶ νὰ σεβώμαστε.

Καὶ βέβαια ἔχομε χρέος καὶ μεγάλο μάλιστα γιατὶ σκεφθῆτε: Ποιὸς μᾶς ἔφερε στὸν κόσμο; Ποιὸς μᾶς ἀνέθρεψε μὲ τὸ γάλα του; Ποιὸς μᾶς ἐνανούρισε στὴν κούνια; Ποιὸς μᾶς ἔφερνε παιχνίδια; Ποιὸς μᾶς ἔντυνε; Ποιὸς μᾶς ἔτρεφε; Ποιὸς ξαγρυπνάει στὴν κλίνη μας, ὅταν ἀρρωστήσωμε; Ποιὸς μᾶς ἀγαπάει πιὸ πολὺ ἐδῶ στὸν κόσμο; Ποιὸς φροντίζει καὶ κουράζεται γιὰ τὴν ἀνατροφή μας καὶ γιὰ τὴν εύτυχία μας; Ποιὸς γιὰ νὰ μάθωμε γράμματα καὶ νὰ γίνωμε καλοὶ ἀνθρωποί; Ποιὸς ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀγαπητούς μας γονεῖς;

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους καὶ ἐμεῖς πρέπει νὰ δείχνωμε τὴν εὐγνωμοσύνη μας, τὸ σεβασμό μας καὶ τὴν ὑπακοή μας καὶ τώρα ποὺ εἴμαστε μικροί καὶ ὅταν μεγαλώσωμε. Τότε πιὰ πρέπει νὰ προστατεύωμε τοὺς γονεῖς μας, ποὺ θὰ εἶναι γέροι καὶ θὰ εἶναι ἀνίκανοι γιὰ κάθε ἔργασία. Αὐτὰ τὰ καθήκοντα ποὺ ἔχομε πρὸς τοὺς γονεῖς μας, ποτὲ δὲν πρέπει νὰ τὰ παραμελοῦμε, γιατὶ τότε δείχνομε, πώς εἴμαστε ὀχάριστοι καὶ ἡ ἀμαρτία μας εἶναι πολὺ μεγάλη.

Ἡ τιμὴ ποὺ δείχνουμε στοὺς γονεῖς μας, εὐχαριστεῖ ἔξαιτερικὰ τὸν Θεό

καὶ μᾶς χαρίζει τὴν εὔτυχία καὶ τὴν μακροζωία. Πόση εὐχαρίστησι νιώθομεν ὅταν ἀκοῦμε τὴν εὐχὴν τῶν γονέων μας γιὰ τὴ περιποίησι ποὺ τοὺς κάνουμε καὶ ὅταν ἀκοῦμε τοὺς ἐπαίνους τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

‘Ἄξιζει μάλιστα νὰ θυμώμαστε τὰ θεῖα λόγια τῆς Ἀγίας Γραφῆς : «Ἐν-χαὶ γονέων στηρίζοντας θεμέλια οἴκουν» (Σειρ. γ' 19).

‘Η ἔκτη ἐντολὴ : Οὐ φονεύσεις.

‘Εξήγησις τῆς ἐντολῆς : Νὰ μὴ σκοτώστης ἀνθρώπο.

Τὸ φοβερώτερο ἔγκλημα εἶναι ὁ φόνος. Καὶ γιὰ τοῦτο ἡ ἑκτὴ ἐντολὴ τὸν ἀπαγορεύει.

Δὲν ἔχομε κανένα δικαίωμα νὰ ἀφαιροῦμε οὕτε τὴ δική μας τὴ ζωή, οὕτε τοῦ ἄλλου, ἀφοῦ ἐμεῖς δὲν μποροῦμε νὰ δώσωμε ζωή. ‘Ο φόνος εἶναι πολὺ μεγάλο ἀμάρτημα καὶ δὲν τὸ συγχωρεῖ ὁ Θεὸς ποτέ.

‘Ο φονιάς ἔγκληματεῖ, γιατὶ ἀφαιρεῖ τὴ ζωὴ τοῦ συνανθρώπου του. Ἀδικεῖ μιὰ οἰκογένεια, γιατὶ τῆς στερεῖ ἔνα ἀγαπημένο πρόσωπο, ἀδικεῖ τὴν κοινωνία, γιατὶ τῆς ἀφαιρεῖ ἔναν πολίτη της.

‘Ἐπίσης ἀδικεῖ καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἔαυτό του ὁ φονιάς, γιατὶ τὸν κάνει δυστυχισμένο, ἀφοῦ καὶ ὁ Θεὸς τὸν μισεῖ καὶ ὁ κόσμος τὸν περιφρονεῖ καὶ τὸ κράτος τὸν τιμωρεῖ μὲ βαρύτατη ποινή.

‘Η ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἔνα πολυτιμότατο ἀγαθό, πωὺ μᾶς τὸ χάρισε ὁ πανάγαθος Θεὸς καὶ ἐπομένως μονάχα αὐτὸς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μᾶς τὸ πάρῃ πίσω.

Τὶς πιὸ πολλὲς φορὲς ὁ φόνος γίνεται ἀπὸ μῖσος, ἀπὸ ὄργη, ἀπὸ πλεονεξία ἢ ἀπὸ φιλαργυρία. Γι' αὐτὸ πρέπει νὰ ξερριζώσωμε ὅλως διόλου αύτὰ τὰ ἐλεεινὰ πάθη ἀπὸ τὴν ψυχή μας.

‘Η ἔβδομη ἐντολὴ : Οὐ μοιχεύσεις.

‘Εξήγησις τῆς ἐντολῆς : Νὰ μὴν προσβάλῃς τὴν τιμὴ τῶν ἄλλων ἀνθρώπων.

Τὸ πολυτιμότατο πρᾶγμα στὸν ἀνθρωπὸ ὕστερα ἀπὸ τὴ ζωὴ, εἶναι ἡ τιμὴ του. ‘Η τιμὴ εἶναι τὸ καλὸ ὄνομα, δηλαδὴ ἡ ὑπόληψις, ποὺ δείχνει ἡ κοινωνία γιὰ μᾶς καὶ γιὰ τὴν οἰκογένειά μας. Χωρὶς αὐτὴν τὴν τιμὴ δὲν μποροῦμε νὰ ζήσωμε εὐτυχισμένοι. Εἶναι ἔνα στολίδι γιὰ κάθε οἰκογένεια.

Γι' αὐτὸ ἡ ἔβδομη ἐντολὴ τοῦ Θείου Νόμου ἀπαγορεύει νὰ προσβάλωμε τὴν οἰκογενειακὴ τιμὴ τῶν ἄλλων. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἀποφεύγωμε τὶς ἀνήθικες πράξεις, τὶς ψεύτικες διαδόσεις καὶ τὶς συκοφαντίες, ποὺ μπο-

ροῦν νὰ καταστρέψουν τὴν ὑπόληψι μᾶς οἰκογενείας, νὰ ἔξευτελίσουν ἐνα
σπίτι καὶ ἀκόμη νὰ τὸ ὁδηγήσουν στὴν καταστροφή.

Αὐτά ὅλα εἶναι πράγματα πολὺ ἀνήθικα καὶ ὅχι μόνον ὁ θεῖος Νόμος τὰ
ἀπαγορεύει, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀνθρώπινος νόμος τὰ τιμωρεῖ μὲ βαρύτατες ποινές.

Ἡ δ γ δ ὄη ἐντολὴ : Οὐ κλέψεις.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς : Νὰ μὴν κλέψης.

Ἡ κλοπὴ εἶναι μιὰ ἔλειπνὴ πράξις, πού ἔξευτελίζει καὶ ταπεινώνει τὸν
κλέφτη στὰ μάτια τοῦ κόσμου. Πολλὲς φορὲς τὸ πάθος αὐτὸ δόδηγει τὸν κλέ-
φτη νὰ κάνῃ ἐκβιασμούς, ληστεῖς, ἀκόμη καὶ φόνους. Καὶ ἀποτέλεσμα θὰ
εἶναι νὰ τὸν μισήσῃ ὁ Θεός, νὰ τὸν περιφρονήσουν οἱ ἀνθρωποι καὶ νὰ τὸν
καταδικάσῃ τὸ κράτος μὲ τὰ δικαστήριά του.

Γι' αὐτὸ δ Θεὸς μᾶς παραγγέλλει νὰ μὴν ἀφαιροῦμε τὴν περιουσία τοῦ
ἄλλου.

Πρέπει καὶ ἔμεις μόνοι μας μὲ τὴν ἐργασία μας καὶ μὲ τὴν οἰκονομία μας,
νὰ δημιουργοῦμε τὴν περιουσία ποὺ μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη γιὰ νὰ συντη-
ροῦμε τὴν οἰκογένειά μας καὶ νὰ βοηθοῦμε τοὺς πτωχοὺς καὶ δυστυχισμέ-
νους, δπως ἀπαιτεῖ ἡ χριστιανικὴ ζωὴ.

Ἡ ἀργία, ἡ φιλοχρηματία καὶ ἡ πλεονεξία εἶναι ὁ κυριώτερος αἵτιες,
ποὺ δόδηγοῦν τὸν κακὸ ἀνθρωπο στὴν κλοπὴ καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ τὶς
ἀποφεύγωμε.

Στὶς τρεῖς αὐτές ἐντολές, τὴν ἕκτη, τὴν ἐβδόμη καὶ τὴν ὁγδόη, μᾶς μιλεῖ
ὁ Θεὸς γιὰ τὰ τρία πολυτιμότατα ἀγαθά, πού ἔχομε ἔμεις οἱ ἀνθρωποι ἐδῶ
στὸ ἐπίγειο βίο μας. Δηλαδὴ γιὰ τὴ ζωὴ, τὴν τιμὴ καὶ τὴν περιουσία. Αύ-
τὰ παραγγέλλει νὰ σεβώμαστε καὶ γιὰ τὸ καλὸ τὸ δικό μας καὶ γιὰ τὸ καλὸ
τοῦ πλησίον μας.

Ἡ ἐν ἀτῃ ἐντολὴ : Οὐ ψευδομαρτυρήσεις κατὰ τοῦ πλησίον σου
μαρτυρίαν ψευδῆ.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς : Νὰ μὴν εἰπῆς κατηγορίες ψεύτικες
κατὰ τοῦ πλησίον σου.

Πόσο ἀποστρέφεται ἡ ψυχὴ μας τοὺς ἀνήθικους ἐκείνους ψευδομάρτυρες,
ποὺ παρουσιάσθηκαν στὸ Συνέδριο τῶν Ἰουδαίων καὶ κατηγόρησαν τὸ
Χριστὸ μας μὲ ψευδεῖς κατηγορίες. "Ἄν δὲν παρουσιάζονταν αὐτοί, δὲν θὰ
μποροῦσαν οἱ Φαρισαῖοι νὰ τὸν καταδικάσουν γιὰ δὲν εἶχαν κατηγορίες
ἔναντίον του.

Σκεφθῆτε λοιπὸν τί μεγάλο κακὸ μπορεῖ νὰ γίνη, ὅταν λέμε ψεύτικες κα-

τηγορίες. Γι' αυτό, όταν μᾶς καλοῦν στά δικαστήρια γιά νά πουμε, τί άκριβῶς ξέρουμε γιά μιά υπόθεσι, πρέπει νά προσέχωμε πολὺ καὶ νά δύολογούμε μόνο τὴν ἀλήθεια.

Γιατί κρίνονται στά δικαστήρια τὰ πολυτιμότερα πράγματά μας, δηλαδή ή ζωή, ή τιμή καὶ ή περιουσία. Ἐν ψευδομαρτυρήσωμε θά βλάψωμε ἀδικα τὸν πλησίον μας καὶ ἔτσι θά κάνωμε ἀμαρτία, ποὺ δ νόμος τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπαγορεύει.

Ἡ ψευδομαρτυρία ή κακολογία, ή συκοφαντία, πηγάζουν ἀπὸ ψυχὴ μοχθηρή, ἀπὸ τὴν ὁποία λείπουν ή καλὴ ἀνατροφή, ή εὐγένεια καὶ ή χριστιανικὴ ἀγάπη.

Ἡ δεκάτη ἐντολὴ: Οὐκ ἐπιθυμήσεις ὅσα τῷ πλησίον σου ἔστι.

Ἐξήγησις τῆς ἐντολῆς: Νὰ μὴν ἐπιθυμεῖς τὰ πράγματα τοῦ πλησίον σου.

Ἡ δεκάτη καὶ τελευταία ἐντολὴ ἀπαγορεύει νά ἔχωμε στὴν καρδιά μας κάθε κακή ἐπιθυμία, γιατί ἀπὸ τὶς κακὲς ἐπιθυμίες γεννιῶνται ὅλα τὰ κακά, ὅλες οἱ ἀμαρτίες. Αὐτὴ εἶναι ή ρίζα τοῦ κακοῦ καὶ πρέπει νά τὴν ξερριζώσωμε. Ἐτσι δὲν θὰ γίνωμε ποτὲ ἀμαρτωλοί.

Εἶναι ἀληθινὰ ἀμαρτία νά ἐπιθυμοῦμε τὰ ξένα πράγματα, γιατὶ ή ἐπιθυμία αυτὴ θὰ μᾶς σπρώξῃ νά κλέψωμε καὶ τότε πλέον σιγά-σιγά θὰ εύρεθοῦμε, χωρὶς καλὰ νά τὸ ἀντιληφθοῦμε μέσα στὸ πέλαγος τῆς ἀνομίας.

Δὲν πρέπει λοιπὸν νά ζηλεύωμε τὰ ἀγαθὰ ποὺ ἔχει ὁ πλησίον μας, ἀλλὰ νά χαιρώμαστε γιά τὴν εὔτυχία του καὶ νά προσπαθοῦμε καὶ ἐμεῖς μὲ τὴν τίμια ἔργασία μας καὶ μὲ τὴν οἰκονομία μας νά ἀποκτήσωμε ἀγαθά καὶ νά γίνωμε εὔτυχισμένοι.

5. Ἡ προσευχὴ

Κάθε εύσεβής χριστιανὸς αἰσθάνεται πώς είναι τέκνο τοῦ οὐρανίου Πατέρα, τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ. Καὶ σὰν στοργικό τέκνο, νιώθει μέσα του βαθεὶά τὴν ἀνάγκη, νὰ φανερώσῃ στὸν μεγάλο του Πατέρα τὸν πόνο ἢ τὴ χαρά, τῇ λαχτάρᾳ ἢ τὴν ἐλπίδα, ποὺ κάθε φορὰ πλημμυρίζουν τὴν καρδιά του.

Γί' αὐτὸ προσεύχεται ὁ Χριστιανός. Μὲ τὴν προσευχὴν, ἄλλοτε Τοῦ κάνει δοξολογία γιὰ τὸ ἄπειρο μεγαλεῖο Του, ἄλλοτε εὐχαριστία γιὰ τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔδωσε, ἄλλοτε παράκλησι γιὰ κάτι ποὺ ζητάει καὶ ἄλλοτε δείχνει μετάνοια γιὰ τὶς ἀμαρτίες ποὺ ἔπραξε.

Ὑγώνει λοιπὸν τὴν ψυχὴν του καθαρὴ καὶ ἑξαγνισμένη γιὰ νὰ πλησιάσῃ τὸν Δημιουργό μας ἐκεῖ ἐπάνω στὸν οὐρανό, ποὺ εύρισκεται καθισμένος στὸ λαμπρό Του θρόνο. Ἔτσι ἀγνὴ ἡ ψυχὴ του ὅμιλει γονατιστὴ μπροστὰ στὸν Κύριο καὶ ἑξομολογεῖται ὅ, τι κρυφὸ τὴν ταράζει καὶ ὅ, τι φανερὸ τὴν συγκινεῖ.

Αὐτὴ ἡ ἀνύψωσις τῆς καθαρῆς ψυχῆς μας πρὸς τὸν Θεό καὶ ἡ ὅμιλία μαζί Του είναι ἡ προσευχὴ μας.

‘Ο ἀληθινὸς Χριστιανὸς ἔχει χρέος νὰ προσεύχεται τακτικά, γιατὶ ἔτσι δείχνει τὴν πίστι του, τὴν ἀγάπη του καὶ τὴν ἐλπίδα του στὸ Θεό. ‘Η προσευχὴ μᾶς δυναμώνει νὰ πολεμήσωμε τὴν ἀμορτία καὶ μᾶς βοηθεῖ νὰ ἐκτελοῦμε τὸ θέλημά Του. Στὶς δύσκολες περιστάσεις τῆς ζωῆς μᾶς δίνει θάρρος νὰ ἀντιμετωπίσωμε τὶς δοκιμασίες καὶ μᾶς παρηγορεῖ στὶς δυστυχίες ποὺ μᾶς εύρισκουν.

‘Ἄσ ἐνθυμηθοῦμε τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, πόσες φορὲς ἀποτρά-

βιόταν παράμερα ἀπὸ τοὺς μαθητές Του, γιὰ νὰ προσευχηθῇ μονάχος στὸν οὐράνιο Πατέρα του.

Πρέπει λοιπὸν καὶ ἐμεῖς νὰ προσευχῶμαστε τακτικά, γιατὶ ἡ προσευχὴ μᾶς ἔνωνει μὲ τὸ Θεὸν καὶ μᾶς δυναμώνει νὰ πολεμήσωμε τὴν ἄμαρτία.

6. Ποῦ πρέπει νὰ γίνεται ἡ προσευχὴ καὶ πότε

’Απὸ τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιο γνωρίζομε πῶς κάποτε ἡ Σαμάρειτιδα ἑρώτησε τὸν Χριστό :

— Κύριε, οἱ πατέρες μας προσκυνοῦν τὸν Θεὸν στὸ ὅρος Γαριζίν, ἐνῷ ἐσεῖς οἱ Ἰουδαῖοι στὸ ναὸν τῆς Ἱερουσαλήμ. Ποιὸ εἶναι τὸ σωστό ;

Καὶ ὁ Κύριος ἀπάντησε :

— Οὕτε στὸ ὅρος οὕτε στὰ Ἱεροσόλυμα λατρεύεται ὁ Θεός. Εἶναι πνεῦμα ὁ Θεὸς καὶ ὡς πνεῦμα εὑρίσκεται παντοῦ, γι’ αὐτὸν πρέπει νὰ τὸν προσκυνάῃ κανεὶς, ὅπου καὶ ἀν εὑρίσκεται.

”Ωστε λοιπὸν ὅπουδή ποτε καὶ ἀν εἴμαστε καὶ ὅποιαδή ποτε ὄρα, μποροῦμε νὰ προσευχηθοῦμε, γιατὶ ὁ Θεὸς πρόθυμα θὰ ἀκούσῃ τὴν φωνὴν τῆς καρδιᾶς μας.

Τὴν προσευχὴν αὐτήν, ποὺ τὴν κάνομε μόνοι μας, τὴν λέμε ἀτομικὴν προσευχήν.

”Ομως τὴν προσευχὴν μας τὴν κάνομε καὶ μέσα στοὺς ναούς, ὅπου συκεντρώνομαστε ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ σᾶν ἀδέλφια.

’Εκεὶ μέσα ἡ ψυχὴ μας ἐνθουσιασμένη ἀπὸ τὶς ὡραῖες εἰκόνες, τοὺς λαμπροὺς πολυελσίους, τὸ φῶς τῶν κεριῶν καὶ τὶς προσευχές τοῦ Ἱερέα παίρνει φτερά γιὰ νὰ πεταξῇ κοντά στὸν κυβερνήτη καὶ Δημιουργὸ τοῦ σύμπαντος. Ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ κατάνυξις, ποὺ εἶναι ἀπλωμένη στὶς καρδιές ὅλων τῶν πιστῶν, μᾶς συνεπταίρνει καὶ λησμονοῦμε πιά τελείως τὴν ύλικὴν ὑπαρξία μας, γινόμαστε ἔνα πνεῦμα, ποὺ ἀνάλαφρο πάει νὰ γονατίσῃ παρουσιασθῆ στὸν Οὐράνιο Πατέρα.

7. Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ

Κάποτε, λέει τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιο, προσευχόταν ὁ Κύριος πιὸ πέρα ἀπὸ τοὺς μαθητάς Του. ”Οταν ἐτελείωσε τὴν προσευχὴν Του, τὸν ἐπληγίασε ἔνας μαθητής Του καὶ τοῦ εἶπε :

»Κύρῳ δίδαξέ μας πῶς νὰ προσευχῶμαστε, καθὼς καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἐδίδαξε τοὺς μαθητές του.«

Πρόθυμα τότε ὁ Κύριος τοὺς ὑπαγόρεψε τὴν ἔξῆς μικρή καὶ ὀραία προσευχή. Καὶ ἐπειδὴ ἀκριβῶς τὴν ἐδίδαξε ὁ Κύριος τὴν ὀνομάζομε *Κυριακὴ προσευχὴ*. Ἡ προσευχὴ αὐτὴ εἶναι τὸ «Πάτερ ἡμῶν» καὶ χωρίζεται σὲ 9 προτάσεις.

Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,

Ἄγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου,

Ἐλέθέτω ἡ βασιλεία Σου,

Γεννηθήτω τὸ θέλημά Σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

Τὸν ἄρτον ἡμῶν τῶν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον,

Καὶ ἄφες ἡμῖν τὰ διφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοὺς διφειλέταις ἡμῶν.

Καὶ μὴ εἰσενέγκεις ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.

Ἄλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Οτι σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

8. Ἡ ἔξηγησις τῆς Κυριακῆς προσευχῆς

1. Πάτερ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Μὲ τὴν πρώτη πρότασι προσφωνοῦμε τὸν Θεὸν καὶ τὸν ὀνομάζομε Πατέρα, γιατὶ αὐτὸς μᾶς ἐπλασε. Καὶ τὸν λέμε οὐράνιο γιὰ νὰ δείξωμε τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ δόξα Του. Σ' αὐτὸν ἐρχόμαστε νὰ προσευχθοῦμε καὶ σὰν φιλόστοργα τέκνα νὰ Τοῦ ἀνοίξωμε τὴν καρδιά μας.

2. Ἄγιασθήτω τὸ ὄνομά Σου.

Μὲ τὴν πρότασι αὐτὴ παρακαλοῦμε τὸ Θεόν νὰ φωτίζῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ κάνουν καλὰ ἔργα, γιὰ νὰ δοξάζεται τὸ ἄγιό Του ὄνομα.

3. Ἐλέθέτω ἡ βασιλεία Σου.

Μὲ τὴν τρίτη πρότασι εὐχόμαστε νὰ ἔξαπλωθῇ κοὶ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλον τὸν κόσμο, ὥστε τίποτε νὰ μὴ μπορῇ νὰ τὴν σαλέψῃ. Ἔτσι θὰ βασιλέψῃ στὶς καρδιὲς ὅλων τῶν ἀνθρώπων ὁ Νόμος τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ λείψῃ ἡ ἀμαρτία.

4. Γεννηθήτω τὸ θέλημά Σου ὡς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς.

Μὲ αὐτὴν τὴν πρότασι εὐχόμεθα νὰ γίνεται τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλη τὴ γῆ, ὅπως γίνεται στὸν οὐρανὸν ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους. Τότε θὰ ἀπλωθῇ σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ἀγάπη τοῦ Κυρίου.

5. Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον.

Μὲ τὴν πέμπτη πρότασι παρακαλοῦμε τὸν "Υψιστὸ νὰ μᾶς δίνῃ δύναμι

4. Κατήγησις καὶ Λειτουργική, Γιαννάκου

γιὰ νὰ κερδίζωμε τὸ καθημερινό μας ψωμὶ καὶ τὰ ἄλλα ύλικὰ ἀγαθά, ποὺ μᾶς χρειάζονται, γιὰ νὰ ζοῦμε ἐνα φρόνιμο χριστιανικὸ βίο.

6. Καὶ ἀφες ἡμῖν τὰ διφειλήματα ἡμῶν, ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς διφειλέταις ἡμῶν.

Μὲ τὴν ἕκτη πρότασι παρακαλοῦμε τὸ Θεὸν νὰ μᾶς συγχωρῇ τὶς ἀμαρτίες μας, ἀλλὰ γιὰ νὰ μᾶς ἀκούσῃ ὁ Κύριος πρέπει πρῶτα καὶ ἔμεις νὰ συγχωροῦμε τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ποὺ ἔτυχε νὰ μᾶς κάνουν κάποιο κακό.

7. Καὶ μὴ εἰσενέγκεις ἡμᾶς εἰς πειρασμόν.

Ἐπειδὴ ἀναγνωρίζομε ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ἀδυναμία μας δὲν ἡμπορεῖ νὰ δινθέξῃ στὸν πειρασμό, ὃπου ζητάει νὰ μᾶς τραβήξῃ τὸ πονηρὸ πνεῦμα, ἵκετεύομε τὸ Θεὸν νὰ μᾶς προφυλάξῃ ἀπὸ τὴν ἀμαρτία.

8. Ἀλλὰ ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ.

Ἄλλα ἔὰν καμὶ φορὰ χάσωμε τὸ δρόμο τῆς ἀρετῆς καὶ πέσωμε στὰ δολερὰ δίχτυα τοῦ πονηροῦ, παρακαλοῦμε τὸ Θεὸν νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ καὶ νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ στοὺς κόλπους τῆς Ἔκκλησίας.

9. Ὁτι Σοῦ ἔστιν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰώνας Ἀμήν.

Μὲ τὴν τελευταία πρότασι ὁμολογοῦμε, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δοξασμένος, παντοδύναμος καὶ αἰώνιος βασιλιάς τοῦ κόσμου ὅλου. Γ' αὐτὸ καὶ πιστεύομε, ὅτι μπορεῖ νὰ μᾶς χαρίσῃ, ὅσα τοῦ ζητοῦμε στὴν Κυριακὴ προσευχή.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Τί μᾶς διδάσκει ἡ Λειτουργική

Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου μας, στὴν Ὀρθόδοξη Χριστιανικὴ Κατήχησι, ἐμάθαμε : σ) τὶ πρέπει νὰ πιστεύωμε καὶ β) τὶ πρέπει νὰ πράττωμε ὡς ὁρθόδοξοι Χριστιανοί.

Οἱ θρησκευτικὲς μας ὅμως αὐτὲς γνώσεις ἔχουν ἀνάγκη συμπληρώσεως. Καὶ θὰ τὶς συμπληρώσωμε στὸ δεύτερο τοῦτο μέρος τοῦ βιβλίου μας, στὴ Λειτουργικὴ.

‘Η Λειτουργικὴ θὰ μᾶς διδάξῃ :

1. Γιὰ τοὺς Ἱεροὺς τόπους, δηλαδὴ τοὺς ναοὺς ὅπου συγκεντρωνόμαστε καὶ λατρεύομε τὸ Θεό.

2. Γιὰ τὶς ὥρισμένες ἡμέρες ποὺ εἶναι ὄφιερωμένες στὴ λατρεία, δηλαδὴ γιὰ τὶς ἑορτὲς καὶ

3. Γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιον πρέπει νὰ ἐκδηλώνωμε τὴ λατρεία μας, δηλαδὴ γιὰ τὶς ἱερές ἀκολουθίες.

Γι’ αὐτὰ λοιπὸν τὰ τρία : γιὰ τοὺς ναούς, γιὰ τὶς ἑορτὲς καὶ γιὰ τὶς ἱερές ἀκολουθίες μᾶς ὅμιλεῖ ἡ Λειτουργική.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΟΙ ΝΑΟΙ

1. Γιατί γίνεται ή λατρεία τοῦ Θεοῦ στοὺς ναοὺς

Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ γνωρίζομε, ὅτι ὁπουδήποτε καὶ ἀν εύρεθοῦμε μποροῦμε νὰ προσευχηθοῦμε καὶ ὅτι τὴν προσευχή μας θὰ τὴν ἀκούσῃ Θεός, ὁ ὄποιος εἶναι πνεῦμα καὶ πανταχοῦ παρών. Ὡστόσο ἔχομε τὴν συνήθεια νὰ συγκεντρωνώμαστε καὶ σὲ ὡρισμένα μέρη, δηλαδὴ στοὺς ναοὺς καὶ ἐκεῖ νὰ λατρεύωμε τὸν μεγάλο μας Πατέρα.

Ο ἴδιος δὲ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὅπως ἐμάθαμε στὴν Καινὴ Διαθήκη ἔδιωξε μὲ τὸ φραγγέλιο τοὺς ἐμπόρους ἀπὸ τὸ ναὸ τῆς Ἱερουσαλήμ λέγοντάς τους : «Ο οἶκος μον εἶναι οἶκος προσευχῆς», (Λουκ. ιθ' 46).

Ἀπὸ τὰ λόγια αὐτά βλέπομε ὅτι ὁ Κύριος ὀνομάζει τὸ ναὸ οἰκον προσευχῆς.

Ἄλλὰ καὶ μέσα στὴν καρδιὰ κάθε Χριστιανοῦ εἶναι ριζωμένη ἡ ίδεα, ὅτι ὁ ναὸς εἶναι κατοικία τοῦ Θεοῦ. Γ' αὐτὸ δταν περνοῦμε ἀπ' ἔξω ἀπὸ τοὺς ναούς, κάνομε τὸ σταυρό μας καὶ δταν μπαίνωμε μέσα, προσκυνοῦμε καὶ στεκόμαστε μὲ βαθειὰ εὐλάβεια. Ἐκεῖ μέσα μαζὶ μὲ τοὺς ὅλους ἀδελφούς μας Χριστιανοὺς παρακολουθοῦμε κατὰ τὶς Κυριακὲς καὶ τὶς ἑορτὲς τὴν τελετὴ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ ὅλοι μαζὶ ἐνώνομε τὴν προσευχή μας πρὸς τὸν Κύριο.

Οπως εὐρισκόμαστε μέσα στὸ θρησκευτικὸ ἐκεῖνο περιβάλλον μὲ τὶς ιερές εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἀγίων, μὲ τὶς κατανυκτικὲς ψαλμωδίες τῶν ιερέων καὶ τῶν ψαλτῶν, μὲ τὸ ἵλαρδ φῶς τῶν κεριῶν καὶ τὴν εὐωδία τοῦ θυμιάματος, νιώθομε τὴν ψυχή μας νὰ φεύγῃ ἀπὸ τὰ γῆινα καὶ νὰ ἀνψώνεται, ἥλαφρὴ καὶ ἀγνή, πρὸς τὰ οὐράνια, πρὸς τὸν Πλάστη καὶ Δημιουργό μας.

Καὶ ἡ θρησκεία μας καθαρὰ μᾶς τὸ συνιστᾶ : «ἐν ἐκκλησίαις εὐλογεῖται τὸν Θεόν».

Γ' αὐτὸ λοιπὸν ἔχομε χρέος ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ νὰ πηγαίνωμε τακτικὰ στὴν ἐκκλησία καὶ νὰ προσευχώμαστε μὲ εὐλάβεια.

2. Ή ιστορία τῶν ναῶν πρὶν ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντῖνο

Κατὰ τοὺς Ἀποστολικοὺς χρόνους οἱ Χριστιανοὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη ιδικούς τῶν ναούς. Γι' αὐτὸ συγκεντρώνονταν σὲ ώρισμένα σπίτια, πού εἶχαν ἔνα μεγάλο δωμάτιο καὶ ἐκεὶ ἐτελοῦσαν τὸ μυστήριο τῆς θείας εὐχαριστίας. Τὰ σπίτια αὐτὰ τὰ ὡνόμαζαν οἰκους προσενχῆς.

Κατόπιν, ὅσο περνοῦσαν τὰ χρόνια, τόσο καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐπλήθαιναν καὶ ἐπιθυμοῦσαν νὰ ἀποκτήσουν πραγματικοὺς ναούς, γιὰ νὰ λατρεύουν ἐκεὶ τὸ Θεό καὶ νὰ μὴν κάνουν τὶς συγκεντρώσεις τους στὰ σπίτια. Ἀλλὰ γιὰ νὰ κτίσουν ναούς κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους δὲν ἦταν εὔκολο. Γιατὶ τότε ἦταν ἡ ἐποχὴ τῶν διωγμῶν καὶ οἱ ὄπαδοι τῆς θρησκείας τοῦ Ναζωραίου καταδιώκονταν μὲ πεῖσμα πολὺ καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρες.

Ἐξ αἵτιας τῶν φιβερῶν διωγμῶν οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ ἐτελοῦσαν τὰ θρησκευτικά τους καθήκοντα κρυφά. Ἀλλοι σὲ σπίτια, ἄλλοι σὲ σπήλαια καὶ ἄλλοι, γιὰ νὰ είναι περισσότερο ἀσφαλισμένοι, ἔσκαβαν ὑπόγειες στοές καὶ ἔκαναν κάτω βαθειὰ στὴ γῆ διαμερίσματα. Αὐτὲς ἦταν οἱ κατακόμβες.

Ἐκεὶ μέσα στὶς ὑπόγειες κατακόμβες ἥσυχοι πιὰ συγκεντρώνονταν, γιὰ νὰ τελέσουν τὴ θεία τους εὐχαριστία καὶ νὰ ἀκούσουν τὸ κήρυγμα. Ἐκεὶ ἐτελοῦσαν ὅλα τους τὰ μυστήριος καὶ ἐκεὶ ἔθαβαν τὰ ἄγια λείψανα τῶν μαρτύρων, μακριὰ ἀπὸ τὰ βέβηλα βλέμματα τῶν εἰδωλολατρῶν, μακριὰ ἀπὸ τοὺς τρομερούς των διῶκτες.

Τέτοιες κακοτόμβες μὲ ἀτέλειωτους διαδρόμους καὶ διαμερίσματα εύρεθηκαν στὴ νῆσο Μῆλο, στὴν Κρήτη, στὴ Μ. Ἀσία, στὴν Κύπρο, στὴ Θεσσαλονίκη καὶ προπάντων στὴ Ρώμη. Στὶς κατακόμβες αὐτὲς οἱ κατατρεγμένοι Χριστιανοὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου εὑρισκαν ἀσφαλὲς μέρος καὶ ἐπρόσφεραν τὴ λατρεία τους στὸν ἀληθινὸ Θεό.

Ήταν τὰ χρόνια τῶν διωγμῶν, τὰ χρόνια τῶν Μαρτύρων καὶ τῶν Ἀγίων. Αὔτὴ ἡ ἐποχὴ ἐκράτησε περισσότερο ἀπὸ τρεῖς αἰῶνες.

“Ωστε κατὰ τοὺς πρώτους τρεῖς χριστιανικοὺς αἰῶνες οἱ ναοὶ εἴτε ἦταν σπίτια πού εἶχαν ἔνα μεγάλο δωμάτιο, εἴτε ἦσαν ὑπόγειες στοές, κατακόμβες, μὲ τετράγωνα διαμερίσματα, ὅπου κρυφά συγκεντρώνονταν οἱ πιστοί γιὰ νὰ προσφέρουν τὴ λατρεία τους στὸν “Υψιστο.”

3. Οἱ ναοὶ μετὰ ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντῖνο

Τρεῖς ὀλόκληρους αἰῶνες οἱ δυστυχισμένοι Χριστιανοὶ κατεδιώκονταν

καὶ δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ κτίσουν ναούς. Τέλος κατὰ τὸ ἔτος 313 μ.Χ. ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ Ἰσαπόστολος, διέτοξε νὰ πάψουν οἱ διωγμοὶ. Ἀπὸ τότε καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἐπῆραν τὸ θάρρος καὶ ἔκτιζαν ἐλεύθερα τοὺς ναούς των, γιὰ νὰ λατρεύουν φανερὰ τὸν ἀληθινὸν Θεό.

Τὸ παράδειγμα μάλιστα τὸ ἔδωσε ὁ Ἰδιος ὁ φιλόχριστος αὐτοκράτορας, ὃποιος ἔκτισε τὸ ναὸν τῆς Ἀγίας Σοφίας, τὸ ναὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων καὶ πολλοὺς ἄλλους. Ἡ εὐσεβής μητέρα του, ἡ Ἀγία Ἐλένη, ἔκτισε στὴν Ἱερουσαλήμ τὸ ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ στὴ Βηθλεέμ τὴ Βασιλικὴ τῶν Γενεθλίων.

Μὲ πολὺ μεγάλη χαρὰ οἱ πιστοὶ ἐπρόσφεραν ἄφθονα χρήματα καὶ τὴν ἐργασία τους γιὰ νὰ κτίσουν τοὺς οἰκους τοῦ Θεοῦ, τοὺς ναούς Του, καὶ νὰ Τὸν λατρεύουν ἐλεύθεροι πλέον.

Παντοῦ στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά τῆς ἀπέραντης αὐτοκρατορίας σὲ διάστημα δλίγων ἐτῶν ἔκτισθηκαν ὀμέτρητοι χριστιανικοὶ ναοί. Φυσικὰ οἱ ναοὶ αὐτοὶ δὲν εἶχαν τὴν ὡραιότητα καὶ τὸν πλοῦτο ποὺ ἔχουν οἱ σημερινὲς μας ἐκκλησίες. Στὴν ἀρχὴ τὸ σχέδιό τους ἦταν ἀπλό. Ἀλλὰ οἱ κατοπινοὶ ἀρχιτέκτονες θέλοντας νὰ δώσουν περισσότερη μεγαλοπρέπεια καὶ κομψότητα στοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς ἐπενόησαν νέα σχέδια, νέους ρυθμούς, δημιουργίας, λέγεται στὴ γλῶσσα τῆς Τέχνης. Γι' αὐτοὺς τοὺς ρυθμούς τῶν ναῶν θὰ διμιλήσωμε στὸ ἐπόμενο μάθημα. //

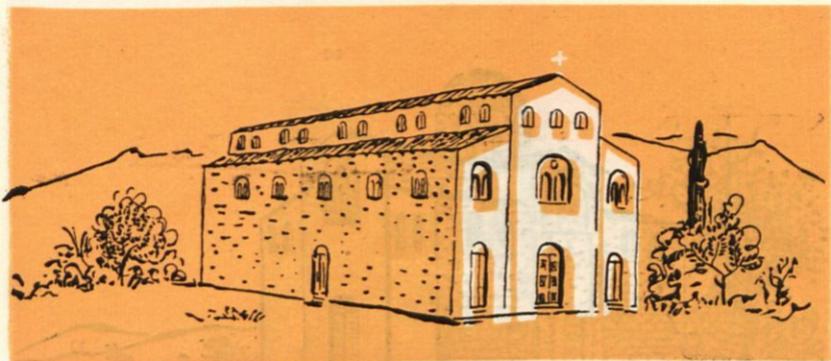
4. Οἱ ρυθμοὶ τῶν ναῶν

α) Ὁ ρυθμὸς βασιλικῆς

Οἱ πρῶτοι χριστιανικοί ναοί, καθὼς εἶδαμε, ἦταν τελείως ἀπλοὶ καὶ δὲν εἶχαν συνήθως ὠρισμένο σχέδιο. Ἀργότερο ὅμως ἐπεκράτησε ἡ συνήθεια νὰ κτίζωνται οἱ ναοὶ σύμφωνα μὲ ἓνα ὠρισμένο σχέδιο, μὲ ὠρισμένο ρυθμό, ὁ ὃποιος ὀνομάσθηκε ρυθμὸς βασιλικῆς.

Οἱ ναοὶ ποὺ εἶναι κτισμένοι σύμφωνα μὲ τὸ ρυθμὸς βασιλικῆς δὲν παρουσιάζουν στὸ ἔξωτερικό τους τίποτε τὸ ἔξαιρετικό. Ἐχουν σχῆμα ὀρθογωνίου παραλληλπιπέδου καὶ ἡ στέγη τους εἶναι ξύλινη. Στὴν ἀνατολικὴ πλευρὰ ἔχουν μιὰ ἡμικυκλικὴ κόγχη καὶ ἡ θύρα τους εἶναι συνήθως στὴ δυτικὴ πλευρά.

Τὸ ἔσωτερικό τους χωρίζεται μὲ δυὸ σειρὲς κολόνες σὲ τρεῖς διαδρόμους ποὺ ὀνομάζονται κλίτη. Τὸ μεσαῖο ὅμως κλίτος εἶναι πλαστύτερο ἀπὸ τὰ δύο ἄλλα.

Αύτὸς ἡταν ὁ ρυθμός δηλαδὴ τὸ σχέδιο ποὺ εἶχαν οἱ χριστιανικοὶ ναοὶ στὴν ἀρχή. Ἀλλὰ καὶ τώρα ἀκόμη οἱ ναοὶ τῶν μικρῶν χωριῶν καὶ τὰ περισσότερα ἔξωκλήσια μὲ αὐτὸν τὸν ρυθμὸν εἶναι κτισμένα.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ σήμερα ἀρκετοὶ μεγάλοι ναοὶ κτισμένοι μὲ ρυθμὸν βασιλικῆς, ὅπως εἶναι ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Διονυσίου τῶν Δυτικῶν, ὁ ναὸς τῆς Ζωοδόχου Πηγῆς, ὁ ναὸς τῆς Ἀγίας Εἰρήνης στὴν Ἀθήνα καὶ ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Δημητρίου στὴ Θεσσαλονίκη.

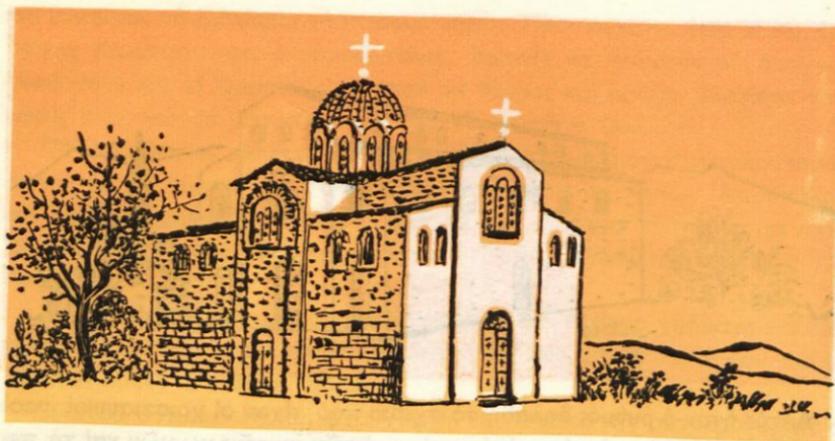
β) Ὁ βυζαντινὸς ρυθμὸς

Κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς βασιλείας τοῦ Ἰουστινιανοῦ λέγει ἡ Βυζαντινὴ Ἰστορία, ἔγινε μιὰ μεγάλη ἐπανάστασις στὴν Κωνσταντινούπολι, ποὺ ὠνομάσθηκε στάσις τοῦ νίκα. Οἱ ἐπαναστάτες παρασυρμένοι ἀπὸ τὴν κταστροφική τους μανία, ἔκαψαν πολλὰ κτίρια τῆς πόλεως καὶ μεταξὺ αὐτῶν ἐπυρπόλησαν καὶ τὴν Ἀγία Σοφία.

“Οταν πιὰ ὁ αὐτοκράτορας κατέπνιξε τὴν ἐπανάστασι καὶ ἐπανέφερε τὴν τάξι, ἀπεφάσισε νὰ κτίσῃ πάλι αὐτὸν τὸν ναό. Ἔκαλεσε λοιπὸν τοὺς περιφήμους ἀρχιτέκτονες Ἰσίδωρο καὶ Ἀνθέμιο καὶ τοὺς ἀνέθεσε νὰ τοῦ κάμουν τὰ σχέδια τοῦ ναοῦ.

Ἐκεῖνοι ἐργάσθηκαν μὲ πραγματικὴ θεία ἔμπνευσι, καὶ παρουσίασαν ἔνα λαμπρότατο, ἀρστουργηματικὸ καὶ πρωτότυπο σχέδιο. Ὁ αὐτοκράτορας Ἰουστινιανός, ὅταν τὸ εἶδε, ἔμεινε ὑπερβολικὰ ἐνθουσιασμένος καὶ ἀμέσως ἔδωσε ἀφθονα χρήματα καὶ διαταγή νὰ κτισθῇ ὁ νέος ναὸς κατὰ τὸ σχέδιο αὐτό.

Τοιουτορόπως ἐκτίσθηκε ἡ περίλαμπτη Ἀγία Σοφία, τὸ μεγάλο

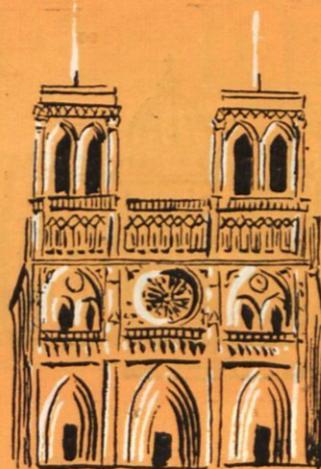
καύχημα τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ τὸ κόσμημα τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανοσύνης. Ὁ ἔξοχος αὐτὸς ναὸς ἔχει σχῆμα σταυροῦ, μὰ ἡ στέγη του δὲν είναι ξύλινη, ἀλλὰ θολωτή. Καὶ στὴ μέση τῆς θολωτῆς αὐτῆς στέγης ύψωνεται ἐνας ἐλαφρὸς τροῦλος μὲ πολλὰ μικρά παράθυρα, ποὺ ἔχουν χρωματιστὰ τζάμια. Ὁ τροῦλος αὐτὸς στηρίζεται σὲ τέσσερες μεγάλες κολόνες.

Αὐτὸ τὸ σχέδιο τῶν ναῶν ὀνομάσθηκε βυζαντινὸς ρυθμός, γιατὶ πρώτη φορὰ ἐμφανίσθηκε στὸ Βυζάντιο. Ὁ βυζαντινὸς ρυθμὸς ἔχει μεγαλοπρεπεία καὶ ἐπιβλητικότητα καὶ γι' αὐτὸ τὸν συνηθίζομε πολὺ ἐμεῖς οἱ Ὁρθόδοξοι Χριστιανοὶ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη μέχρι σήμερα.

Οἱ ναοὶ τοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ εἰναι ἔξωτερικῶς ἀπλοί, μὲ μικρὲς θύρες καὶ μικρὰ παράθυρα. Ὄταν δῶμας εἰσέρχεται κανεὶς μέσα, τοῦ κάνει ἐντύπωσι δέσωτερικὸς πλοῦτος καὶ προπαντὸς δό θόλος, δό δποιος ἔχει ζωγραφισμένη τὴν εἰκόνα τοῦ Παντοκράτορα.

Τοιουτορόπτως δέ Χριστιανὸς αἰσθάνεται ὅτι εύρισκεται κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τοῦ Ὑψίστου. Ἐπίστης οἱ ἀγιες εἰκόνες, ποὺ εἰναι ζωγραφισμένες γύρω στοὺς τοίχους καὶ μπροστά στὸ εἰκονοστάσι, δημιουργοῦν ἔνα περιβάλλον θρησκευτικό, ποὺ μᾶς γεννᾶ μιὰ βαθυτάτη εὐλάβεια πρὸς τὸ Θεό.

Ἡ κατασκευὴ τῶν ναῶν αὐτῶν ἔχει βεβαίως ὀρισμένη συμβολικὴ σημασία. Δίδει στοὺς πιστούς νὰ ἐννοήσουν, ὅτι δέ ἀληθινὸς Χριστιανὸς δὲν πρέπει νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν ἔξωτερικὴ ἐπίδειξη, ἀλλὰ πρέπει νὰ φροντίζῃ γιὰ τὸν ἔσωτερικὸ του πλοῦτο, γιὰ τὴν ψυχὴ του. Ἡ ψυχὴ του ἔχει

ἀνάγκη στολισμοῦ. Καὶ ὁ στολισμὸς τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ πίστις, ἡ ἀγνόητητα καὶ τὰ καλὰ ἔργα. Αὐτὰ λοιπὸν συμβολίζει ὁ βυζαντινὸς ρυθμός.

Ναοὶ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, παλαιοὶ μάλιστα, εἶναι στὴν Ἀθήνα ὁ ναὸς τοῦ Ἀγίου Ἐλευθερίου κοντὰ στὴ Μητρόπολι, οἱ Ἅγιοι Θεόδωροι, ὁ ναὸς τοῦ Δαφνοῦ, στὴ Θεσσαλονίκη ὁ ναὸς τῶν Ἅγίων Ἀποστόλων καὶ ἄλλοι πολλοί.

γ') Ὁ γοτθικὸς ρυθμός

Κατὰ τὸν γοτθικὸν ρυθμὸν προτιμοῦν νὰ κτίζουν τοὺς ναούς των οἱ Δυτικοὶ καὶ κυρίως οἱ Διαμαρτυρόμενοι.

‘Ο ρυθμὸς αὐτὸς ὀνομάζεται γοτθικός, γιατὶ λέγεται, δτι πρῶτοι τὸν ἐδίδαξαν οἱ Γότθοι κατὰ τὸν 10ον αἰώνα μ.Χ. στὴ Γαλλία.

‘Η βάσις τῶν ναῶν τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ εἶναι ὀρθογώνια, ὅπως καὶ τῆς βασιλικῆς. Ἐχει ὅμως θόλο, ὁ ὅποιος δὲν εἶναι σφαιρικός, ἀλλὰ τελειώνει σὲ ὁξεία γωνία. Τὸ ἵδιο καὶ οἱ ἐσωτερικὲς γωνίες τῶν στοῶν, τὰ τόξα τῶν παραθύρων καὶ τῶν θυρῶν. Ἄλλο χαρακτηριστικὸ τοῦ γοτθικοῦ ρυθμοῦ εἶναι τὰ πολλὰ παράθυρα μὲ τὰ χρωματιστὰ τζάμια. Αὐτὰ ἀφήνουν νὰ μπαίνῃ στὸ ἐσωτερικὸ τοῦ ναοῦ ἀφθονο φῶς, ποὺ σχηματίζει πολύχρωμες ἀνταύγειες.

Οι γοτθικοί ναοί είναι κτισμένοι συνήθως μὲ πελεκητούς λίθους καὶ ἔχουν ἔξωτερικῶς διάφορες ἀνάγλυφες παραστάσεις θρησκευτικές.

Μὲ γοτθικὸ ρυθμὸ ἔχομε στὴν Ἀθῆνα τὴν Ἀγγλικανικὴ ἐκκλησία στὴν ὁδὸ Φιλελλήνων.

δ) Ὁ ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως

Ἄπὸ τὸν 15ο αἰῶνα μ.Χ., ἀπὸ τὴν ἐποχὴ δηλαδὴ τῆς Ἀναγεννήσεως, ποὺ νέο πνεῦμα ἀρχισε νὰ πνέῃ στὴν ζωὴ, στὴν ἐπιστήμη, στὴν τέχνη καὶ στὰ γράμματα, ἀπὸ τότε παρουσιάσθηκε καὶ στὴν ἐκκλησιοστικὴ ἀρχικὴ ἔνα νέο σχέδιο, ἔνας νέος ρυθμὸς.

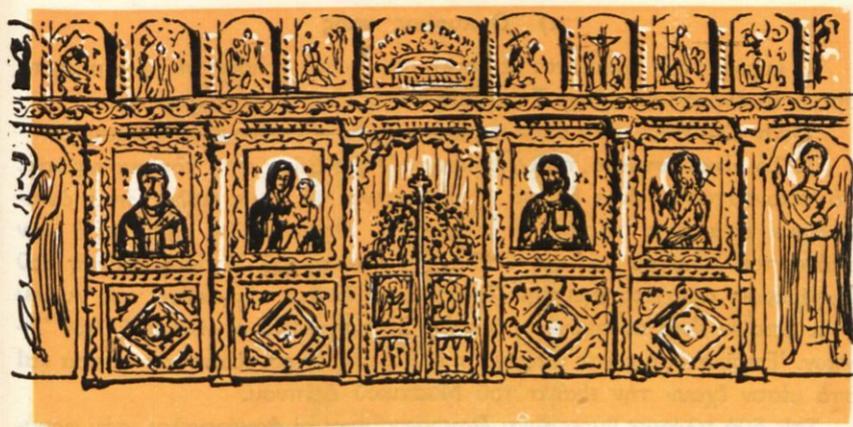
Ο νέος αὐτὸς ρυθμὸς ἐμφανίσθηκε γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἰταλία καὶ ὠνομάσθηκε ρυθμὸς Ἀναγεννήσεως. Γιατὶ καὶ ἡ ἐποχὴ αὐτὴ ἀπὸ τὸν 15ο ὡς τὸν 17ον αἰῶνα ὀνομάζεται στὴν Ἰστορίᾳ ἐποχὴ τῆς Ἀναγεννήσεως.

Ο ρυθμὸς τῆς Ἀναγεννήσεως ἔνώνει τοὺς δυὸ γνωστοὺς ρυθμούς, δηλαδὴ τὸν ρυθμὸ τῆς βασιλικῆς καὶ τὸν βυζαντινὸ ρυθμὸ.

Οἱ ναοὶ τοῦ ρυθμοῦ τῆς Ἀναγεννήσεως ἔχουν προπάντων μεγαλοπρέπεια καὶ θαυμασία ἔξωτερικὴ ἐμφάνισι. Τέτοιος ναὸς είναι ὁ περίφημος ναὸς τοῦ Ἅγιου Πέτρου στὴ Ρώμη.

5. Τὰ μέρη τοῦ ναοῦ

Μέχρις ἐδῶ ἔξετάσαμε τὰ ἔξωτερικὰ γνωρίσματα τῶν χριστιανικῶν ναῶν καὶ εἰδαμε ὅτι κατὰ τὴν πάροδο τῶν αἰώνων διαμορφώθηκαν καὶ ἐπε-

κράτησαν τεσσάρων εἰδῶν σχέδια, τεσσάρων εἰδῶν ρυθμοὶ ναῶν.

”Ας ἔλθωμε τώρα νὰ ἔξετάσωμε τὸ ἑσωτερικό τῶν ναῶν, πῶς δηλαδὴ εἶναι διηρημένοι ἑσωτερικῶς καὶ τὶ περιέχουν οἱ ναοί.

α) Ό κυρίως ναός. ”Οταν μποῦμε ἀπὸ τὴν κυρία εἰσοδο στὸ ναὸ θὰ εὐρεθοῦμε σὲ ἔνα μεγάλο χῶρο, ὃπου στέκονται οἱ πιστοὶ καὶ παρακολουθοῦν τὶς Ἱερές τελετές. Αὐτὸς ὁ χῶρος ὀνομάζεται κυρίως ναός.

β) Τὸ ”Αγιο Βῆμα. Στὸ βάθος μπροστά μας βλέπομε τὸ εἰκονοστάσιο, τὸ ὅποιο λέγεται καὶ τέμπλο. Τὸ εἰκονοστάσιο χωρίζει τὸν κυρίως ναὸ ἀπὸ τὸ ”Αγιο Βῆμα, ὃπου μένουν οἱ Ἱερεῖς. Τὸ ”Αγιο Βῆμα εύρισκεται πρὸς τὴν ἀνατολικὴν πλευρά, καὶ εἶναι κατὰ τρία σκαλιά ψηλότερο ἀπὸ τὸν κυρίως ναό. Τὸ ”Αγιο Βῆμα καὶ ὁ κυρίως ναὸς ἐπικοινωνοῦν μεταξύ των μὲ τρεῖς πύλες. Ἡ μεσαίᾳ εἶναι ἡ μεγαλύτερη καὶ λέγεται Ήδραία Πύλη.

γ) Ό νάρθηκας. Στὰ παλαιὰ χριστιανικὰ χρόνια, μπροστὰ στὴν κυρία εἴσοδο τοῦ ναοῦ, στὴ δυτικὴ πλευρά, ὑπῆρχε καὶ ἄλλος χῶρος, ποὺ ἐπικοινωνοῦσε μὲ τὸν κυρίως ναὸ ἀπὸ τρεῖς θύρες. Ό χῶρος αὐτὸς ἐλεγόταν πρόραος ἢ νάρθηκας, καὶ ἦταν προωρισμένος γιὰ τοὺς κατηχουμένους. Αὐτοὶ δὲν ἐπιτρέπονταν νὰ μπαίνουν στὸν κυρίως ναό, πρὶν βαπτισθοῦν καὶ γίνουν τέλειοι πιστοί. Σήμερα, ποὺ οἱ Χριστιανοὶ βαπτίζονται νήπια, δὲν ὑπάρχουν κατηχούμενοι. Γι’ αὐτὸς οἱ νεώτερες ἐκκλησίες κτίζονται χωρὶς πρόναο.

α) Ὁ κυρίως ναὸς

‘Ο κυρίως ναὸς χωρίζεται μὲ διπλὴ σειρὰ ἀπὸ κολόνες σὲ τρία μέρη τὰ δποῖα τὰ δύνομάσαμε κλίτη. Τὸ μεσαῖο κλίτος εἶναι τὸ εὐρυχωρότερο.

‘Οταν εὐρεθοῦμε μέσα στὸν κυρίως ναό, θὰ μᾶς κάνουν ἐντύπωσι:

1. Τὸ εἰκονοστάσιο, ποὺ χωρίζει τὸ Ἀγιο Βῆμα ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸ. Τὸ εἰκονοστάσιο εἶναι ξύλινο ἥ μαρμάρινο, μὲ τρεῖς πύλες, ποὺ ἀντικρύζουν στὰ τρία κλίτη. Ἡ μεσαία, ἥ Ὡραία Πύλη, ἔχει δεξιὰ τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ μας καὶ δίπλα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου Ιωάννη τοῦ Προδρόμου· ἀριστερὰ ἔχει τὴν Παναγία καὶ ἔπειτα τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀγίου στὸν δποῖον εἶναι ἀφιερωμένος ὁ ναός. Συνέχεια εἶναι οἱ εἰκόνες ἄλλων Ἀγίων. Ἐπάνω ἀπὸ αὐτὲς ὑπάρχουν ἄλλες μικρότερες εἰκόνες στὴ σειρὰ καὶ στὸ μέσον ἔχουν τὴν εἰκόνα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου.

Στὶς δυὸ πλάγιες θύρες εἶναι ζωγραφισμένοι οἱ ἀρχάγγελοι, σὰν φρουροὶ τοῦ Ἱεροῦ. Ἀπὸ τὴν Ὡραία Πύλη μονάχα οἱ ἵερεις ποὺ ἱερουργοῦν εἰσέρχονται καὶ ἔξέρχονται· στοὺς λαϊκοὺς ἀπαγορεύεται.

Μπροστὰ στὶς μεγάλες εἰκόνες τοῦ εἰκονοστασίου κρέμονται κομψότατα ἀργυρὸν ἥ ἐπίχρυσα κανδήλαι. Ἐπίστης ἔκει εἶναι στημένα καὶ τὰ δυὸ ὑψηλὰ μανούναλια. Τὸ ἕνα μπροστὰ στὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καὶ τὸ ἄλλο μπροστὰ στὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Στὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ ναοῦ κρέμεται ἀπὸ τὴν δροφὴν ὁ πολυνέλαιος.

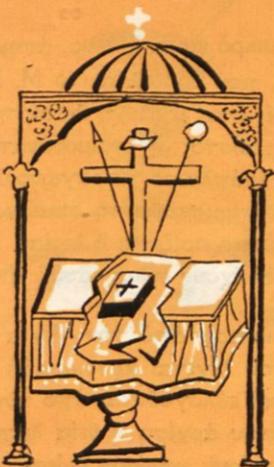
2. Τὰ ἀναλόγια. Λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ εἰκονοστάσιο εύρισκονται τὰ ἀναλόγια, τὸ ἔνα ἀριστερὰ καὶ τὸ ἄλλο δεξιά. Εἶναι περιστροφικὰ ξύλινα στηρίγματα ὑψηλά, ὅπου οἱ ψάλτες τοποθετοῦν τὰ βιβλία τους.

3. Ὁ δεσποτικὸς θρόνος. Κοντὰ στὸ μέρος ὅπου στέκεται ὁ δεξιὸς ψάλτης, εἶναι τοποθετημένος ὁ ὡραῖος δεσποτικὸς θρόνος, ξύλινος ἥ μαρμάρινος. Ἐκεὶ στέκεται ὁ ἐπίσκοπος, ὅταν ἔκκλησιάζεται ἥ ὅταν ἱερουργῇ.

4. Ὁ ἀμβωνας. Ἀντίκρυ στὸν δεσποτικὸν θρόνο εύρισκεται ὁ ἀμβωνας. Εἶναι μιὰ ξύλινη ἔξέδρα στηριγμένη ἐπάνω στὸ δεύτερο ἀριστερὸ στύλο. Στὸν ἀμβωνα ἀνεβαίνει ὁ διάκονος ἀπὸ μιὰ περιστροφικὴ σκάλα καὶ διαβάζει τὸ Εὐαγγέλιο. Ἀπὸ ἔκει κηρύγγει τὸ θεῖο λόγο καὶ ὁ ἱεροκήρυκας.

5. Τὰ στασίδια. Εἶναι ἀπλὰ ξύλινα καθίσματα τοποθετημένα δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ στοὺς τοίχους καὶ χρησιμεύουν γιὰ νὰ στέκωνται ἥ νὰ κάθωνται οἱ ἡλικιωμένοι Χριστιανοί.

6. Ὁ γυναικωνίτης. Στὸ δυτικὸ τμῆμα τοῦ ναοῦ καὶ ἀκριβῶς ἐπάνω ἀπὸ τὴν εἰσοδο ὑπάρχει μιὰ μεγάλη ἔξέδρα. Ἐκεὶ ἀνεβαίνουν οἱ γυναικεῖς γιὰ νὰ μποροῦν νὰ παρακολουθοῦν καλύτερα τὴ θεία λειτουργία.

β) Τὸ Ἀγιο Βῆμα

Στὶς πρῶτες χριστιανικὲς ἐκκλησίες τὸ Ἀγιο Βῆμα, δηλαδὴ τὸ Ἱερό, ἦταν χωρισμένο ἀπὸ τὸν κυρίως ναὸ μὲ χαμηλὰ κάγκελα μαρμάρινα ἢ ξύλινα. Ἀλλὰ ἀργότερα, ἀπὸ τὸν 9ον περίπου αἰώνα, ἐπρόσθεσαν τὸ εἰκονοστάσιο καὶ τοιουτοτρόπως ἔχώρισαν τὸ Ἱερό ἀπὸ τὸν κυρίως ναό.

Τὸ Ἀγιο Βῆμα εἶναι τὸ Ἱερώτερο μέρος τοῦ ναοῦ. Ἐκεῖ μένουν οἱ Ἱερεῖς καὶ ἑκεῖ τελεῖται τὸ μυστήριο τῆς θείας εὐχαριστίας.

Μέσα στὸ Ἀγιο Βῆμα εἶναι :

1. Ἡ Ἀγία Τράπεζα κατασκευασμένη ἀπὸ ξύλο ἢ μάρμαρο. Ἡ Ἀγία Τράπεζα εὑρίσκεται στὸ μέσον ἀκριβῶς τοῦ Ἱεροῦ, ἀντίκρυ στὴν Ωραία Πύλη καὶ εἶναι τὸ Ἱερώτερο πρᾶγμα τοῦ ναοῦ. Στηρίζεται εἴτε σὲ ἔνα στύλο, ποὺ συμβολίζει τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό, εἴτε σὲ τέσσερες στύλους, ποὺ συμβολίζουν τοὺς τέσσερες Εὐαγγελιστές.

Γιὰ νὰ γίνη λειτουργία σὲ ἔνα ναό, πρέπει προηγουμένως νὰ ἔγκαινιασθῇ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο. Κατὰ τὰ ἔγκαινια τοποθετοῦν μέσα στὸν στύλο τῆς Ἀγίας Τράπεζας Ἱερά λείψανα Μαρτύρων, γιὰ νὰ δείξουν μὲ αὐτό, πώς ἡ Ἑκκλησία στέρεωθῆκε μὲ τὸ αἷμα, ποὺ ἔχουσαν οἱ Μάρτυρες.

Ἡ Ἀγία Τράπεζα εἶναι πάντοτε σκεπασμένη μὲ ὁραῖα κεντημένα καθαρά καλύμματα. Ἐπάνω ἑκεῖ ἀφήνει ὁ Ἱερέας τὸ Εὐαγγέλιο. Ἐκεῖ ὑπάρχει

τὸ ἀρτοφόριο, τὰ δυὸ κηροπήγια, τὸ ἀντιμήνσιο καὶ τὸ βιβλίο τῆς θείας Λειτουργίας.

Τὸ ἀρτοφόριο εἶναι ἔνα μικρὸ κουτὶ ξύλινο, ἀσημένιο ἢ χρυσό. Σ' αὐτὸ φυλάσσεται ὁ ἄγιος ἄρτος, ποὺ ἀγιάζεται τὸ Μ. Πέμπτη καὶ χρησιμεύει νὰ μεταλαβαίνουν οἱ πιστοί, ὅταν ὑπάρχῃ ἔκτακτη ἀνάγκη, ὅταν δηλαδὴ κανεὶς Χριστιανὸς εἴναι ἄρρωστος ἢ ἐτοιμοθάνατος.

Τὸ ἀντιμήνσιο εἶναι ἔνα Ισόπλευρο τετράγωνο ὑφασμα, ποὺ ἀγιάζεται στὰ ἔγκαίνια τοῦ ναοῦ καὶ παριστάνει τὴ σταύρωσι καὶ τὴν ταφὴ τοῦ Κυρίου. Τὸ ἀντιμήνσιο τὸ μεταχειρίζεται ὁ ἵερεας, ὅταν πρόκειται νὰ λειτουργήσῃ σὲ ναούς, ποὺ δὲν ἔχουν ἔγκαινιασθή ἢ σὲ πλοϊα καὶ σὲ στρατόπεδα.

2. **Ἡ προσκομιδὴ.** Ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα ὑπάρχει μιὰ μικρὴ κόγχη στὸν τοῖχο ποὺ λέγεται προσκομιδὴ ἢ πρόθεσις. Στὴν προσκομιδὴ προετοιμάζονται καὶ εὐλογοῦνται ἀπὸ τὸν ἵερεα τὰ τίμια δῶρα, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος, ἕως ὅτου ἀρχίσῃ ἡ θεία λειτουργία.

'Απὸ τὴν προσκομιδὴ παίρνει κατόπιν ὁ ἵερεας τὰ τίμια δῶρα, ὅταν κάνῃ τὴ μεγάλη εἰσοδο καὶ τὰ μεταφέρει στὴν Ἁγία Τράπεζα, ὅπου γίνεται τὸ μυστήριο. 'Ο κόγχη αὐτὴ τῆς προσκομιδῆς συμβολίζει τὸ σπήλαιο τῆς Βηθλεέμη, ὅπου ἐγεννήθηκε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ στὸ βάθος της ζωγραφίζεται ἡ Γέννησις καὶ ὁ ἀστέρας μὲ τοὺς Μάγους.

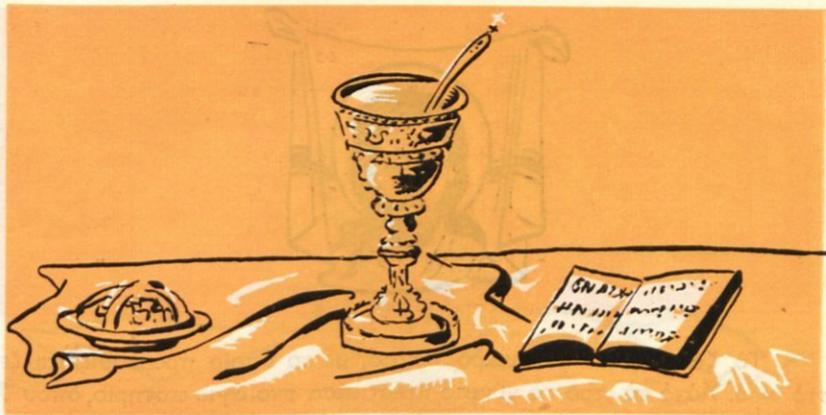
3. **Τὸ σκευοφυλάκιο.** Στὸ δεξιὸ μέρος τῆς Ἁγίας Τράπεζας εἶναι τοποθετημένο ἔνα μεγάλο ἔρμαριο, ποὺ λέγεται σκευοφυλάκιο, γιατὶ φυλάσσονται ἔκει μέσα διάφορα σκεύη τοῦ ναοῦ καὶ τὰ ἄμφια τῶν ἱερέων.

4. **Τὸ σύνθρονο.** Στὴν κόγχη τοῦ Ἁγίου Βῆματος, ἀκριβῶς πίσω ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα, είχαν οἱ παλαιότερες ἐκκλησίες μιὰ σειρὰ ἀπὸ θρόνους μαρμάρινους ἢ ξύλινους, ὅπου ἐκάθονταν ὁ ἐπίσκοπος καὶ οἱ ἱερεῖς, ὅταν οἱ ψάλτες ἐδιάβαζαν τὶς προφητείες. Σήμερα δλίγες μόνον μεγάλες ἐκκλησίες ἔχουν τέτοιο σύνθρονο, ἀλλὰ δὲν χρησιμοποιεῖται. ✓

✓ 6. Τὰ ἱερὰ σκεύη τοῦ ναοῦ

'Ο ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἵερεας γιὰ νὰ τελέσῃ τὸ μυστήριο τῆς θείας εὐχαριστίας χρησιμοποιεῖ ὡρισμένα ἱερὰ σκεύη· χωρὶς αὐτὰ δὲν ἥμπορει νὰ λειτουργήσῃ. Τὰ ἱερὰ σκεύη εἶναι τὰ ἔξης :

1. **Τὸ ἄγιο ποτήριο.** Εἶναι ἀσημένιο ἢ δόλόχρυσο, στηριγμένο ἐπάνω σὲ ὑψηλὸ πόδι καὶ συμβολίζει τὸ ποτήρι μὲ τὸ δποῖο ἔδωκε ὁ Χριστὸς στοὺς Μαθητές του νὰ πιοῦν κατὰ τὴν νύκτα ἔκείνη τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου,

δταν τοὺς εἶπε: «πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες τοῦτό ἔστι τὸ αἷμα μου...»

2. **Ο ἄγιος δίσκος.** Είναι ό δίσκος ὃπου τοποθετεῖ ό ιερέας ἀπό τὴν προσκομιδὴ τὸν ἱερὸν ἄρτο καὶ τὸν μεταφέρει στὴν Ἀγία Τράπεζα, γιὰ νὰ τελέσῃ τὸ μυστήριο. Ο ἄγιος δίσκος εἶναι χρυσὸς ἢ ἀστημένιος καὶ συμβολίζει τὴν φάτνη, ὃπου ἐγεννήθηκε ό Χριστός.

3. **Ο ἀστερίσκος.** Είναι κυρτὸς σταυρὸς ἀπό χρυσὸν ἢ ἀσήμι, ό όποιος τοποθείτεται ἐπάνω στὸν ἄγιο δίσκο. Συμβολίζει τὸ ἀστέρι, ποὺ ὠδήγησε τοὺς Μάγους ἀπό τὴν Ἀνατολὴ ὡς τὸ σπήλαιο τῆς Βεθλέέμ.

4. **Η λόγχη,** Είναι μικρὸ μαχαιρίδιο σὲ σχῆμα λόγχης καὶ συμβολίζει τὴ λόγχη, μὲ τὴν διποία ό Ρωμαῖος στρατιώτης ἐκέντησε τὴν πλευρὰ τοῦ Ἐσταυρωμένου.

Μὲ τὴν λόγχη κόβει ό ιερέας τὸν ἄγιο ἄρτο ἀπό τὸ πρόσφορο καὶ τὸν τοποθετεῖ στὸ δίσκο, ὅταν ἐτοιμάζωνται τὰ τίμια δῶρα στὴν προσκομική.

5. **Η λαβίδα.** Είναι τὸ κουταλάκι, ποὺ ἔχει ό ιερέας καὶ μᾶς κοινωνάει.

6. **Ο ἀέρας.** Είναι ἑνα τετράγωνο μεταξωτὸ καὶ χρυσοκέντητο κάλυμμα (μαντήλι) χρωματιστό, ποὺ τὸ χρησιμοποιεῖ ό ιερέας γιὰ νὰ σκεπάζῃ τὰ τίμια δῶρα. Αὐτὸ συμβολίζει τὸ σεντόνι, ποὺ ἔχρησιμοποίησε ό Ἰωσὴφ ὁ Ἀριμαθαίας, γιὰ νὰ τυλίξῃ τὸ ὄχραντο σῶμα τοῦ Ἐσταυρωμένου, ὅταν τὸ κατέβασε ἀπό τὸν τίμιο Σταυρό.

7. **Ο σπόργος.** Μὲ αὐτὸν καθαρίζει ό ιερέας τὸν δίσκο καὶ τὸ ἄγιο ποτήριο καὶ συμβολίζει τὸν σπόργο, ποὺ μεταχειρίστηκε ό στρατιώτης γιὰ νὰ δώσῃ τὸ ξύδι μὲ τὴ χολὴ στὸ Χριστό μας, ὅταν εἶπε: «διψῶ».

8. Τὸ ζέον. Εἶναι ἔνα μικρὸ δοχεῖο, μὲ τὸ ὄποιο προσκομίζεται ζεστὸ νερό. Αὔτὸ τὸ νερὸ τὸ χύνει ὁ ἵερεας μέσα στὸ ἄγιο ποτηριό, ὃπου ὑπάρχει ὁ ἄρτος καὶ ὁ οίνος καὶ συμβολίζει τὴν ζεσι, δηλαδὴ τὴν θερμότητα μὲ τὴν ὄποια προσέρχονται νὰ κοινωνήσουν οἱ πιστοί.

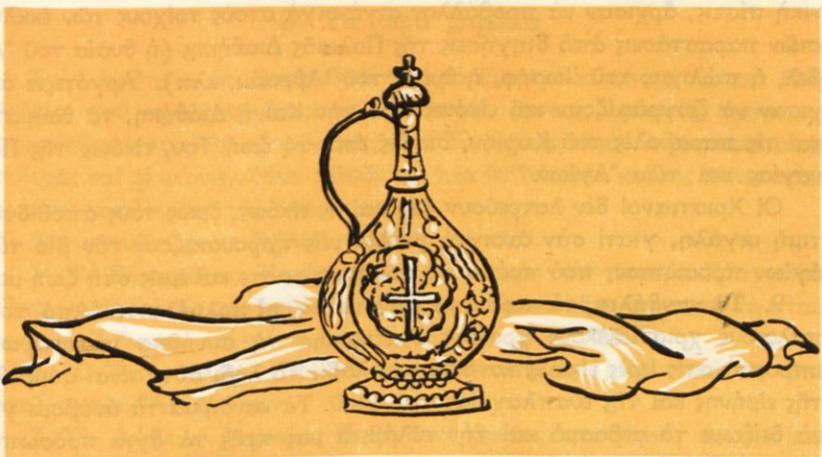
7. "Αλλα ἵερὰ σκεύη τοῦ ναοῦ

1. **Τὸ θυμιατήριο.** Εἶναι δοχεῖο ἀστημένιο ἢ ἀπὸ ἄλλο στιλπνὸ μέταλλο, κρεμασμένο μὲ τέσσερες λεπτές ἀλυσίδες, ποὺ ἔχουν κατὰ διαστήματα τρεῖς κωδωνίσκους ἡ κάθε μία. Μέσα σ' αὐτὸ καίει ὁ ἵερεας τὸ θυμιάματος καὶ θυμιατίζει τὶς ἄγιες εἰκόνες καὶ τοὺς πιστοὺς. Ό καπνὸς τοῦ θυμιάματος ποὺ ἀνεβαίνει στὸν οὐρανό, συμβολίζει τὴν προσευχὴν τῶν εὐσεβῶν χριστιανῶν, γιατὶ ἔτσι καὶ ἐκείνη ἀνεβαίνει στὸν Πλάστη μας, ὅπως λέγει ὁ εὐσεβῆς Δαβὶδ στοὺς ψαλμούς του: «Κατευθυνθήτω ἡ προσευχὴ μου ὡς θυμίαμα ἐνώπιον Σοῦ».

2. **Τὸ μυροδοχεῖο.** Εἶναι ἔνα ἀστημένιο ἢ γυάλινο δοχεῖο καὶ περιέχει τὸ ἄγιο μύρο. Μὲ τὸ ἄγιο μύρο μυρώνονται τὰ νήπια μετὰ τὸ βάπτισμα, κατὰ τὸ μυστήριο τοῦ χρίσματος.

3. **Τὰ ἔξαπτέρυγα.** Εἶναι στρογγυλές ἀνάγλυφες εἰκόνες ἀπὸ ξύλο ἢ μέταλλο ἐπιχρυσωμένο ἢ ἐπαργυρωμένο. Τὰ ἔξαπτέρυγα ἔχουν δύο ὅψεις καὶ εἶναι τοποθετημένα σὲ ὑψηλὰ κοντάρια. Γύρω γύρω οἱ εἰκόνες αὐτὲς ἔχουν ἔξη πτέρυγες καὶ συμβολίζουν τοὺς ἀγγέλους.

4. **Οἱ ἱερὲς σημαῖες,** καμωμένες ἀπὸ πολύτιμο ὄφασμα μὲ εἰκόνες ζωγραφιστές ἢ κεντημένες. Συνήθως οἱ ἱερὲς σημαῖες εἶναι τοποθετημένες πίσω στὰ στασίδια τῶν ψαλτῶν. Οἱ σημαῖες αὐτὲς λέγονται καὶ λάβαρα καὶ προπορεύονται μαζὶ μὲ τὰ ἔξαπτέρυγα στὶς ἐκκλησιαστικὲς πομπές.

5. Ο ἐπιτάφιος. Είναι ἔνα παραλληλόγραμμο τεμάχιο ὑφάσματος μεταξωτὸ μὲ χρυσᾶ κρόσσια, ποὺ ἔχει κεντημένη ἡ ζωγραφισμένη ἐπάνω τὴν ἀγία ταφὴ τοῦ Κυρίου.

6. Τὸ προσκυνητάρι, ὅπου ἀσπαζόμαστε, ὅταν μπαίνωμε στὸ ναό.

7. Τὸ παγκάρι. Εύρισκεται κοντὰ στὴν κυρία εἰσόδο, δεξιὰ ἡ ἀριστερά. Ἐκεῖ στέκονται οἱ ἐπίτροποι τῆς ἐκκλησίας.

8. Οἱ εἰκόνες. Οἱ πρῶτοι χριστιανικοὶ ναοί, ὅπως εἴπαμε, ἦταν ἀπλᾶ δωμάτια μεγάλα, δμως τὸ ἐσωτερικό τους δὲν τὸ εἶχαν ἀκαλλώπιστο. Παντοῦ γύρω στοὺς τοίχους, στοὺς κίονες καὶ στὸ χαμηλὸ τέμπλο παρατηροῦσε κανεὶς διάφορες συμβολικὲς παραστάσεις, ζωγραφισμένες ἡ ἀνάγλυφες. Ἐζωγρόφιζαν τὴν περιστερά, ποὺ ἐσυμβόλιζε τὸ "Ἄγιο Πιεύμα, τὸ πλοϊό, ποὺ ἐσυμβόλιζε τὴν Ἐκκλησία. Προπάντων ἐσυνήθιζαν νὰ ζωγραφίζουν τὸ σημεῖο τοῦ Σταυροῦ, ποὺ τοὺς ἐθύμιζε τὸ σταυρικὸ θάνατο τοῦ Κυρίου γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου. Ἐπίστης καὶ στὶς κατακόμβες εύρισκομε τέτοιες εἰκονογραφίες (τοιχογραφίες) καὶ ψηφιδωτά.

Πρέπει δμως νὰ εἴπούμε καὶ τὸ ἔξῆς : οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἀπόφευγαν νὰ τοποθετοῦν στὶς ἐκκλησίες τους ἀγάλματα καὶ εἰκόνες τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τῶν Ἀποστόλων ἡ τῶν Ἅγιων, γιατὶ ἐφοβόνταν μήπως τοὺς κατηγορήσουν γιὰ εἰδωλολάτρες, καὶ ἀκόμα γιατὶ πραγματικὰ ἐφοβόνταν μήπως παρασυρθοῦν οἱ ἀμαθεῖς στὴν εἰδωλολατρεία.

Ἄλλα ἀπὸ τὸν ζον αἰῶνα κι ἔπειτα, δταν εἶχε πιὰ στερεωθῆ ἡ Χριστια-

5. Κατήχησις καὶ Λειτουργική, Γιαννάκου

65

νική πίστις, ἄρχισαν νὰ προβάλλον σιγά-σιγά στοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν παραστάσεις ἀπὸ διηγήσεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης (ἡ θυσία τοῦ Ἀβελ, ἡ πώλησις τοῦ Ἰωσήφ, ἡ θυσία τοῦ Ἀβραάμ, κλπ). Ἀργότερα ἄρχισαν νὰ ζωγραφίζουν καὶ εἰκόνες ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, τὰ θαύματα καὶ τὶς παραβολές τοῦ Κυρίου, σκηνὲς ἀπὸ τὴν ζωή Του, εἰκόνες τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἅγιών.

Οἱ Χριστιανοὶ δὲν λατρεύουν βέβαια τὶς εἰκόνες, δῆμας τοὺς ἀποδίδουν τιμὴ μεγάλῃ, γιατὶ σὰν ἀνοιχτὰ βιβλία μᾶς παρουσιάζουν τὸν βίο τῶν ἀγίων προσώπων, ποὺ πρέπει νὰ τὸν μιμούμαστε καὶ ἐμεῖς στὴ ζωή μας.

9. **Τὰ κανδήλια, τὰ κεριά, τὰ μανουσάλια, οἱ πολυέλαιοι.** Ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χριστιανικοὺς χρόνους διατηροῦμε τὴ συνήθεια νὰ ἀνάβωμε μπροστά στὶς Ἱερὲς εἰκόνες κανδήλια μὲ λάδι. Τὸ λάδι αὐτὸ δεῖπνοι σύμβολο τῆς εἰρήνης καὶ τῆς εὐσπλαχνίας τοῦ Θεοῦ. Τὰ κανδήλια τὰ ἀνάβομε γιὰ νὰ δεῖξωμε τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν εὐλάβειά μας πρὸς τὰ ἀγια πρόσωπα, ποὺ συμβολίζουν οἱ εἰκόνες.

Μέσα στὸ Ἱερὸ Βῆμα καὶ πίσω ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν Ἅγια Τράπεζα καὶει διαφράσσεις ἡμέρα καὶ νύκτα ἔνα κανδήλι, ποὺ λέγεται ἀκοίμητο καὶ συμβολίζει τὸ φῶς τοῦ Χριστοῦ μας, τὸ ὅπτοιο φωτίζει πάντοτε τοὺς Χριστιανούς.

Ἐπίστης ἀνάβομε στὶς ἐκκλησίες κεριά καὶ λαμπάδες. Τὸ ἱλαρὸ φῶς τῶν κανδηλιῶν καὶ τῶν κεριῶν, μαζὶ μὲ τὸ φῶς ποὺ χύνουν τὰ μανουσάλια καὶ οἱ κρυστάλλινοι πολυέλαιοι, δίνουν περισσότερη μεγαλοπρέπεια στὸ νεὸν καὶ γεμίζουν θρησκευτικὴ συγκίνησι τὶς ψυχές μας.

10. **Ἡ κολυμβήθρα.** Είναι ἔνα δοχεῖο χάλκινο, ποὺ χρησιμεύει γιὰ νὰ γίνεται ἡ βάπτιση. Ἡ κολυμβήθρα συμβολίζει τὸν Ἰορδάνη ποταμό.

11. **Οἱ καμπάνες.** Προσκολλημένο στὸ ναὸ είναι τὸ κωδωνοστάσιο ὃπου είναι κρεμασμένες οἱ καμπάνες. Οἱ καμπάνες σημαίνουν γιὰ νὰ εἰδοποιήσουν τοὺς πιστοὺς νὰ ἔλθουν στὴν ἐκκλησία. Στὰ πρῶτα χριστιανικὰ χρόνια εἶχαν μόνο σήμαντρα ξύλινα ἢ σιδερένια. Τέτοια σήμαντρα ὑπάρχουν ἀκόμη καὶ τώρα σὲ μερικὰ μοναστήρια.

Πρώτη φορὰ χρησιμοποιήθηκαν οἱ καμπάνες, ὅταν ἔβασιλευε στὴν Κωνσταντινούπολι ὁ αὐτοκράτορας Μιχαήλ ὁ Γ' (800 μ.Χ.). Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔνας Ἐνετὸς ἔστειλε στὸν αὐτοκράτορα γιὰ δῶρο 12 καμπάνες. Τότε ὁ Μιχαήλ διέταξε νὰ κτίσουν ἔνα ἰδιαίτερο κωδωνοστάσιο στὴν αὔλη τῆς Ἅγιας Σοφίας καὶ ἐκεῖ ἐπάνω νὰ κρεμάσουν αὐτὲς τὶς καμπάνες. Ὁ νεωτερισμὸς αὐτὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολι διαδόθηκε ἐπειτα σὲ δλη τὴ Χριστιανοσύνη.

8. Τὰ ἱερὰ βιβλία

Στὴν ἐκκλησίᾳ μας ἀκτὸς ἀπὸ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ὑπάρχουν καὶ ἄλλα βιβλία, ποὺ περιέχουν διάφορες προσευχές, ὑμνους, ψαλμούς, τροπάρια, παρακλήσεις, κανόνες, καταβασίες, κλπ. Τὰ βιβλία αὐτὰ τὰ χρησιμοποιοῦν οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ ψάλτες, ὅταν τελοῦν τὴν θεία λειτουργία καὶ τὶς ἄλλες καθιερωμένες ἀκολουθίες τῆς θρησκείας μας.

Τὰ σπουδαιότερα βιβλία εἰναι :

1. **Τὸ Εὐαγγέλιο.** Περιέχει περικοπές ἀπὸ τὰ τέσσερα Εὐαγγέλια. Είναι ὡραῖο βιβλίο στολισμένο ἀπ' ἔξω μὲ ἀσήμι καὶ ἔχει μπροστά τὴν σταύρωσι τοῦ Κυρίου καὶ πίσω τὴν Ἀγία Του Ἀνάστασι.

2. **Ο Ἀπόστολος.** Περιέχει περικοπές ἀπὸ τὶς Πράξεις καὶ τὶς Ἐπιστολές τῶν Ἀποστόλων.

3. **Τὰ Δώδεκα Μηναῖα.** Περιέχουν ὑμνους, τροπάρια, ἀπολυτίκια, καὶ τοὺς βίους τῶν Ἀγίων ὅλου τοῦ χρόνου, χωρισμένους κατὰ μῆνες.

4. **Τὸ Ψαλτήρι.** Περιέχει τοὺς ψαλμούς τοῦ Δαβίδ.

5. **Τὸ Εὐχολόγιο,** ποὺ περιέχει εὐχές, δεήσεις καὶ δλόκληρη τὴν ἀκολουθία τῆς θείας λειτουργίας καὶ τῶν ἄλλων μυστηρίων.

6. **Η Ὁκτώηχος.** Περιέχει ὑμνους καὶ τροπάρια γιὰ τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστὸν καὶ τὴν Ἀνάστασί Του, χωρισμένα στοὺς ὀκτώ ἥχους τῆς ἐκκλησιαστικῆς ψαλμωδίας. Τὸ ἴδιο βιβλίο λέγεται καὶ Παρακλητική, γιατὶ περιέχει παρακλητικοὺς κανόνες.

7. **Τὸ Τριώδιο.** Περιέχει τοὺς ὑμνους ποὺ ψάλλονται ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνη καὶ Φαρισαίου ἕως τὸ Μεγάλο Σάββατο.

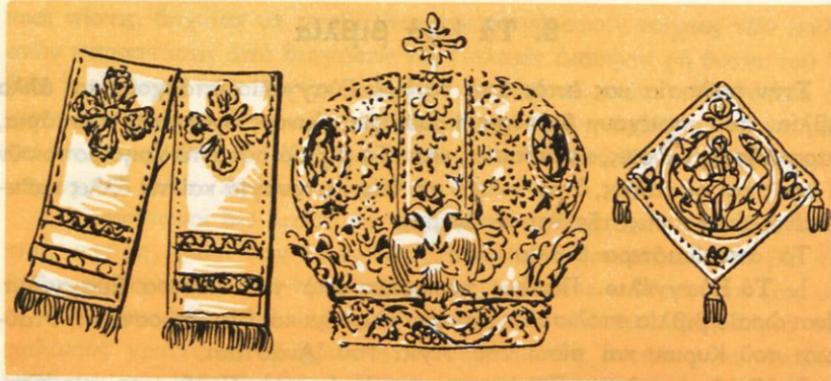
8. **Τὸ Πεντηκοστάριο.** Περιλαμβάνει τοὺς ὑμνους ποὺ ψάλλονται ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα ἕως τὴν Κυριακὴν τῶν Ἀγίων Πάντων.

9. **Τὸ Τυπικό.** Ορίζει μὲ ποιὰ τάξι πρέπει νὰ γίνωνται αἱ τελετὲς τῆς ἐκκλησίας μας.

9. Τὰ ἱερὰ ἄμφια

Ἄπὸ τὴν ἐκκλησίᾳ μας ἔχει καθιερωθῆναι ἔχουν οἱ κληρικοὶ διαφορετικὴ ἐνδυμασία ἀπὸ τοὺς λαϊκούς. Οἱ κληρικοί, ὅπως ξέρετε, φοροῦν ἔξω ἀπὸ τοὺς ναοὺς τὶς μαύρες μακριές ἐκείνες στολές, ποὺ λέγονται ράσα καὶ στὸ κεφάλι φοροῦν τὸ καλυμματίχιο. Μέσα δῶμας στοὺς ναοὺς καὶ ὅταν λειτουργοῦν, φοροῦν τὰ ἱερὰ ἄμφια.

Ἔιερὰ ἄμφια δυνομάζομε τὰ πολυτελῆ μεταξωτὰ ἀστημοκέντητα καὶ χρυ-

σοποίκιλτα ἐνδύματα ποὺ φοροῦν οἱ ἑπίσκοποι, οἱ Ἱερεῖς καὶ οἱ διάκονοι, ὅταν τελοῦν τὶς διάφορες θρησκευτικὲς τελετές. 'Ο κληρικὸς πρὶν φορέσῃ τὰ ἱερά του ἄμφια, τὰ εὐλογεῖ κάνοντας τὸ σῆμεῖο τοῦ Σταυροῦ καὶ τὰ ἀσπάζεται, γιὰ νὰ δεῖξῃ τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν εὐλάβειά του.

Τὰ ἄμφια τῶν κληρικῶν δὲν εἶναι ὅμοια. "Αλλα φορεῖ ὁ ἑπίσκοπος ἄλλα ὁ Ἱερέας καὶ ἄλλα ὁ διάκονος.

α) Τὰ ἄμφια τοῦ ἑπισκόπου

Τὰ ἄμφια τοῦ ἑπισκόπου εἶναι τὰ ἔξῆς :

1. **Τὸ στιχάριο.** Εἶναι ἑσωτερικὸ φόρεμα μὲ στενὰ μανίκια, ποὺ φθάνει ως κάτω στὰ πόδια.
2. **Τὰ ἑπιμάνικα.** Εἶναι στενὰ χρυσοκέντητα μανικέτια, ποὺ προσαρμόζονται στὸ ἄκρο τῶν μανικιῶν τοῦ στιχαρίου.
3. **Τὸ ἑπιτραχήλιο.** Εἶναι στενόμακρο χρυσοποίκιλτο ὑφασμα, ποὺ τὸ φορεῖ στὸ λαιμό του καὶ φθάνει ἔως κάτω στὰ πόδια.
4. **Ἡ ζώνη.** Εἶναι κεντημένη μὲ χρυσὲς ἢ ἀστηρίες κλωστὲς καὶ τὴ φορεῖ στὴ μέση του ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὸ στιχάριο.
5. **Ο σάκκος.** Εἶναι ἓνα εὐρύχωρο χρυσοκέντητο ἄμφιο, ποὺ φθάνει ἔως τὰ γόνατα καὶ ἔχει κοντὰ μανίκια.
6. **Τὸ ὡμοφόριο.** Εἶναι μακρόστενο βαρύτιμο ὑφασμα, ποὺ ἔχει κατὰ μῆκος κεντημένους σταυροὺς μὲ κλωστὴ χρυσῆ ἢ ἀστηρία. Αὐτὸ τὸ φορεῖ ὁ ἑπίσκοπος στοὺς ὡμοὺς του, γι' αὐτὸ λέγεται καὶ ὡμοφόριο.

"Εχει δύο ὡμοφόρια, ἓνα μεγάλο καὶ ἓνα μικρό. Τὸ μεγάλο τὸ φορεῖ

ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τῆς λειτουργίας ἔως τὴν ἀνάγνωσι τοῦ Εὐαγγελίου. Τὸ μικρὸ τὸ φορεῖ κατὰ τὴ στιγμήν, ποὺ ἀγιάζονται τὰ τίμια δῶρα.

7. **Ἡ μίτρα.** Εἶναι τὸ μεγαλοπρεπέστατο κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ὅμοιο μὲ στέμμα, ποὺ φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος τὴν δῶρα τῆς λειτουργίας. Ἡ μίτρα εἶναι καμωμένη ἀπὸ βελοῦδο κεντημένο μὲ χρυσάφι καὶ ἀσήμι, στολισμένη μὲ πολύτιμα πετράδια καὶ μὲ τὶς εἰκόνες τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν.

8. **Ο σταυρὸς καὶ τὸ ἑγκόλπιο** κρέμονται μὲ ἀλυσίδα χρυσῇ ἀπὸ τὸ λαιμό του καὶ φθάνουν μπροστὰ στὸ στῆθος. Εἶναι ὄλοχρυσα καὶ ἀδαμαντοστόλιστα. Τὸ ἑγκόλπιο ἔχει ἐπάνω τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἢ τῆς Παναγίας.

9. **Ο μανδύας.** Εἶναι πολυτελέστατο ἄμφιο χωρὶς μονίκια. Δένεται στὸ λαιμό, εἶναι ἐμπρὸς ἀνοικτὸ καὶ πίσω ἔχει μεγάλη οὐρά, τὴν ὅποια κρατεῖ ὁ διάκονος. Τὸν μανδύα τὸν φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος κατὰ τὶς ἀκολουθίες τῶν ἑσπεριῶν κοινοῖ στὶς διάφορες ἀλλες τελετὲς ἐκτὸς ἀπὸ τὴ θεία λειτουργία.

10. **Τὸ ἐπιγονάτιο** εἶναι ὑφασμα σὲ σχῆμα ρόμβου κεντημένο μὲ σταυροὺς καὶ κρόσσια. Κρέμεται ἀπὸ τὴ ζώνη καὶ φθάνει ἀκριβῶς δίπλα στὸ δεξιὸ γόνατο.

Τὸ ἐπιγονάτιο συμβολίζει τὴν πετσέτα μὲ τὴν ὅποιαν ὁ Κύριος ἐσπόγυγισε τὰ πόδια τῶν μαθητῶν Του, πρὶν καθήσουν στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο, καθὼς καὶ τὸν ὄδοιπορικὸ σάκκο τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων.

11. **Ἡ ποιμαντορικὴ ράβδος** (πατερίτσα). Εἶναι ψηλὴ ραβδος ἀπὸ πολύτιμο μέταλλο. Ἐχει στὴν κορυφὴ δυὸ ἀντιμέτωπες κεφαλές φιδιῶν, καὶ στὴ μέση τὸν σταυρό. Ἡ πατερίτσα συμβολίζει τὴν ἀρχιερατικὴ ἐξουσία. Οἱ κεφαλές τῶν φιδιῶν συμβολίζουν τοὺς ὄρατοὺς καὶ ἀοράτους ἔχθρούς τῆς πίστεως, τοὺς δόποίους νικάει ὁ σταυρός.

12. **Τὸ ἐπανωκαλύμμαχο.** Εἶναι ἔνα λεπτὸ μαῦρο ὑφασμα, ποὺ φορεῖ ὁ ἐπίσκοπος ἐπάνω ἀπὸ τὸ καλυμμαχὶ του, καὶ πέφτει πίσω στοὺς ὄμους του. Τὸ ἐπανωκαλύμμαχο τὸ φορεῖ, ὅταν βγαίνῃ ἔξω ἀπὸ τὸ ναὸ καὶ ἔχει τὰ μαῦρα ράσα.

β) Τὰ ἄμφια τοῦ ἱερέα

Τὰ ἄμφια τοῦ ἱερέα, δηλαδὴ τὸ στιχάριο, ἡ ζώνη, τὰ ἐπιμανίκια, τὸ ἐπιτραχήλιο καὶ τὸ ἐπιγονάτιο, εἶναι ὅμοια μὲ ἔκεινα τοῦ ἐπισκόπου ἀλλὰ ὅχι τόσο βαρύτιμα. Τὸ ἐπιγονάτιο τὸ φοροῦν μόνον ἔκεινοι οἱ ἱερεῖς, ποὺ ἔχουν τὸν τίτλο τοῦ οἰκονόμου.

δ7 Όιερέας φορεῖ καὶ τὸ φαιλόνιο Τὸ φαιλόνιο εἶναι τὸ ἔξωτερικό του ἄμφιο, ὡς μανδύας χωρὶς μανίκια καὶ φθάνει πίσω ἕως τὰ πόδια. Μπροστὰ εἶναι ἀνοικτὸ ἀπὸ τὴν μέση καὶ κάτω. Στὸ ἐπάνω μέρος ἔχει ἀνοιγμα, γιὰ νὰ μπορῇ νὰ τὸ φορῇ. Τὸ φαιλόνιο εἶναι καμωμένο ἀπὸ πολύχρωμο μεταξωτὸ ὑφασμα μὲ σταυρούς καὶ χρυσά σειρήτια.

γ) Τὰ ἄμφια τοῦ διακόνου

δ8 Ό διάκονος φορεῖ μόνο στιχάριο καὶ ἐπιμανίκιο, ὅπως καὶ ὁ ιερέας. Φορεῖ ὅμως καὶ ἔνα διακριτικὸ ἄμφιο διάκονος. Τὸ διακριτικὸ αὐτὸ ἄμφιο τοῦ διακόνου εἶναι τὸ ὀράριο, δηλαδὴ ἔνα στενὸ καὶ μακρὺ ὑφασμα πολύχρωμο, στολισμένο μὲ σταυρούς, ποὺ καταλήγει σὲ κρόσσια ἐπίχρυσα ἢ ἐπάργυρα. Τὸ ὀράριο τὸ φορεῖ διάκονος κατὰ τὶς τελετὲς τῆς ἐκκλησίας στοὺς ὄμους του, μὲ τέτοιον τρόπο, ὥστε τὸ ἔνα ἄκρο νὰ κρέμεται πίσω καὶ τὸ ἄλλο μπροστὰ σὰν πετραχήλι. ✓

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ

1. Τὰ εἰδη τῶν ἑορτῶν

Ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πιστεύομε ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι παντοχοῦ παρῶν καὶ ὅτι κάθε ὥρα εἶναι ἔτοιμος νὰ ἀκούσῃ τὴν προσευχή μας, ὅπως ἀκούει ὁ καλὸς πατέρος τὶς παρακλήσεις τῶν παιδιῶν του.

Ἡ Ἑκκλησία μας ὅμως ἀπὸ τὸν καὶ τὸν Ἀποστόλων καὶ τῶν Μεγάλων Πατέρων ἔχει καθιερώσει ὡρισμένες ἡμέρες νὰ συγκεντρωνώμαστε στοὺς ναοὺς καὶ ἐκεῖ ὅλοι μαζὶ νὰ λατρεύωμε τὸν Πλάστη μας καὶ νὰ τιμοῦμε τὴν Ἱερὴ μνήμη τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας καὶ τῶν Ἅγίων.

Τὶς ἡμέρες λοιπὸν αὐτὲς πού συγκεντρωνόμαστε στοὺς ναούς, γιὰ νὰ λατρεύωμε τὸν Θεό μας καὶ νὰ τιμήσωμε τὴν μνήμη τῶν ἀγίων προσώπων τὶς ὄνομάζομε ἐ ο ρ τ ἐ σ.

Σύμφωνα μὲ τὴν τετάρτη ἐντολὴ οἱ Ἐβραῖοι εἶχαν ὡς ἡμέρα ἀναπαύσεως καὶ λατρείας τὸ Σάββατο. Οἱ Χριστιανοὶ παραδέχθηκαν ὡς πρώτη ἡμέρα τῆς ἑβδομάδος τὴν Κυριακή. Γιατὶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἀναστήθηκε ὁ Κύριος· γι' αὐτὸ καὶ ὡνομάσθηκε *Κυριακή*.

Ἡ Κυριακὴ λοιπὸν ἦταν ἀρχικῶς ἡ μοναδικὴ ἑορτὴ τῶν Χριστιανῶν. Κατόπιν σιγά-σιγά ἐπρόσθεσαν καὶ ὅλες ἑορτὲς γιὰ νὰ τιμήσουν διάφορα περιστατικὰ ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ Κυρίου, τῆς Θεοτόκου ἢ τῶν Ἅγίων.

Τοιουτορόπως ώρισθησαν ἀπὸ τὴν' Εκκλησία μας τριῶν εἰδῶν ἑορτές :

α) Οἱ Δεσποτικὲς ἑορτές, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένες στὸν μεγάλο μας Δεσπότη, τὸν Κύριο ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστό.

β) Οἱ Θεομητορικὲς ἑορτές, ἀφιερωμένες στὴ Θεοτόκο.

γ) Οἱ ἑορτὲς τῶν Ἀγίων, ἀφιερωμένες στὴ μυήμη τῶν Ἀγίων καὶ τῶν Μαρτύρων τῆς πίστεώς μας.

Στὰ ἐπόμενα μαθήματα θὰ ἔξετάσωμε τὶς σπουδαιότερες καθιερωμένες ἑορτὲς τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς μας Ἑκκλησίας.

2. Οἱ Δεσποτικὲς ἑορτὲς

Οἱ Δεσποτικὲς ἑορτὲς διαιροῦνται σὲ κινητὲς καὶ ἀκίνητες. Κινητὲς εἶναι ἔκεινες ποὺ δὲν ἔορτάζονται τὴν ἴδια ἡμερομηνία κάθε χρόνο ἀλλὰ μετακινοῦνται.

'Ακίνητες εἶναι ὅσες ἔορτάζονται κάθε χρόνο τὴν ἴδια ἡμερομηνία. Καὶ ἂς δοῦμε πρώτα ποιές εἶναι οἱ ἀκίνητες.

α) Οἱ ἀκίνητες Δεσποτικὲς ἑορτὲς

Οἱ σπουδαιότερες ἀκίνητες Δεσποτικὲς ἑορτὲς εἶναι :

1. Τὰ Χριστούγεννα. ἔορτάζονται στὶς 25 Δεκεμβρίου καὶ εἶναι ἡ μία ἀπὸ τὶς δύο μεγαλύτερες ἑορτὲς τῆς Χριστιανοσύνης. Κατὰ τὴν ἔορτη αὐτὴ ἐμεῖς οἱ Χριστιανοὶ πανηγυρίζομε τὴ γέννησι τοῦ Θείου Βρέφους στὸ σπήλαιο τῆς Βεθλέέμ.

2. 'Η Περιτομὴ τοῦ Χριστοῦ. ἔορτάζεται 8 ἡμέρες μετὰ τὴ γέννησι δηλαδὴ τὴν πρώτη 'Ιανουαρίου, γιατὶ τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἔδωκαν στὸ νεογέννητο τὸ ὄνομα Ἰησοῦς, ὅπως ὥριζε ἡ 'Ιουδαϊκὴ θρησκεία.

3. Τὰ Θεοφάνεια Στὶς 6 'Ιανουαρίου ἔορτάζομε καὶ πανηγυρίζομε τὴ βάπτισι τοῦ Σωτῆρα μέσα στὸν 'Ιορδάνη ποταμό.

4. 'Η 'Υπαπαντὴ τοῦ Χριστοῦ ἔορτάζεται στὶς 2 Φεβρουαρίου δηλαδὴ 40 ἡμέρες μετὰ τὴ γέννησι τοῦ Χριστοῦ. Εἶναι ἡ ἡμέρα ποὺ ἐπῆρε ἡ Παναγία τὸν Ἰησοῦ καὶ τὸν ἐπῆγε γιὰ πρώτη φορὰ στὸ ναό. 'Εκεὶ τὴν ὑποδέχθηκε ὁ γέροντας προφήτης Συμεὼν καὶ τῆς ἐδιόβασε τὶς κανονισμένες εὐχές.

5. 'Η Μεταμόρφωσις τοῦ Σωτῆρα, ποὺ ἔγινε στὸ ὄρος Θαβὼρ ὀλίγον καιρὸ προτοῦ σταυρωθῆ. ἔορτάζεται στὶς 6 Αὔγουστου.

6. 'Η 'Υψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. ἔορτάζεται στὶς 14 Σεπτεμβρίας ἀνάμνησι τῆς ἡμέρας, ποὺ ὁ αὐτοκράτορας 'Ηράκλειος ἔστησε γιὰ

άγι δεύτερη φορά στὸ ναὸ τῆς Ἀναστάσεως στὰ Ἱεροσόλυμα τὸν Τίμιο Σταυρό, ποὺ τὸν εἶχαν ἀρπάξει οἱ Πέρσες.

β) Οἱ κινητὲς Δεσποτικὲς ἑορτὲς

“Οπως στὶς ἀκίνητες Δεσποτικὲς ἑορτὲς ἡ σπουδαιότερη εἰναι τὰ Χρι-
στούγεννα, ἔτοι καὶ στὶς κινητὲς ἡ πιὸ σπουδαία εἰναι τὸ Πάσχα.

Τὸ Πάσχα εἰναι ἡ βάσις ἀπ' ὅπου κανονίζονται ὅλες οἱ ἄλλες κινητὲς Δεσποτικὲς ἑορτές.

‘Απὸ αὐτὲς οἱ κυριώτερες εἰναι 20. Οἱ 10 ἔρχονται πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα καὶ οἱ ἄλλες 10 μετὰ ἀπὸ τὸ Πάσχα.

Οἱ κινητὲς Δεσποτικὲς ἑορτὲς πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα

1. ‘Η Κυριακὴ τοῦ Τελώνη καὶ τοῦ Φαρισαίου. Κατὰ τὴν Κυριακὴν αὐτὴ διαβάζει ὁ ἵερας ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο τὴν παραβολὴ γιὰ τὸν Τελώνη καὶ τὸν Φαρισαῖο, (Λουκ. ιη' 10-14). ‘Απὸ τὴν Κυριακὴν τοῦ Τελώνη καὶ τοῦ Φαρισαίου, λέει ὁ λαός, ἀνοίγει τὸ Τριώδιο. Ἐπειδὴ ἀπὸ τὴν Κυριακὴν αὐτὴ ἔως τὸ Μ. Σάββατο διαβάζουν τις ἀκολουθίες τῶν κινητῶν ἑορτῶν ἀπὸ ἔνα βιβλίο ποὺ λέγεται Τριώδιο. ‘Η Κυριακὴ τοῦ Τελώνη καὶ τοῦ Φαρισαίου εἰναι ἡ δεκάτη Κυριακὴ πρὸ τοῦ Πάσχα.

2. ‘Η Κυριακὴ τοῦ Ἀσώτου. Εἰναι ἡ ἐπομένη Κυριακὴ. Τὸ ὄνομά της τὸ ἐπῆρε ἀπὸ τὴν παραβολὴ τοῦ Ἀσώτου Υἱοῦ, ποὺ διάβαζε ὁ ἵερας ἐκείνη τὴν ἡμέρα, (Λουκ. ιε' 11-32).

3. ‘Η Κυριακὴ τῆς Ἀποκριᾶς. Εἰναι ἡ τελευταία ἡμέρα τῆς κρεωφαγίας. Διαβάζει ὁ ἵερος τὴν περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου γιὰ τὴν μέλλουσα κρίσι, (Ματθ. κε' 31-46).

4. ‘Η Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου. ‘Εως αὐτὴν τὴν Κυριακὴν ἐπιτρέπεται νὰ τρῶμε γαλακτερά. ‘Η ἀλλη ἡμέρα εἰναι ἡ Καθαρὴ Δευτέρα καὶ ἀρχίζει ἡ νηστεία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς. Κατὰ τὴν Κυριακὴ τῆς Τυροφάγου διαβάζεται ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου γιὰ τὴν ματαιότητα τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, (Ματθ. στ' 14-21).

5. ‘Η πρώτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας. (Ιωάν. α' 44-52). Τὴν ἡμέρα αὐτὴ ἑορτάζομε τὴν ἀναστήλωσι τῶν εἰκόνων ἀπὸ τὴν αὐτοκράτειρα Θεοδώρα τὸ ἔτος 842 μ.Χ.

6. ‘Η δεύτερη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν. ‘Εορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ ἐπισκόπου Θεσσαλονίκης Γρηγορίου Παλαμᾶ, ὁ ὄποιος ἔζησε κατὰ τὸν 14ο αἰῶνα μ.Χ. καὶ καταπολέμησε τὶς αἱρέσεις. Τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Κυριακῆς

αύτης όμιλει για τὸν παραλυτικὸ τῆς Καπερναούμ, (Μάρκ. β' 1-12).

7. **Ἡ τρίτη Κυριακὴ τῶν Νηστειῶν ἡ Κυριακὴ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως.** Κατὰ τὴν Κυριακὴ τῶν νηστειῶν οἱ Χριστιανοὶ προσκυνοῦν τὸν Τίμιο Σταυρὸ καὶ ὅπλιζονται ψυχικῶς γιὸς νὰ ἀκολουθήσουν τὸν Κύριο σύμφωνα μὲ τὴ διδασκαλία Του : «ὅστις θέλει ὅπίσω μον ἐλθεῖν, ἀπαρησάσθω ἔαντὸν καὶ ἀρ ἀτὼ τὸν σταυρὸν ἀντὸν καὶ ἀκολουθήτω μοι».

8. **Ἡ τετάρτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν.** (Μάρκ. θ' 17-31). Αὕτη εἶναι ἀφιερωμένη στὴ μνήμη τοῦ μοναχοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τῆς Κλίμακος. Ο μοναχὸς αὐτὸς ἐγενήθη τὸ 595 μ.Χ. καὶ ἀσκήστευε στὸ ὄρος Σινᾶ. Ἐκεῖ ἔγραψε ἔνα περίφημο βιβλίο, τὴν Κλίμακα τῶν ἀρετῶν. Περιλαμβάνει 33 κεφάλαια, ὅσα ἥταν καὶ τὰ χρόνια τοῦ Ἰησοῦ. Κάθε κεφάλαιο περιγράφει καὶ μιὰ ἀρετή, ἀπὸ τὴν κατώτερη ἕως τὴν ἀνώτερη. "Οταν ἀνεβῇ κανεὶς αὐτὴν τὴν κλίμακα τῶν ἀρετῶν, γίνεται τέλειος.

9. **Ἡ πέμπτη Κυριακὴ τῶν νηστειῶν.** (Μάρκ. ι' 32-45). Τὴν Κυριακὴ αὐτὴν ἔορτάζομε τὴν μνήμη τῆς ὁσίας Μαρίας τῆς Αλγυπτίας.

Τὸ βράδυ τῆς Τετάρτης τῆς ἴδιας ἐβδομάδος ψάλλεται ὁ Μ ἐ γ α σ Κ α ν ὡ ν, ὁ δόπιος ἀποτελεῖται ἀπὸ 280 τροπάρια. Τὸ βράδυ τῆς Παρασκευῆς τῆς αὐτῆς ἐβδομάδος ψάλλεται ὀλόκληρος ὁ θαυμάσιος Ἀκάθιστος ὅμιος.

10. **Ἡ Κυριακὴ τῶν Βαΐων.** Είναι ἡ τελευταία Κυριακὴ πρὸ τοῦ Πάσχα καὶ ἔορτάζομε τὴ θριαμβευτικὴ εἰσοδο τοῦ Ἰησοῦ στὰ Ἱεροσόλυμα, (Ἰωάν. ιβ' 1-18). Τὴν προηγουμένη ἡμέρα, δηλαδή τὸ Σάββατο, ἔορτάζομε τὴν Ἀνάστασι τοῦ Λαζαροῦ.

Ἡ ἐβδομάδα τῶν Παθῶν

'Απὸ τὴ Μεγάλη Δευτέρα ἀρχίζει ἡ ἐβδομάδα τῶν Παθῶν τοῦ Κυρίου, ἡ Μεγάλη ἐβδομάδα. "Ολες τὶς ἐσπέρες τῆς Μ. ἐβδομάδος ψάλλονται στὶς ἑκκλησίες μὲ πένθιμο τόνο οἱ ἀκολουθίες, ποὺ ὑμοῦν τὰ ἀγια πάθη τοῦ Θεανθρώπου. Ἀκοῦμε τότε τὰ πιὸ ὡραῖα καὶ συγκινητικὰ τροπάρια γιὰ τὰ μαρτύρια τοῦ Νυμφίου τῆς ἑκκλησίας.

Τὴ Μεγάλη Δευτέρα ἔορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ἰωσήφ, γιατὶ ἡ ζωὴ του δμοιάζει πολὺ μὲ τὴ ζωὴ τοῦ Χριστοῦ μας" ὅπως ὁ Ἰωσήφ ἐπιωλήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του, ἔτσι κὶ ὁ Χριστὸς ἐπιωλήθηκε καὶ ἐσταυρώθηκε ἀπὸ τοὺς ἀνόμους Ιουδαίους.

Τὴ Μεγάλη Τρίτη διάβαζεται ἡ παραβολὴ τοῦ Εὐαγγελίου γιὰ τὶς δέκα παρθένες καὶ ψάλλεται τὸ μελωδικώτατο τροπάριο τῆς Κασσιανῆς : «Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνὴ. . . »

Τὴ Μεγάλη Τετάρτη ψάλλονται τροπάρια γιὰ τὴ μετανοημένη ἐκεί-
νη ἀμαρτωλή, ποὺ ἄλειψε μὲ μύρα τὸ πόδια τοῦ Κυρίου στὴν οἰκία τοῦ
Σίμωνα τοῦ λεπροῦ στὴν Βηθανία.

Τὴν Μεγάλη Πέμπτη διαβάζονται τὰ δώδεκα Εὐαγγέλια γιὰ τὸν
Μυστικὸ Δεῖπνο, τὴ σύλληψι καὶ τὴ σταύρωσι τοῦ Χριστοῦ. Τότε ψάλ-
λομε καὶ τὸ συγκινητικώτατο τροπάριο : «Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου».

Τὴν Μεγάλη Παρασκευὴν ἡ Ἐκκλησία μας πενθεῖ τὸν ἑσταυρωμένο τῆς
Χριστοῦ. Ψάλλονται τὰ πένθιμα ἔγκωμια, ὁ Ἐπιτάφιος θρῆνος καὶ γίνεται
ἐπιβλητικὴ ἡ περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου.

Τὸ Μεγάλο Σάββατο τὸ πρῶτον τελεῖται ἡ ἀκολουθία ποὺ μᾶς προε-
τοιμάζει νὰ δεχθοῦμε τὴν Ἀνάστασι. Ὁ ἵερεας σκορπάει στὴν ἐκκλησία
φύλλα δάφνης καὶ ψάλλει : «Ἀνάστα ὁ Θεὸς κοίνων τὴν γῆν...». Ἀπὸ
τώρα πιὸ ὅταν ἀρχίζουν νὰ ἐτοιμάζωνται γιὰ τὸν μεγάλο πανηγυρισμὸ τῆς
Ἀναστάσεως. Ὄλοκληρη ἡ πρωινὴ ἀκολουθία καθὼς καὶ ἡ θεία λειτουργία
τῆς ἡμέρας αὐτῆς ὑπενθυμίζει τὴν κάθεδρο τοῦ Σωτῆρος στὸν "Ἄδη καὶ τὸ
κήρυγμά Του πρὸς τοὺς νεκρούς.

Ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα εἶναι ἡ μεγαλύτερη ἑορτὴ τῆς Χριστιανικῆς
θρησκείας. Ἡ Ἀνάστασις τοῦ Κυρίου εἶναι καὶ ἀνάστησις τοῦ ἀνθρωπί-
νου γένους ἀπὸ τὴν ἀμαρτία. Ἡ ἀκολουθία τῆς Ἀναστάσεως ψάλλεται τὸ
μεσονύκτιο. Τότε ὁ ἵερεας βγαίνει στὴν Ὁραία Πύλη μὲ τὴ λαμπάδα του
ἀναμμένη καὶ προσκαλεῖ τοὺς Χριστιανούς νὰ ἀνάψουν τὶς δικές του λαμπά-
δες, ψάλλοντας : «Δεῦτε λάβετε φῶς ἐκ τοῦ ἀνεσπέρδου φωτός...»

Μὲ βαθυτάτη κατάνυξι κατόπιν, ἀπὸ τὴν ἀνθοστόλιστη ἑξέδρα του, ποὺ
εἶναι στημένη ἔξω στὴ αὐλὴ τοῦ ναοῦ, διαβάζει ὁ ἱερέας τὸ Εὐαγγέλιο
τοῦ Ἰωάννη, ποὺ διηγείται τὴν Ἀνάστασι τοῦ Σωτήρα. Μετὰ τὴν ἀνά-
γνωσι τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου ὑμνεῖ μὲ κατελλήλους ὑμνους τὴν Ἀγία Τρι-
άδα καὶ ἀμέσως κατόπιν ψάλλει μὲ κατάνυξι τὸ ὀραστότατο τροπάριο :

«Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν
θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τῆς ἐν τοῖς μνήμαις
ζωὴν χαρισάμενος».

Καὶ ὅταν τελειώσῃ ἡ λειτουργία ἀλληλοχαιρετῶνται οἱ Χριστιανοὶ μὲ
τὶς χαρμόσυνες φράσεις : «Χριστὸς ἀνέστη!» «'Αληθῶς ἀνέστη!»

Ἡ ἑβδομάδα τοῦ Πάσχα ἔως τὴν Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ λέγεται ἑβδο-
μάδα τῆς Διακανησίμου, δηλαδὴ τῆς καινούργιας, τῆς ἀνανεωμένης ζωῆς,
ποὺ ἐκαθαρίστηκε μὲ τὸ Πάθος καὶ τὴν Ἀνάστασι τοῦ Κυρίου.

Οι κινητές Δεσποτικές έορτές μετά τὸ Πάσχα

1. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Θωμᾶ.** Τὴν Κυριακὴν αύτὴν έορτάζομε τὴν ἐμφάνισι τοῦ Κυρίου στοὺς ἔνδεκα Μαθητές Του. Τότε ὁ Θωμᾶς ἐψηλάφησε τὶς πληγὲς τοῦ Ἰησοῦ καὶ ἀνεφώνησε: «Ο Κύριός μου καὶ ὁ Θεός μου», ἐμολογώντας μὲ τὰ λόγια αὐτὰ τὴν πίστι του πρὸς τὸν Χριστό, (Ιωαν. κ' 19-31).

2. **Ἡ Κυριακὴ τῶν Μυροφόρων.** Εἶναι ἡ δεύτερη Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα ἀφιερωμένη στὴν μνήμη τῶν μυροφόρων γυναικῶν, ποὺ ἤλθαν νὰ ἀλείψουν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου μὲ μύρα τὴν νύκτα τῆς Ἀναστασεως, (Μάρκ. ιε'-ιστ' 8).

3. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Παραλύτου.** Τὴν Κυριακὴν αύτὴν διαβάζεται ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο ἡ περικοπὴ ποὺ λέγει, πῶς ὁ Χριστὸς ἐθεράπευσε τὸν παραλυτικὸν κοντὰ στὴν προβατικὴ πύλη τῆς Ἱερουσαλήμ, (Ιωάν. ε' 1-15).

4. **Ἡ Μεσοπεντηκοστή.** Ἐρχεται 25 ήμέρες μετὰ τὸ Πάσχα, (Ιωάν. ζ' 14-30).

5. **Ἡ Κυριακὴ τῆς Σαμαρείτιδος.** Εἶναι ἡ τετάρτη Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα. Διαβάζεται τὸ Εὐαγγέλιο ποὺ ἔχει τὸν διάλογο τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῆς Σαμαρείτιδος, (Ιωάν. δ' 5-42).

6. **Ἡ Κυριακὴ τοῦ Τυφλοῦ.** Διαβάζεται ἡ περικοπὴ τοῦ Εὐαγγελίου ποὺ λέγει, πῶς ὁ Κύριος ἐθεράπευσε τὸν τυφλό, (Ιωάν. θ' 1-38).

7. **Ἡ Ἀνάληψι τοῦ Κυρίου.** Εορτάζεται σαράντα ήμέρες ὑστερα ἀπὸ τὸ Πάσχα καὶ εἶναι ήμέρα Πέμπτη τῆς ἑβδομάδος.

8. **Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἅγιων Πατέρων.** Εἶναι ἡ ἕκτη Κυριακὴ μετὰ τὸ Πάσχα ἀφιερωμένη στὴν μνήμη τῶν 318 θεοφόρων Πατέρων τῆς πρώτης Οἰκουμενικῆς Συνόδου, (Ιωάν. ιζ' 1-13).

9. **Ἡ Πεντηκοστή.** Εἶναι Κυριακὴ ποὺ ἔρχεται πενήντα ήμέρες μετὰ τὸ Πάσχα καὶ πανηγυρίζομε τὴν ἐπιφοίτησι τοῦ Ἅγιου Πνεύματος στοὺς Ἀποστόλους, (Ιωάν. ζ', 37-52, η' 12).

10. **Ἡ Κυριακὴ τῶν Ἅγιων Πάντων.** Εἶναι ἀφιερωμένη μνήμη ὅλων τῶν Ἅγιων, ποὺ ἀγωνίσθηκαν καὶ ἐμαρτύρησαν, γιὰ νὰ θεμελιώσουν μὲ τὸ αἷμα τους τὴν Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ μας, (Ματθ. ι' 32-38, ιθ', 27-30).

3. Οι Θεομητορικές έορτές

Θεομητορικές έορτές ὀνομάζομε ἑκεῖνες, ποὺ εἶναι ἀφιερωμένες στὴν Παναγία, τὴ μητέρα τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ὅλες ὅλες τέσσαρες καὶ ἀκίνητες.

1. 'Η Γέννησις τῆς Θεοτόκου στὶς 8 Σεπτεμβρίου.

2. Τὰ Εισόδεια τῆς Θεοτόκου στὶς 21 Νοεμβρίου. Εορτάζομε σύτην τὴν ἑορτὴν γιὰ ἀνάμυνση τῆς εἰσόδου τῆς Παναγίας στὸ ναό, ὅπου ὑπηρέτησε δώδεκα ἔτη.

3. 'Ο Εὐαγγελισμὸς τῆς Θεοτόκου, στὶς 25 Μαρτίου.

4. 'Η Κοίμησις τῆς Θεοτόκου, στὶς 15 Αύγουστου εἶναι ἀφιερωμένη στὴν Ἱερὴ μνήμη τοῦ θανάτου Της.

4. Οἱ ἑορτὲς τῶν Ἅγίων

'Η Ἑκκλησία μας ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τῶν Ἅγίων Πάντων ἔχει δόρισει καὶ ἴδιαίτερες ἑορτὲς γιὰ τοὺς Ἅγιους τῆς. Καὶ πολὺ δίκαια τοὺς τιμάει, γιατὶ αὐτοὶ οἱ ἄγιοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μὲ τὴν ἀκλόνητη πίστι τους, μὲ τὸν ἡθικὸν τους βίο, μὲ τοὺς σκληρούς των ἀγῶνες καὶ μὲ τὸ μαρτυρικό τους θάνατο ἔκανεν νὰ ξαπλωθῇ καὶ νὰ στερεωθῇ ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανική μας θρησκεία.

'Η Ἑκκλησία μας τους Ἅγιους τοὺς ξεχωρίζει μὲ διάφορα δινόματα ἀνάλογα μὲ τὴ δρᾶστι τους καὶ τὰ ἔργα, που ἔκαμψαν γιὰ νὰ ξαπλωθῇ ὁ Χριστιανισμός· τοὺς ξεχωρίζει δηλαδὴ σὲ ἀποστόλους, μάρτυρες, ὁσίους ἀσκητές, πατέρες, ἵεράρχες, διδασκάλους, ἀγίους καὶ προφῆτες.

Ωστόσο οἱ εὐσεβεῖς Χριστιανοὶ τοὺς τιμοῦν ὅλους τοῦ θεοφόρους αὐτοὺς ἄνδρες, τοὺς ἑορτάζουν, τοὺς κτίζουν ναούς, καὶ οἱ ἄγιογράφοι ζωγραφίζουν τὶς Ἱερές των εἰκόνες.

"Ολες οἱ ἑορτὲς τῶν ἄγίων εἶναι ἀκίνητες. Ἀπὸ τὸ ἑορτολόγιο τῶν Ἅγίων θὰ ἀναφέρωμε ἐδῶ στὴν σειρὰ κατὰ μῆνα μόνο τὶς σπουδαιότερες ἑορτές.

Τὸν Ἰανουάριο ἑορτάζομε τὴν μνήμη :

1. Τοῦ Ἅγίου Βασιλείου στὴν 1.

2. Τοῦ Ἅγιου Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου στὶς 7.

3. Τοῦ Ἅγιου Ἀντωνίου στὶς 7.

4. Τοῦ Ἅγιου Ἀθανασίου στὶς 18.

5. Τοῦ Ἅγιου Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου στὶς 25.

6. Τοῦ Ἅγιου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου στὶς 27.

7. Τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν στὶς 30.

*Αριθμοί
Γρ' Ιορία*

Τὸν Φεβρουάριο ἑορτάζομε τὴ μνήμη :

1. Τοῦ Ἅγίου Χαραλάμπους στὶς 10.
2. Τοῦ Ἅγίου Θεοδώρου στὶς 17.
3. Τὴν εὔρεσι τῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου στὶς 24.

Τὸν Μάρτιο :

1. Τῶν 40 Μαρτύρων στὶς 9.

Τὸν Ἀπρίλιο :

1. Τοῦ Ἅγίου Γεωργίου στὶς 23.
2. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου στὶς 25.

Τὸν Μάιο :

1. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου στὶς 8.
2. Τῶν Ἅγίων Κωνσταντίνου καὶ Ἐλένης στὶς 21.

Τὸν Ἰούνιο :

1. Τὴ γέννησι τοῦ Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου στὶς 24.
2. Τῶν Ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου στὶς 29.
3. Τῶν Ἅγίων Ἀποστόλων στὶς 30.

Τὸν Ἰούλιο :

1. Τῶν Ἅγίων Ἀναργύρων Κοσμᾶ καὶ Δαμιανοῦ στὴν 1.
2. Τῆς Ἅγίας Μαρίνας στὶς 17.
3. Τοῦ προφήτη Ἡλία στὶς 20.
4. Τῆς Ἅγίας Παρασκευῆς στὶς 26.
5. Τοῦ Ἅγίου Παντελεήμονος στὶς 27.

Τὸν Αὔγουστο :

1. Τὴν ἀποκεφάλισι τοῦ Προδρόμου στὶς 29.

Τὸν Σεπτέμβριο :

1. Τοῦ δσίου Συμεὼν τοῦ Στυλίτη στὴν 1.
2. Τῶν Ἰωακείμ καὶ Ἀννας στὶς 9.
3. Τὴ σύλληψι τοῦ Προδρόμου στὶς 13.
4. Τὴ μετάστασι τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου στὶς 26.

Τὸν Ὀκτώβριο :

1. Τοῦ Ἅγιου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτη στὶς 3.
2. Τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ 18.

3. Τοῦ Ἀγίου Δημητρίου στὶς 26.

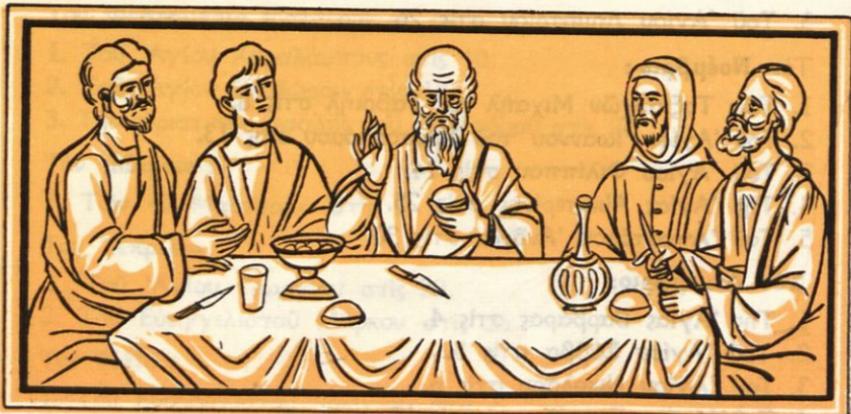
Τὸν Νοέμβριο :

1. Τῶν Ταξιαρχῶν Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ στὶς 8.
2. Τοῦ Ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου στὶς 13.
3. Τοῦ Ἀγίου Φιλίππου στὶς 14.
4. Τῆς Ἀγίας Αἰκατερίνης στὶς 25.
5. Τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέα στὶς 30.

Τὸν Δεκέμβριο :

1. Τῆς Ἀγίας Βαρβάρας στὶς 4.
2. Τοῦ Ἀγίου Σάββα στὶς 5.
3. Τοῦ Ἀγίου Νικολάου στὶς 6.
4. Τοῦ Ἀγίου Σπυρίδωνος στὶς 12.
5. Τοῦ Ἀγίου Διονυσίου τῆς Ζακύνθου στὶς 17.
6. Τοῦ Ἀγίου Στεφάνου στὶς 27.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΟΙ ΙΕΡΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

1. Ἡ ἱστορία τῶν Ἱερῶν ἀκολουθιῶν

Ἄπό τὰ πρῶτα χρόνια οἱ Χριστιανοὶ συγκεντρώνονταν μὲ εὐλάβεια στοὺς ναούς των διὰ νὰ λατρεύσουν τὸν Θεό. Ἐκεῖ ἐδιάβαζαν περικοπές ἀπὸ τὰ ιερὰ βιβλία, ἀκουαν τὸ κήρυγμα καὶ ἐτελοῦσαν ἀπλὰ τὸ μυστήριο τῆς θείας εὐχαριστίας.

Ἄπο τὴν ἐποχὴ δύμως ποὺ δὲ χριστιανισμὸς ξαπλώθηκε στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἐσκέφθηκαν οἱ Ἀπόστολοι νὰ δρίσουν ἀκριβῶς, τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο πρέπει νὰ τελῆται ἡ θεία εὐχαριστία, ἡ ὅποια εἶναι ἡ σπουδαιότερη ἀπὸ ὅλες τις τελετὲς τῆς Ἔκκλησίας. Αὐτὸ τὸ ἔκαμε πρῶτος δὲ Ιάκωβος ὁ ἀδελφόθεος, ὁ μαθητής τοῦ Κυρίου.

Σιγὰ-σιγὰ ὠστόσο διαμορφώθηκαν καὶ οἱ ἄλλες τελετὲς στὴν Ἔκκλησία, δῆπος π.χ. ἡ τελετὴ τοῦ βαπτίσματος, τοῦ γάμου, τῆς κηδείας, τοῦ μνημοσύνου, μὲ ἀνάλογες εὐχές καὶ ψαλμωδίες.

Ἐννοεῖται βέβαια ὅτι οἱ θρησκευτικὲς αὐτές τελετὲς στὴν ἀρχὴ δὲν ἦταν δμοιόμορφες σὲ ὅλα τὰ μέρη. Τοῦτο τὸ ἀντιλήφθηκαν οἱ "Αγιοι Πα-

τέρες καὶ ώρισαν νὰ γίνωνται οἱ Ἱερὲς τελετές κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο παντοῦ. Μάλιστα ἐκανόνισαν μὲ λεπτομέρεις ὅλες αὐτὲς τὶς Ἱεροπραξίες, που γίνονται εἴτε στοὺς ναούς, εἴτε στὰ σπίτια, εἴτε στὸ ὑπαιθρο καὶ τὶς ὀνόμασαν ἵερες ἀκολουθίες.

2. Ἡ διαίρεσις τῶν Ἱερῶν ἀκολουθιῶν

Ἡ λατρεία λοιπὸν γίνεται κάθε φορὰ σύμφωνα μὲ ώρισμένους τύπους καὶ τρόπους, ποὺ τοὺς ὀνομάζομε Ἱερὲς ἀκολουθίες. Οἱ Ἱερεῖς δηλαδὴ καὶ οἱ ψάλτες, ποὺ τελοῦν τὶς ἀκολουθίες αὐτές, διοιβάζουν ώρισμένες περικοπὲς ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια, ἀπὸ τὶς Ἐπιστολὲς τῶν Ἀποστόλων καὶ ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη. Ἀλλὰ καὶ ψάλλουν ώραιότατα θρησκευτικὰ ποιήματα μὲ θεόπνευστο νόημα.

Τὰ Ἱερὰ αὐτὰ ποιήματά ἔχουν διάφορα ὄνόματα: τροπάρια, ἀπολυτίκια, κοντάκια, καθίσματα, δοξαστικά, αἶνοι, εὐχές κλπ.

Ολα αὐτὰ διαβάζονται καὶ ψάλλονται κατὰ ώρισμένη σειρὰ σὲ κάθε εἶδος τελετῆς, δηλαδὴ σὲ κάθε Ἱερὴ ἀκολουθία. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσωμε καὶ τὸ ἔξῆς: ὅτι ἀπὸ τὶς Ἱερὲς αὐτὲς ἀκολουθίες ἄλλες τελοῦνται σὲ ἔκτακτες περιστάσεις, καὶ γι' αὐτὸ λέγονται ἔκτακτες ἀκολουθίες, (τὸ βάπτισμα, ὁ γάμος, ἡ δοξολογία, τὸ μνημόσυνο κλπ.) καὶ ἄλλες τελοῦνται τακτικά, καὶ γι' αὐτὸ λέγονται τακτικὲς ἀκολουθίες, (ὁ ὅρθρος, ὁ ἑσπερινός, ἡ θεία λειτουργία).

3. Οἱ ἔκτακτες Ἱερὲς ἀκολουθίες

Οἱ ἔκτακτες Ἱερὲς ἀκολουθίες τελοῦνται σὲ ἔξαιρετικὲς περιστάσεις τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν. Οἱ ἔκτακτες αὐτὲς ἀκολουθίες τελοῦνται εἴτε μέσα στὸ ναό, εἴτε καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ ναό, σὲ διάφορα μέρη, ὅπου τὸ καλεῖ ἡ ἀνάγκη.

Ἐκτακτες ἀκολουθίες είναι: τα μυστήρια, ἡ ἀκολουθία τοῦ ἀγιασμοῦ, τὰ ἐγκαίνια τοῦ ναοῦ, οἱ παρακλητικοὶ κανόνες, ἡ νεκρώσιμος ἀκολουθία, ἡ ἀκολουθία τῶν μνημοσύνων, ἡ δοξολογία καὶ ἄλλες.

4. Οἱ τακτικὲς Ἱερὲς ἀκολουθίες

'Εμεῖς οἱ ἀνθρώποι, σὰν εύγνώμονα τέκνα τοῦ καλοῦ Θεοῦ, πρέπει «ἐν Πατὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ» νὰ εὐλογοῦμε τὸν Μεγάλο μας Πατέρα

καὶ νὰ δοξάζωμε τὸ ἄγιό Του ὅνομα. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἡ Ἐκκλησία μας ὥρισε τακτικὲς τελετές, δηλαδὴ τακτικὲς ἀκολουθίες καὶ γιὰ τὴν ἡ-μέρα καὶ γιὰ τὴ νύκτα.

Οἱ ἀκολουθίες αὗτὲς εἰναι οἱ ἔξῆς :

1. Ἡ πρώτη ὠρα, στὶς 6 τὸ πρωί.
2. Ἡ τρίτη ὠρα στὶς 9 τὸ πρωί.
3. Ἡ ἕκτη ὠρα, στὶς 12 τὸ μεσημέρι.
4. Ἡ ἑνάτη ὠρα, στὶς 3 μετὰ τὸ μεσημέρι.
5. Ὁ ἐσπερινός, ποὺ τελεῖται τὸ δειλινό.
6. Τὸ ἀπόδειπνο, ποὺ τελεῖται μετὰ τὸ βραδινὸ φαγητό.
7. Τὸ μεσονυκτικό, ποὺ τελεῖται τὰ μεσάνυκτα.
8. Ὁ όρθρος, ποὺ τελεῖται μόλις χοράζη.

Δηλαδὴ ἀνὰ τρεῖς ὥρες πρέπει νὰ τελῆται καὶ χωριστὴ ἀκολουθία. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο βέβαια ἐτελοῦσαν τὶς τακτικὲς αὗτὲς ἀκολουθίες οἱ πρῶτοι Χριστιανοί. Καὶ τώρα οἱ μοναχοὶ στὰ μοναστήρια, δπου εἰναι ἐντελῶς ἀφωσιωμένοι στὴ λατρεία τοῦ Κυρίου, τηροῦν μὲ ἀκρίβεια τὴν τάξι τῆς λατρείας καὶ τελοῦν ὅλες αὗτὲς τὶς ἀκολουθίες.

Στὶς πόλεις καὶ στὰ χωριά μονάχα ὁ όρθρος καὶ ὁ ἐσπερινός τελεῖται. Τὶς ὑπόλοιπες ἀκολουθίες εἴτε τὶς συγχωνεύουν καὶ τὶς διαβάζουν μαζὶ μὲ αὗτὲς τὶς δύο, ἢ τὶς διαβάζει μόνος του χωριστὰ ὁ ἵερας.

Ἡ σπουδαιότερη βέβαια ἀπὸ ὅλες τὶς τακτικὲς ἀκολουθίες εἰναι ἡ θεία εὐχαριστία ἢ θεία λειτουργία, ποὺ τελεῖται κάθε Κυριακὴ καὶ κάθε μεγάλη ἑορτή. Γι' αὐτὴν θὰ μιλήσωμε στὸ ἀκόλουθο μάθημα. |

5. Ἡ θεία εὐχαριστία καὶ ἡ ἴστορία της

Τὸ μυστήριο τῆς θείας εὐχαριστίας τὸ ἰδρυσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὸ βράδυ ἐκεῖνο τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, ποὺ ἔφαγε γιὰ τελευταία φορὰ μαζὶ μὲ τοὺς Μαθητές Του.

Ἡ θεία εὐχαριστία παριστάνει τὴ μεγάλη θυσία τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἔθυσιάστηκε ἐπίανω στὸ σταυρὸ γιὰ τὴ σωτηρία μας. Μὲ τὸ μυστήριο αὐτό, ποὺ τὸ τελεῖ ὁ ἐπίσκοπος ἢ ὁ ἵερας, μεταβάλλεται ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ. Αὐτὸ βέβαια γίνεται μὲ τὴ χάρι τοῦ Ἀγίου Πνεύματος.

'Απὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦτο τοῦ Κυρίου μεταλαβαίνουν οἱ Χριστιανοὶ στὸ τέλος τῆς θείας εὐχαριστίας, σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴν Ἐ-

κείνου : «Τοῦτο νὰ κάνετε γιὰ νὰ μὲ θυμᾶσθε, γιατὶ ἐκεῖνος ποὺ τρώγει τὴ σάρκα μου καὶ πίνει τὸ αἷμα μου ἐν ἐμοὶ μένει κάγὼ ἐν αὐτῷ», (Ιωάν. στ' 56).

Οἱ πρῶτοι Χριστιανοὶ ἐτελοῦσαν τακτικὰ τὴ θεία εὐχαριστία, στὴν ἀρχὴ ἀπλᾶ. Σιγὰ-σιγὰ ὅμως ἀρχισαν νὰ τὴν τελοῦν μὲ περισσότερη μεγαλοπρέπεια, γιατὶ τῆς ἐπρόσθεσαν ψαλμούς τοῦ Δαβὶδ καὶ ἀναγνώσματα ἀπὸ τὶς προφητεῖες, περικοπές ἀπὸ τὰ Εὐαγγέλια, ἀπὸ τὶς Ἐπιστολὲς καὶ τὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων καὶ προπάντων ἐπρόσθεσαν ὅμοιος θρησκευτικοὺς καὶ εὔχες.

Τοιουτοράπως ἡ θεία εὐχαριστία ἔλαβε τὸν τύπο μιᾶς θαυμασίας τελετουργίας θρησκευτικῆς, ὅπου τελετάρχης εἶναι ὁ ιερέας καὶ βοηθοί του οἱ δυὸς χοροὶ τῶν ψαλτῶν. 1

6. Ἡ λειτουργία τοῦ Ἰακώβου

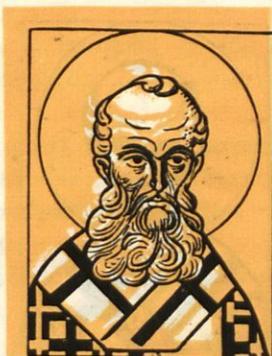
Κατὰ τὰ πρῶτα Χριστιανικὰ χρόνια δὲν ἐγινόταν παντοῦ ὅμοιόμορφα τὸ μυστήριο τῆς θείας λειτουργίας. Κάθε Ἑκκλησία εἶχε δικό της τύπο, δικό της σύστημα. Γι' αὐτό, ὅπως εἴδαμε, ὁ Ἀπόστολος Ἰάκωβος ὁ ἀδελφόθεος ἔγραψε ἔνα ώρισμένο τύπο, ἔνα βιβλίο θείας λειτουργίας, ποὺ τὸ παραδέχθηκαν ὅλες οἱ Ἑκκλησίες καὶ τὸ ἐφάρμοζαν.

Ἐπειδὴ ὅμως ἡ λειτουργία αὐτὴ τοῦ Ἰακώβου εἶναι πολὺ ἐκτεταμένη, δὲν τὴ χρησιμοποιεῖ πιά ἡ Ἑκκλησία μας. Τελεῖται τώρα μονάχα μιὰ φορὰ τὸ χρόνο, στὶς 23 Οκτωβρίου, δηλαδὴ τὴν ἡμέρα ποὺ ἑορτάζεται ἡ μνήμη τοῦ Ἅγιου Ἰακώβου.

7. Ἡ λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου

Τριακόσια χρόνια περίπου ἀργότερχ ὁ Μέγας Βασίλειος ἔγραψε δική του θεία λειτουργία, συντομότερη. Ἄλλα τάλι καὶ αὐτὴ ἦταν μεγάλη. Διαρκοῦσε πολλὴ ὥρα καὶ οἱ πιοστοὶ δὲν ἡμποροῦσαν νὰ μένουν ὅρθιοι, γιὰς νὰ τὴν παρακολουθοῦν.

Σήμερα ἡ λειτουργία τοῦ Μ. Βασιλείου τελεῖται 10 φορὲς τὸ χρόνο: Τὶς πέντε πρώτες Κυριακὲς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, τὴ Μεγάλη Πέμπτη καὶ τὸ Μεγάλο Σάββατο, τὴν παραμονὴ τῶν Χρι-

στου γέννων, τὴν παραμονὴν τῶν Θεοφανείων καὶ τὴν ἡμέραν τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἀγίου Βασιλείου.

8. Ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων δώρων

Κάθε Τετάρτη καὶ Παρασκευὴ τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς καὶ τῇ Μεγάλῃ Δευτέρᾳ, Μεγάλῃ Τρίτῃ καὶ Μεγάλῃ Τετάρτῃ τελεῖται ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων δώρων. Στὴ λειτουργία αὐτῇ δὲν γίνεται τὸ μυστήριον τῆς θείας εὐχαριστίας, γιατὶ ὁ ἵερεας τελεῖ τὴν λειτουργία μὲ τὰ τίμια δῶρα, ποὺ ἔχουν ἀγιασθῆ ἀπὸ τὴν προηγουμένη Κυριακή. Τὴν λειτουργία τῶν προηγιασμένων δώρων δὲν ξέρομε ἀκριβῶς ποιὸς τὴν ἔχει γράψει.

9. Ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου

Μετὰ ἀπὸ τὸ Μ. Βασίλειο, ἄλλος ἱεράρχης, ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἔγραψε ἀκόμη συντομώτερη λειτουργία, ποὺ ἀπὸ τότε καθιερώθηκε σὲ ὅλη τὴν Ὁρθόδοξη Ἑκκλησία καὶ τελεῖται μέχρι σήμερα.

Ἡ θεία λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου χωρίζεται σὲ δύο τμήματα:
α) Στὴ λειτουργία τῶν κατηχουμένων.
β) Στὴ λειτουργία τῶν πιστῶν.

Πρὶν ὅμως ἀρχίσει ἡ ἀκολουθία τῆς θείας λειτουργίας ψάλλεται ἡ ἀκολουθία τοῦ ὅρθρου, δηλαδὴ διάφοροι ὕμνοι, δεήσεις καὶ εὐχές, ὅπου παρακαλοῦμε τὸν Θεό νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ στὸ δρόμο τῶν ἐντολῶν Του.

Τὴν ὥραν αὐτῇ ποὺ οἱ ψάλτες ψάλλουν ἡ διαβάζουν τὴν ἀκολουθία τοῦ ὅρθρου, ὁ ἱερέας μέσα στὸ Ἅγιο Βῆμα προετοιμάζει τὰ τίμια δῶρα, δηλαδὴ τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο. Αὐτὴ ἡ τελετὴ λέγεται προσκομιδὴ.

Ἀριστερὰ ἀπὸ τὴν Ἅγια Τράπεζα εἴπαμε ὅτι ὑπάρχει μιὰ κόγχη στὸν τοῖχο, ποὺ τὴν ὀνομάσαμε προσκομιδή. Ἐκεῖ προετοιμάζει ὁ ἱερέας τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο, δηλαδὴ τὰ τίμια δῶρα, τὰ ὅποια θὰ μεταφέρη ἔπειτα στὴν Ἅγια Τράπεζα.

Ο ἄρτος (τὸ πρόσφορο) εἶναι ἐπάνω σφραγισμένος μὲ τὸ σχῆμα τοῦ σταυροῦ. "Οταν κάνη τὴν προετοιμασία

τῶν θείων δώρων ὁ Ἱερέας, χαράζει μὲ τὴ λόγχη ἐπάνω στὸν σφραγισμένο
ἄρτο τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, γιὰ ἐνθύμισι τοῦ σταυρικοῦ θανάτου τοῦ
Σωτῆρα καὶ ἔπειτα κόβει ἑκεῖνο τὸ τετράγωνο τῆς σφραγίδας, ποὺ ἔχει
τὰ ἀρχικὰ γράμματα ΙΣ.ΧΡ. (Ἴησοῦς Χριστός) καὶ τὴ λέξι NIKA.

Τὸ τετράγωνο αὐτὸ τεμάχιο, ποὺ ὀνομάζεται ἀ μ ν ὄ σ, τὸ τοποθε-
τεῖ ὁ Ἱερέας μέσα στὸν Ἱερὸ δίσκο. Ἡ πράξις αὐτὴ συμβολίζει τὸ Χριστό,
ποὺ δῦνεται ὡς ἀμνὸς γιὰ νὰ σφραγῇ. Ἔπειτα χωρίζει τὸ τετράγωνο
αὐτὸ σταυρωτὰ μὲ τὴ λόγχη· καὶ λέει: «Θύεται ὁ ἀμνὸς τοῦ Θεοῦ ὁ αἴ-
ρων τὰς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου», καὶ πάλι κεντάει μὲ τὴ λόγχη τὸ μικρὸ
τετράγωνο μὲ τὰ γράμματα NI λέγοντας: «Εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχη
τὴν πλευρὰν αὐτοῦ ἔννεψε καὶ εὐθέως ἐξῆλθεν ἀλμὰ καὶ ὕδωρ». Μὰ ἐνῶ ψυ-
θυρίζει ἀκόμη τὶς δυὸ τελευταῖς λέξεις, χύνει στὸ ἄγιο ποτήριο τὸν οἶνο.

Ἄφοῦ τέλος ἔτοιμαστη τὸ δίσκο τοποθετεῖ ἀπὸ ἐπάνω τὸν ἀστερί-
σκο καὶ τὸν σκεπτάζει μὲ ἔνα κάλυμμα. «Υστερὰ σκεπάζει τὸ δίσκο καὶ τὸ
ἄγιο ποτήριο μὲ τὸν ἀέρα. Τώρα πλέον τὰ τίμια δῶρα εἰναι ἔτοιμα γιὰ
τὴ μεγάλη εἰσοδο. Σὲ ὅλο τὸ διάστημα τοῦτο ἀκατάπιπτα λέγει εὐχὲς
καὶ δεήσεις πρὸς τὴ Θεοτόκο καὶ ὅλους τοὺς ἀγίους, νὰ μεσιτέψουν, ὥστε
νὰ εὐλογηθῇ ἀπὸ τὸ Θεό ἢ προετοιμασία τῶν τιμίων δώρων.

Τὴ μικρὴ αὐτὴ τελετὴ, ποὺ γίνεται στὴν προσκομιδὴ κατὰ τὴ διάρκεια
τοῦ ὄρθρου, τὴν ὠνομάσαμε καὶ αὐτὴ προσκομιδὴ.

10 Ἡ λειτουργία τῶν κατηχουμένων

Οταν πιὰ τελειώσῃ ὁ ὄρθρος μαζὶ μὲ τὴν προσκομιδὴ ἀρχίζει τὸ
πρῶτο μέρος τῆς θείας λειτουργίας, ποὺ τὸ ὀνομάζομε λειτουργία τῶν
κατηχουμένων.

Σήμερα βέβαια δὲν ὑπάρχουν κατηχούμενοι, γιαστὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ
εἰναι βαπτισμένοι ἀπὸ μικροί. Ἡ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία μας ὅμως διατηρεῖ
ἑκείνους τοὺς παλαιοὺς τύπους, ὅπως τοὺς καθώρισαν οἱ Πατέρες τῆς
Ἐκκλησίας, ἀμεταβλητούς καὶ ἀπαρασάλευτους.

Αν προσέξωμε τὴ λειτουργία τῶν κατηχουμένων, θὰ παρατηρήσωμε,
ὅτι χωρίζεται στὸ προσόμιο, στὴ μικρὴ εἰσοδο, στὴν ἀνάγνωσι τοῦ Ἀ-
ποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου καὶ στὶς δεήσεις γιὰ τὸν κατηχουμένον.

Τὸ προσόμιο. Οἱ Ἱερέας ἀφοῦ τελειώσῃ τὸν ὄρθρο καὶ τὴν προσκομιδὴ,
ἔρχεται στὴν Ἄγια Τράπεζα, προσκυνάει καὶ τὴν ἀσπάζεται. Ἔπειτα

ἀσπάζεται τὸ ἱερό Εὐαγγέλιο καὶ ἀναφωσεῖ : «Ἐνδιογημένη ἡ βασιλεία τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὸν αἰώνας τῶν αἰώνων». Μὲ τὴν εὐλογία αὐτῇ ἀρχίζει ἡ λειτουργία.

Ἐπακολουθοῦν τὰ εἰρηνικά, ποὺ λέγονται καὶ συναπτή, γιατὶ εἶναι σειρὰ ἀπὸ πολλές δεήσεις, ποὺ συνδέονται ἡ μία μὲ τὴν ὅλην. Ἡ συναπτή ἀρχίζει μὲ τὸ «Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν. Υπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας τῶν ψυχῶν ἡμῶν τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν».

Οταν τελειώσῃ ὁ ἱερέας τὴν συναπτή, οἱ ψάλτες ψάλλουν μεγαλοπρεπῶς τὰ ἀντίφωνα : «Ταῖς πρεσβείαις τῆς Θεοτόκου...» καὶ «Σῶσον ἡμᾶς Υἱὲ Θεοῦ...». Ἐπειτα ψάλλονται οἱ μακαρισμοί, διάφορα τροπάρια καὶ τὸ ἀπολυτικό τοῦ ἀγίου ποὺ ἔχει τὴν μνήμη του τὴν ἡμέρα ἑκείνη.

Ἡ μικρὴ εἰσόδος. Τὴν στιγμὴν αὐτήν ἀνοίγουν οἱ θύρες τοῦ Ἁγίου Βῆματος καὶ ἔχερχεται ὁ ἱερέας ἀπὸ τὴν ἀριστερὴν θύρα, κρατώντας ψηλὰ τὸ Εὐαγγέλιο. Ἐμπρὸς πηγαίνουν τὰ παιδιά ποὺ κρατοῦν ἀναμμένες λαμπάδες καὶ τὸ θυμιατήριο. «Οταν φθάσῃ στὸ μέσο τῆς ἐκκλησίας ὁ ἱερέας σταματάει καὶ ἀναφωνεῖ : «Σοφία, ὁρθοί!», δηλαδὴ : Χριστιανοί, τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι ἡ θεία Σοφία, ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ καὶ πρέπει ὅρθιοι νὰ τὸ ὑποδεχθοῦμε μὲ εὐλάβεια. «Υστερα ὁ ἱερέας μπαίνει μέσα στὸ ἱερό. Αὐτὴν εἶναι ἡ μικρὴ εἰσόδος. Συνέχεια κατόπιν ψάλλεται ὁ τρισάγιος ὅμοιος : «Ἄγιος ὁ Θεός, ἄγιος ἵσχυρός, ἄγιος ἀθάνατος, ἐλέησον ἡμᾶς».

Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Ἀποστόλου καὶ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐπειτα διαβάζει ὁ ψάλτης τὸν Ἀπόστολο. Καὶ κατόπιν ὁ ἱερέας ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη διαβάζει μιὰ περικοπὴ ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιο. «Ἀν ὑπάρχη διάκονος τὸ διαβάζει αὐτὸς τὸ Εὐαγγέλιο ἐπάνω ἀπὸ τὸν ἄμβωνα. Οταν τελειώσῃ ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου, ἀρχίζει τὸ θεῖο κήρυγμα.

Ἡ δέησις γιὰ τοὺς κατηχουμένους. Τέλος ὁ ἱερέας ἀπαγέλλει τὴν ἑκτενῆ δέησι, ποὺ ἀρχίζει ὡς ἔξῆς : «Ἐἴπομεν πάντες ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας ἡμῶν εἴπομεν...». Ἡ μεγάλη αὐτὴ δέησις εἶναι γιὰ τοὺς εὐσεβεῖς Χριστανούς, τοὺς κληρικούς καὶ γιὰ ἑκείνους, ποὺ φροντίζουν γιὰ τὴν πρόσodo τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειτα δέεται χωριστὰ γιὰ τοὺς κατηχουμένους, παρακαλώντας τὸ Θεό νὰ τοὺς φωτίσῃ νὰ δεχθοῦν τὴ θρησκεία τοῦ Σωτῆρα, νὰ βαπτισθοῦν καὶ νὰ γίνουν καλοὶ Χριστανοί.

Οταν τελειώσῃ αὐτὴ ἡ δέησι, ὁ ἱερέας ἀναφωνεῖ : «Οσοι κατηχούμενοι προέλθετε. Οἱ κατηχούμενοι προέλθετε. Μή τις τῶν κατηχουμένων, ὅσοι πιστοί!».

Μὲ τὴν ἀναφώνησι αὐτῇ εἰδοποιοῦσε ὁ Ἱερέας τοὺς κατηχουμένους νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ ναό, γιατὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ αὐτὴ ἀρχίζει ἡ λειτουργία, τῶν πιστῶν, ποὺ μόνο οἱ βαπτισμένοι μποροῦσαν νὰ τὴν παρακολουθήσουν.

11. Ἡ λειτουργία τῶν πιστῶν

Τώρα πιὰ εἰσερχόμαστε στὸ καθαυτὸ μυστήριο τῆς θείας εὐχαριστίας, στὸ σπουδαιότερὸ σῆμεῖο, ὅπου γίνεται ἡ μετουσίωσις, δηλαδὴ ἡ μεταβολὴ τοῦ ἄρτου καὶ τοῦ οἴνου σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Χριστοῦ μὲ τὴ χάρι τοῦ Ἅγιου Πνεύματος.

Ἡ λειτουργία τῶν πιστῶν, μποροῦμε νὰ εἰποῦμε, δτὶ διαιρεῖται σὲ τέσσερα μέρη :

1. Τὴ μεγάλῃ εἴσοδῳ.
2. Τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως.
3. Τὸν ἀγιασμὸ τῶν τιμίων δώρων.
4. Τὴν ἀγία κοινωνία καὶ τὴν ἀπόλυσι.

1. **Ἡ Μεγάλη εἴσοδος.** Ἡ λειτουργία τῶν πιστῶν ἀρχίζει ἀπὸ τὴ στιγμὴ, ποὺ ὁ Ἱερέας ἀναφωνεῖ : «Οσοι πιστοί, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν». Καὶ ἀμέσως ἔπειτα ὁ δεξιὸς ψάλτης ἀργὰ καὶ μὲ θρησκευτικὴ κατάνυξι ψάλλει τὸν χερουβεικὸν ὑμνὸν : «Οἱ τὰ χερούβειμ μυστικῶς εἰκονίζοντες καὶ τῇ ζωοποιῷ Τριάδι τὸν τρισάγιον ὕμνον προσάρδοντες πᾶσαν τὴν βιοτικὴν ἀποθώμεθα μέριμναν».

Στὸ μεταξὺ ὁ Ἱερέας προσέρχεται στὴν προσκομιδὴ, παίρνει τὰ τίμια δῶρα καὶ ἔξέρχεται ἀπὸ τὴν ἀριστερὴ πύλη γιὰ νὰ κάμη τὴν μεγάλη εἴσοδο. Προπορεύονται οἱ λαμπτάδες, τὰ ἔξαπτέρυγα καὶ τὸ παιδὶ μὲ τὸ θυμιατήριο. Μόλις βγῆ ἔξω ὁ Ἱερέας, ἀναφωνεῖ ἀργὰ καὶ κανατυκτικά :

«Πάντων ἡμῶν μνησθείη Κύριος ὁ Θεός ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὸν αἰώνας τῶν αἰώνων».

Καὶ δταν φθάσῃ στὴ μέση τοῦ ναοῦ, σταματάει καὶ εὔχεται γιὰ τὸν ἀρχιεπίσκοπο, τὸ ἔθνος καὶ τὸ στρατό, γιὰ τὸν ὁρθοδόξου Χριστανούς, καὶ γιὰ ὅλη τὴ χριστανικὴ ἀδελφότητα. Τέλος εἰσέρχεται ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη στὸ Ἱερὸ καὶ ἀφήνει τὰ τίμια δῶρα στὴν Ἅγια Τράπεζα.

2. **Ἡ ὁμολογία τῆς πίστεως.** Ἐπειτα λέγει διάφορες προσευχές, ἐνῶ δ ψάλτης ψάλλει τὸ «Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα δμοούσιον

ἀχώριστον», δηλαδὴ ἐμεῖς οἱ Χριστανοὶ δμολογοῦμε τὴν πίστιν μας στὴν Ἀγία Τριάδα, τὴν ὁμούσιο καὶ ἀχώριστο. Ἀμέσως ὑστερα ὁ δεξιὸς ψάλτης ἀπαγγέλλει τὸ «πιστεύω».

Μόλις τελειώσῃ τὸ «πιστεύω», εἰσερχόμεθα στὸ κυριώτερο μέρος τῆς θείας λειτουργίας.

3. Ὁ ἀγιασμὸς τῶν τιμίων δώρων. Ὄλη ἡ τελετή, ποὺ ἔγινε ἔως τὴν ὥρα αὐτή, εἶναι μία ψυχικὴ προπαρασκευή, μιὰ ἡθικὴ προετοιμασία τῶν πιστῶν γιὰ τὴ μεγάλη στιγμή, ποὺ θὰ ἀκολουθήσῃ. Καὶ ἡ στιγμὴ αὐτή εἶναι τὸ κέντρο τῆς λατρείας μας. Εἶναι ἡ στιγμή, ποὺ συντελεῖται ἡ ἀγία θυσία τοῦ Θεανθρώπου γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Εἶναι ἡ στιγμή, ποὺ συντελεῖται ἡ ἀναπαράστασις τοῦ θείου δράματος.

Καὶ μᾶς εἰδοποιεῖ ὁ Ἱερέας ἀπὸ τὸ Ἀγιο Βῆμα, ὅτι εἰσερχόμεθα στὸ ἴερότερο σημεῖο τοῦ μυστηρίου, μόλις ἀναφωνεῖ: «Στῶμεν καλῶς, στῶμεν μετὰ φόβου, πρόσχωμεν τὴν ἄγιαν ἀναφορὰν ἐν εἰρήνῃ προσφέρειν». Κατόπιν γονατίζει ἐμπρός στὴν Ἀγία Τράπεζα ὁ Ἱερέας καὶ λέγει διάφορες μυστικὲς εὐχὲς καὶ δεήσεις, μὲ τὶς ὁποῖες παρακαλεῖ τὸν "Ψυστὸ νὰ στείλῃ τὴ θεία Του χάρι καὶ νὰ μετουσιώσῃ τὸν ἄρτο καὶ τὸν οἶνο σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου.

Συγχρόνως ὁ χορὸς τῶν ψαλτῶν ἀργὰ μὲ κατάνυξι ψάλλει: «Σέ νύνοδεν, Σὲ εὐλογοῦμεν, Σοὶ εὐχαριστοῦμεν Κύριε, καὶ δεόμεθά Σον δ Θεός ήμᾶν».

Καὶ ὁ Ἱερέας ἐπίστης ἔξακολουθώντας τὶς δεήσεις του λέγει: «Κατάπεμψον τὸ Πνεῦμα Σον τὸ Ἀγιον ἐφ' ήμᾶν καὶ ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα· καὶ ποίησον τὸν μὲν ἄρτον, τίμιον σῶμα τοῦ Χριστοῦ Σον, τὸ δὲ ἐν τῷ ποτηρίῳ τούτῳ, τίμιον αἷμα τοῦ Χριστοῦ Σον, μεταβαλὼν τῷ πνεύματι Σον τῷ Ἀγίῳ». Ἀκριβῶς τὴ στιγμὴ αὐτὴ γίνεται ἡ μετουσίωσις τῶν τιμίων δώρων.

‘Ο Ἱερέας ἔξακολουθεῖ συνέχεια νὰ διαβάζῃ εὐχὲς καὶ δεήσεις, ἐνῶ ὁ ψάλτης ἀπαγγέλλει τὴν Κυριακὴν προσευχὴ: «Πάτερ ήμᾶν...». Κατόπιν ψάλλει τὸ κοινωνικόν: «Αἴνεῖτε τὸν Κύριον ἐκ τῶν οὐρανῶν. Ἀλληλούϊα». Τὴ στιγμὴ αὐτὴ οἱ Ἱερεῖς στὸ Ἀγιο Βῆμα κοινωνοῦν τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

4. Ἡ ἀγία κοινωνία καὶ ἡ ἀπόλυσις. Μόλις τελειώσῃ ἡ ψαλμωδία τοῦ κοινωνικοῦ, ἀνοίγει ἡ 'Ωραία Πύλη, ἔξερχεται ὁ Ἱερέας κρατώντας τὸ Ἀγιο ποτήριο καὶ ἀναφωνεῖ: «Μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης προσ-

έλθετε». Μὲ τὴν προσφώνησί του ὁ λειτουργὸς προσκαλεῖ τοὺς πιστούς νὰ προσέλθουν γιὰ νὰ κοινωνήσουν μὲ τὴν καρδιὰ γεμάτη πίστι καὶ ἀγάπη. Τότε ὅσοι χριστιανοὶ εἰναι ἔτοιμοι κοινωνοῦν, ἐνῶ ὁ χορὸς τῶν φαλτῶν ψάλλει τό : «Σῶμα Χριστοῦ μεταλάβετε, σηγῆς ἀθανάτου γεύσασθε...». Καὶ συνέχεια λέγει τὸν ὑμνὸ τῆς Πεντηκοστῆς :

«Εἴδομεν τὸ φᾶς τὸ ἀληθινόν,
ἐλάβομεν πνεῦμα ἐπουρανίον·
εὑρομεν πίστιν ἀληθῆ,
ἀδιαιρετον Τριάδα προσκυνοῦντες.
Αὕτη γὰρ ἡμᾶς ἔσωσε».

Κατόπιν ἐπιστρέφει ὁ ἵερεας στὴν Ἄγια Τράπεζα, παίρνει τὰ ἄχραντα μυστήρια καὶ τὰ μεταφέρει στὴν προσκομιδή, ἀφοῦ τὰ παρουσιάσῃ στὴν Ὁραία Πύλη λέγοντας : «Πάντοτε νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τὸν αἰώνας τῶν αἰώνων».

Καὶ ἀφοῦ τὰ ἀφήσῃ ἔκει στὴν προσκομιδή, ἔρχεται ἐμπρὸς στὴν Ὁραία Πύλη, ἀπαγγέλλει στὸν "Υψιστὸ καὶ εὐχαριστίες καὶ ἐπικαλεῖται δόλους τοὺς Ἅγιούς νὰ μεσιτεύσουν στὸ Θεό γιὰ τὴ σωτηρία μας.

Καὶ μὲ τὸ : «Δι' εὐχῶν τῶν Ἅγίων Πατέρων ἡμῶν, Κύριε Ἰησοῦ Χριστὲ ὁ Θεός ἡμῶν, ἐλέησον ἡμᾶς, Ἀμήν», τελειώνει ἡ ἀκολουθία τῆς θείας λειτουργίας.

Κατόπιν ὁ ἵερεας μοιράζει τὸ ἀντίδωρο στοὺς Χριστανούς. Τὸ ἀντίδωρο εἰναι εὐλογημένος ἄρτος ἀπὸ τὸ πρόσφορο, ποὺ χρησιμοποίησε ὁ λειτουργὸς γιὰ νὰ ἔτοιμάσῃ τὰ τίμια δῶρα καὶ λέγεται ἀντίδωρο, γιατὶ δίδεται ἀντὶ τῶν τιμίων δώρων.

12. Ἡ σημασία τῆς θείας λειτουργίας γιὰ τοὺς Χριστιανούς

Ἄφοῦ ἐμάθαμε τὴν ἱστορία τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ ἔξετάσαμε λεπτομερῶς, πῶς τελεῖται, εἰναι ἀνάγκη τώρα νὰ ἴδοῦμε καὶ γιὰ ποιοὺς λόγους ἐπιβάλλεται σὲ μᾶς τοὺς Χριστιανούς νὰ τὸ παρακαλούσθουμε τακτικὰ κάθε Κυριακὴ καὶ κάθε μεγάλη ἔօρτὴ στὴν ἑκκλησία.

Ἐάν ἀναλογισθοῦμε μὲ ποια αἰσθήματα εἰναι πλημμυρισμένη ἡ ψυχὴ μας, δταν μετὰ τὴν ἀπόλυτη τῆς θείας λειτουργίας βγαίνωμε ἀπὸ τοὺς ναούς, δὲν εἰναι δύσκολο νὰ ἐννοήσσωμε τὴ σημασία τοῦ μεγάλου αὐτοῦ μυστηρίου.

Στὴν ψυχή μας μέσα μᾶς φαίνεται, ὅτι ἀνθίζει ἐκείνη τὴν ὥρα τὸ εὔο-
σμο ἄνθος τῆς εὐλάβείας καὶ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. "Ολα γύρω μας
τὰ βλέπουμε μέ κάποιο ἄλλο ἔνδυμα, γιατὶ καὶ ἡ ψυχή μας ἔχει ἀνανεώσει
τὸ χριστιανικό της ἔνδυμα.

Αὕτὸ σημαίνει, ὅτι κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαρι-
στίας, ποὺ παρακολουθήσαμε, συνέβη μέσα στὴν ψυχή μας κάποια με-
ταβολή, κάποια ἀλλαγή. Καὶ ἡ ἀλλαγὴ αὐτὴ ἔγινε χωρὶς κάν νὰ τὸ ἀντι-
ληφθοῦμε, ἔγινε κατὰ τρόπον μυστηριώδη καὶ μὲ τὴ δύναμι τοῦ Ἅγιου
Πνεύματος.

Τὴν ἐσωτερικὴν αὐτὴν ἀλλαγὴν καὶ ψυχικὴν ἀνανέωσι τὴν αἰσθανόμαστε
ἀκόμη μεγαλύτερη, ὅταν μὲ προσοχὴ καὶ μὲ εὐλάβεια παρακολουθοῦμε
τὸ νόημα τῶν λόγων τοῦ Ἱερέα καὶ τῶν ψαλτῶν, ὅταν γνωρίζωμε τὸ νό-
ημα τῶν Ἱερῶν φράσεων καὶ ὅταν νοερῶς συμμετέχωμε στὴν ψαλμωδία.

Μένει τότε βαθύτερα τὸ ἄρωμα τῶν θείων λόγων μέσα μας καὶ μᾶς
ἐνδυναμώνει, γιὰ νὰ ἐφαρμόζωμε στὴ ζωὴ μας τὰ ὑψηλὰ διδάγματα τοῦ
Κυρίου.

Ο τακτικὸς ἐκκλησιασμὸς μᾶς ἀνανεώνει διαρκῶς τὸν δεσμό μας μὲ τὸν
Οὐράνιο Πατέρα, μᾶς ὑπενθυμίζει νὰ ἐκτελοῦμε τὶς ἐντολές Του, μᾶς ὀπλί-
ζει μὲ θάρρος στὸν ἀγῶνα κατὰ τὴν ἀμαρτίας καὶ μᾶς γεμίζει τὴν ψυχὴν
μὲ Ἱερὴ ἀγαλλίασι.

Αἰσθανόμαστε τοιουτοτρόπως, ὅτι βαδίζομε τὸ δρόμο τῆς ἀληθείας
καὶ τῆς δικαιοσύνης, ποὺ μᾶς ἔξασφαλίζει τὴν εύτυχία τὴ δική μας, τὴν
εύτυχία τῆς οἰκογενείας μας, τὴν εύτυχία τῆς Πατρίδος μας. Συνάμα ὅ-
μως ὁ δρόμος αὐτὸς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς δικαιοσύνης μᾶς ὀδηγεῖ προε-
τοιμασμένους στὴ μέλλουσα ζωὴ, καὶ μᾶς ἀνοίγει τὶς παραδείσεις πύλες
τῆς Βασιλείας τῶν Οὐρανῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ

1. Οι ἐκκλησιαστικοὶ ὑμνοὶ καὶ οἱ ὑμνογράφοι

Οἱ πρῶτοι Χριστανοί, ὅταν συγκεντρώνονταν γιὰ νὰ λατρεύσουν τὸν "Ὑψιστο", ἐτελοῦσαν, ὅπως εἴδαμε, μία ἀπλῆ ἀλλὰ καὶ κατανυκτική ἑορτή. "Ἐψαλλαν ὑμνους τοῦ Δαβίδ, ἐδιάβαζαν κατάλληλες περικοπές ἀπὸ τὴν Παλαιὰ Διαθήκη, περικοπές ἀπὸ τὰ Ἱερὰ Εὐαγγέλια, ἀπὸ τὶς Πράξεις ἢ ἀπὸ τὶς Ἐπιστολὲς τῶν Ἀποστόλων καὶ ἀκουαν τὸ θεῖο κήρυγμα. Τέλος παρακολουθοῦσαν τὸ μυστήριο τῆς θείας εὐχαριστίας καὶ ἔκοινωνοῦσαν ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ τὸ αἷμα τοῦ Κυρίου.

'Ἄργότερα ἄρχισαν σιγὰ-σιγὰ νὰ προσθέτουν στὴν ἀπλῆ αὔτῃ τελετὴ διαφόρους θρησκευτικοὺς ὑμνους, ποὺ εἶχαν ὡς ὑπόθεσι χριστιανικὰ γεγονότα ἀπὸ τὴν 'Αγία Γραφὴ καὶ προπάντων ἀπὸ τὴν Καινὴ Διαθήκη, τὸ βίο τῆς Θεοτόκου, τῶν Ἀποστόλων, τῶν 'Αγίων, καὶ ἀπὸ τὴν 'Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας.

Οἱ ὡραῖοι αὐτοὶ ἐκκλησιαστικοὶ ὑμνοὶ ὡνομάζονταν συνήθως τροπάρια, ἀπὸ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὅποιο ψάλλονται. Κατόπιν ὅμως ἐπῆραν διάφορα ἑχωριστὰ ὀνόματα. 'Ωνομάσθηκαν κοντάκια, καταβασίες, ἐξαποστειλάρια, ἀπολυτίκια, δοξαστικά, ὑμνοὶ, καθίσματα, κανόνες, ἀπόστιχα.

Τοὺς θρησκευτικοὺς αὐτοὺς ὑμνους τοὺς ἔγραψαν κατὰ διάφορες ἐποχές ἔξεχοντες ἐκκλησιαστικοὶ ὑμνογράφοι. Οἱ σπουδαιότεροι ἐκκλησιαστικοὶ ὑμνογράφοι εἰναι οἱ ἔξῆς : 'Ο Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ὁ Ρωμανὸς ὁ Μελωδός, ὁ πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως Σέργιος, ὁ Ἀνδρέας ὁ Κρήτης, ὁ Γεώργιος Πισίδης, ὁ πατριάρχης Φώτιος, ὁ Ἰωάννης Δαμασκηνός, ἥ μοναχὴ Κασσιανὴ καὶ ἄλλοι πολλοί.

2. Ἐκκλησιαστικοὶ ὑμνοι

Ἄπολυτίκιο τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων :

'Η γέννησίς σου, Χριστὲ ὁ Θεὸς ἡμῶν,

ἀνέτειλε τῷ κόσμῳ

τὸ φῶς τὸ τῆς γνώσεως·

ἐν αὐτῇ γάρ οἱ τοῖς ἀστροῖς λατρεύοντες

ὑπὸ ἀστέρος ἐδιδάσκοντο

Σὲ προσκυνεῖν, τὸν Ἡλιον τῆς δικαιοσύνης

καὶ Σὲ γιγνώσκειν,

ἔξ ὕψους ἀνατολήν,

Κυρίε, δόξα Σοι.

Κοντάκιο τῶν Χριστουγέννων :

'Η Παθένος σήμερον

τὸν ὑπερούσιον τίκτει

καὶ ἡ γῆ τὸ σπίλαιον

τῷ ἀπόστιῳ προσάγει.

'Ἄγγελοι μετὰ ποιμένων δοξολογοῦσι, ὃ τασσούσιον ακούσπιτον χαλέπ-

Μάγοι δὲ μετὰ ἀστέρος ὁδοιποροῦσι,

δι' ἡμᾶς γάρ ἐγεννήθη ὁντότερος φωνής τοῦ οὐρανοῦ οὐρανογάδα

παιδίον νέον

δι' ἣντος αἰώνων Θεός.

Καταβασίες τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων :

Χριστὸς γεννᾶται, δοξάσατε.

Χριστὸς ἔξ οὐρανῶν, ἀπαντήσατε.

Χριστὸς ἐπὶ γῆς, ὑψώθητε.

Ἄσατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ γῆ

καὶ ἐν εὐφροσύνῃ ἀνυμήσατε, λαοί,
ὅτι δεδόξασται.

Ἐξαποστειλάριο τῆς ἑορτῆς τῶν Χριστουγέννων :

Ἐπεσκέφατο ἡμᾶς
ἔξ ὕψους δὲ Σωτὴρ ἡμῶν,
ἀνατολὴ ἀνατολῶν,
καὶ οἱ ἐν σκότει καὶ σκιᾷ
εῦρομεν τὴν ἀλήθειαν
καὶ γὰρ ἐκ τῆς Παρθένου
ἐτέχθη ὁ Κύριος.

Ἀπολυτίκιο τῆς βαπτίσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ :

Ἐν Ἰορδάνῃ βαπτιζομένου σου, Κύριε,
ἡ τῆς Τριάδος ἐφανερώθη προσκύνησις.
Τοῦ γὰρ γεννήτορος ἡ φωνὴ προσεμαρτύρει Σοι,
ἀγαπητὸν Σὲ Υἱὸν ὄνομάζονσα.
Καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν εἰδεὶ περιστερᾶς
ἐβεβαίον τοῦ λόγου τὸ ἀσφαλές.
Οὐ ἐπιφανεῖς, Χριστὲ ὁ Θεός,
καὶ τὸν κόσμον φωτίσας, δόξα Σοι.

Κοντάκιο τῶν Θεοφανείων :

Ἐπεφάνης σήμερον τῇ Οἰκουμένῃ
καὶ τὸ φῶς σου, Κύριε, ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς
ἐν ἐπιγράψει ψυροῦντας Σε.
Ἡλθες, ἐφάνης, τὸ φῶς τὸ ἀπρόσιτον.

Ἀπολυτίκιο τῆς ἑορτῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ :

Σήμερον τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὸ κεφάλαιον
καὶ τοῦ ἀτ' αἰῶνος μνησηρίου ἡ φανέρωσις.
Οὐ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Υἱὸς τῆς Παρθένου γίγνεται
καὶ Γαρθὶὴ τὴν χάριν εὐαγγελίζεται.
Δι' δὲ καὶ ἡμεῖς σὺν αὐτῷ τῇ Θεοτόκῳ βοήσωμεν
Χαῖρε, κεχαριτωμένη, ὁ Κύριος μετὰ Σοῦ.

‘Ο πρῶτος ἀπὸ τοὺς 24 οἰκους τοῦ Ἀκαθίστου Ὅμνου :

Αγγελος προσοστάτης
οὐρανόθεν ἐπέμφθη
εἰπεν τῇ Θεοτόκῳ τὸ χαῖρε.
Καὶ σὺν τῇ ἀσωμάτῳ φωνῇ
σωματούμενόν Σε θεωρῶν, Κύριε,
ἐξίστατο καὶ ἵστατο κραυγάζων
πρὸς αὐτὴν τοιαῦτα :
Χαῖρε, δὲ ἡς ἡ χαφὰ ἐκλάμψει,
Χαῖρε, δὲ ἡς ἡ φθορὰ ἐκλέψει.
Χαῖρε, τοῦ πεσόντος Ἀδάμ ἡ ἀνάστασις,
Χαῖρε, τῶν δακρύων τῆς Εἴδας ἡ λύτρωσις.
Χαῖρε, ὑψος δυσανάβατον ἀνθρωπίνοις λογισμοῖς
Χαῖρε, βάθος δισθεώρατον καὶ ἀγγέλων ὀφθαλμοῖς.
Χαῖρε, ὅτι ὑπάρχεις βασιλέως καθέδρᾳ,
Χαῖρε, ὅτι βαστάζεις τὸν βαστάζοντα πάντα.
Χαῖρε, ἀστήρ ἐμφανῶν τὸν ἥλιον,
Χαῖρε, γαστήρ ἐνθέου σαρκώσεως.
Χαῖρε, δὲ ἡς νεουργεῖται ἡ κτίσις,
Χαῖρε, δὲ ἡς βρεφουργεῖται ὁ κτίστης,
Χαῖρε, τύμφη ἀνύμφευτε.

Ἐξαποστειλάριο τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου :

Ἀπόστολοι ἐκ περάτων
συναθροισθέντες ἐνθάδε,
Γεθσημανῇ τῷ χωρίῳ
κηδενάστέ μον τὸ σῶμα.
Καὶ Σύ, Υἱὲ καὶ Θεέ μου,
παράλαβέ μον τὸ πνεῦμα.

Ἀπολυτίκιο τῆς ἑορτῆς τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν :

Τοὺς τρεῖς μεγίστους φωστῆρας τῆς τρισηλίου θεότητος.
τοὺς τὴν οἰκουμένην ἀκτίσι δογμάτων θείων πνρσεύσαντες.
τοὺς μελιφόρτους ποταμοὺς τῆς σοφίας,
τοὺς τὴν κτίσιν πᾶσαν θεογνωσίας νάμασι καταρρεύσαντας
Βασίλειον τὸν μέγαν καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον,

σὸν τῷ κλεινῷ Ἰωάννῃ τῷ τὴν γλῶτταν χρυσορρήμονι.
Πάρτες οἱ τῶν λόγων αὐτῶν ἐρασταί,
συνελθόντες ὅμνοις τιμήσωμεν,
αὐτοὶ γὰρ τῇ Τοιάδι
ὑπὲρ ἡμῶν ἀεὶ πρεσβεύονται.

Διοξαστικὸ ἀπόστιχον τῆς Μ. Τετάρτης (τροπάριο τῆς Κασσιανῆς) :

Κύριε ἡ ἐν πολλαῖς ἀμαρτίαις περιπεσοῦσα γυνή,
τὴν Σὴν αἰσθομένη Θεότητα,
μυροφόρου ἀναλαβοῦσα τάξιν,
ὅδνομένη, μύρα Σοι πρὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ κομίζει.
Οἴμοι ! λέγοντα, δτι τὸν μοι ὑπάρχει,
οἰστρος ἀκολασίας, ζοφώδης τε καὶ ἀσέληνος
ἔρως τῆς ἀμαρτίας.
Δέξαι μον τὰς πηγὰς τῶν δακρύων,
δι νεφέλαις διεξάγων τῆς θαλάσσης τὸ ἔδωρ.
Κάμφητή μοι πρὸς τοὺς στεναγμοὺς τῆς καρδίας,
δι κλίνας τοὺς οὐδανοὺς τῇ ἀφάτῳ Σον κενώσει.
Καταφιλήσω τοὺς ἀχράντους Σον πόδας,
ἀποσμήξω τούτους δὲ πάλιν
τοῖς τῆς κεφαλῆς μον βοστρύχοις.
ἄν ἐν τῷ παραδείσῳ Εὕα τὸ δειλινὸν
κρότον τοῖς ὥστιν ἡχηθεῖσα, τῷ φόβῳ ἐκρύβη.
Ἄμαρτιῶν μον τὰ πλήθη καὶ κριμάτων μον ἀβύσσους
τίς ἔξιχνάσσει, ψυχοσῶστα Σωτήρ μον;
Μή με τὴν σὴν δούλην παρίδῃς,
δι ἀμέτρητον ἔχων ἔλεος.

Τροπάριο τῆς Μεγάλης Πέμπτης :

"Οτε οἱ ἔνδοξοι μαθηταὶ
ἐν τῷ νιπτῆρι τοῦ δείπνου ἐφωτίζοντο,
τότε δ Ἰούδας ὁ δυσερῆς
φιλαργυρίαν νοσήσας ἐσκοτίζετο,
καὶ ἀνόμοις κριταῖς
Σέ, τὸν δίκαιον Κριτήν,
παραδίδωσι.

Βλέπε, χρημάτων ἐραστά,
τὸν διὰ ταῦτα ἀγχόνη χρησάμενον,
φεῦγε ἀκόρεστον ψυχὴν
τὴν Διδασκάλῳ τουαύτῃν τολμήσασαν.
‘Ο περὶ πάντας ἀγαθός,
Κύριε, δόξα Σοι.

Τροπάριο τῆς Μεγάλης ἑβδομάδος :

‘Ιδοὺ δὲ Νυμφίος ἔρχεται
ἐν τῷ μέσῳ τῆς νυκτὸς
καὶ μακάριος δ δοῦλος
ὅς εὐρήσει γρηγοροῦντα,
ἀνάξιος δὲ πάλιν,
ὅν εὐρήσει φαθυμοῦντα.
Βλέπε οὖν, ψυχή μου
μὴ τῷ ὅπνῳ κατενεγθῆς,
ἴνα μὴ τῷ θανάτῳ παραδοθῆς
καὶ τῆς βασιλείας ἔξω κλεισθῆς,
ἀλλ’ ἀνάτηψον κράζουσα
ἄγιος, ἄγιος εἰ δὲ Θεός,
διὰ τῆς Θεοτόκου ἐλέησον ἡμᾶς.

Αντίφωνο τῆς Μεγάλης Πέμπτης :

Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλον,
δὲ ἐν ὕδασι τὴν γῆν κρεμάσας.
Στέφανον ἔξ ακανθῶν περιτίθεται,
δ τῶν ἀγγέλων βασιλεύς.
Ψευδῆ πορφύραν περιβάλλεται,
ο περιβάλλων τὸν οὐρανὸν ἐν νεφέλαις.
Ράπισμα κατεδέξατο,
ο ἐν Ἰορδάνῃ ἐλευθερώσας τὸν Ἀδάμ.
“Ἄλιοις προστηλώθη δ νυμφίος τῆς Ἐκκλησίας
Λόγιῃ ἐκεντήθη δ Υἱὸς τῆς Παθένου.
Προσκυνοῦμεν Σον τὰ πάθη, Χριστέ·
δεῖξον ἡμῖν καὶ τὴν ἐνδοξόν Σον Ἀνάστασιν.

Ἐξαποστειλάριο τῆς Μεγάλης Ἐβδομάδος :

Τὸν νυμφῶνα Σου βλέπω,
Σωτήρ μου, κεκοσμημένον,
καὶ ἔνδυμα οὐκ ἔχω
ἴνα εἰσέλθω ἐν αὐτῷ.

Λάμπρονόν μου τὴν στολὴν τῆς ψυχῆς,
φωτοδότα καὶ σῶσόν με.

Ὕμνος τοῦ Πάσχα :

Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν
Θανάτῳ θάνατον πατήσας
καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι
ζωὴν χαρισάμενος.

Κανόνας τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα :

Ἄναστάσεως ἡμέραν, λαμπρυθῶμεν, λαοί.

Πάσχα, Κυρίου Πάσχα.

Ἐκ γὰρ θανάτου πρὸς ζωὴν
καὶ ἐκ γῆς πρὸς οὐρανὸν
Χριστὸς δὲ Θεὸς ἡμᾶς διεβίβασεν,
ἐπινίκιον ἄδοντας.

Ἀπόστιχα τῆς ἑορτῆς τοῦ Πάσχα :

Πάσχα ἵερὸν ἡμῖν σήμερον ἀναδέδεικται.

Πάσχα καινόν, Πάσχα μυστικόν.

Πάσχα πανσεβάσμιον, Πάσχα Χριστὸς δὲ λυτρωτῆς.

Πάσχα ἀμωμον, Πάσχα μέγα, Πάσχα τῶν πιστῶν.

Πάσχα, τὸ πύλας ἡμῖν τοῦ Παραδείσου ἀνοίξαν.

Πάσχα πάντας ἀγιάζον πιστούς.

Πάσχα τὸ τερπνόν, Πάσχα Κυρίου Πάσχα.

Πάσχα πανσεβάσμιον ἡμῖν ἀνέτειλεν.

Πάσχα, ἐν χαρᾷ ἀλλήλους περιπτυξώμεθα.

Ω Πάσχα, λύτρον λύπης ! καὶ γὰρ ἐκ τάφου σήμερον,

ώσπερ ἐκ παστοῦ ἐκλάμψας Χριστὸς

τὰ γύναια χαρᾶς ἔπλυσε, λέγων.

κηρύξατε Ἀποστόλοις.

Απολυτίκιο τῆς Πεντηκοστῆς :

Ἐδλογητὸς εἰ, Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν,
ὅς πανσόφους τὸν ἀλιεῖς ἀναδείξας,
καταπέμψας αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ "Ἄγιον,
καὶ δὶ' αὐτῶν τὴν οἰκουμέτην σαγηρεύσας,
φιλάνθρωπε, δόξα σοι.

Απολυτίκιο τῆς Ἀναλήψεως :

Ἀνελήφθης ἐν δόξῃ Χριστέ, ὁ Θεὸς ἡμῶν
χαροποιήσας τὸν μαθητὰς
τῇ ἐπαγγελίᾳ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος
βεβαιωθέντων αὐτῶν διὰ τῆς εὐλογίας
ὅτι Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ,
ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου.

Κοντάκιον τῆς Μεταμορφώσεως :

Ἐπὶ τοῦ "Ορους μετεμορφώθης,
καὶ ὡς ἔχωδον οἱ μαθηταὶ Σου,
τὴν δόξαν Σου, Χριστὲ ὁ Θεός, ἐθεάσαντο·
ἴνα, ὅταν σὲ ἴδωσι σταυρούμενον,
τὸ μὲν πάθος νοήσωσιν ἑκούσιον,
τῷ δὲ κόσμῳ κηρυξώσιν,
ὅτι Σὺ ὑπάρχεις ἀληθῶς
τοῦ Πατρὸς τὸ ἀπαύγασμα.

3. Προσευχὲς

1. Κύριε, ὁ τὸ Πανάγιόν Σου Πνεῦμα ἐν τῇ τρίτῃ ὥρᾳ
τοῖς Ἀποστόλοις Σου καταπέμψας, τοῦτο,
Ἄγαθέ, μη ἀντανέλῃς ἀφ' ἡμῶν,
ἀλλ' ἐγκαίνησον ἡμῖν, τοῖς δεομένος Σου.

2. Ὁ ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ, ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς,
προσκυνούμενος καὶ δοξαζόμενος,
Χριστὸς ὁ Θεός, ὁ μακρόθυμος,
ὁ πολυέλαιος, ὁ πολυεύσπλαχνος,
ο τὸν δικαίους ἀγαπῶν καὶ τὸν ἀμαρτωλὸν ἐλεῶν,

δό πάντας καλῶν πρὸς σωτηρίαν
 διὰ τῆς ἐπαγγελίας τῶν μελλόντων ἀγαθῶν,
 Αὐτὸς Κύριε, πρόσδεξαι
 καὶ ἡμῶν ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ τὰς ἐντεύξεις
 καὶ θυντὸν τὴν ζωὴν ἡμῶν πρὸς τὰς ἐντολάς Σου.
 Τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἀγίασον, τὰ σώματα ἀγνισον.
 τὸν λογισμὸν διόρθωσον, τὰς ἐννοίας κάθαιρον
 καὶ ωσταὶ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης θλίψεως, κακῶν καὶ δδύνης.
 Τελέχισον ἡμᾶς τοῖς Ἀγίοις Σου Ἀγγέλοις,
 ἵνα, τῇ παρεμβολῇ αὐτῶν
 φροντούμενοι καὶ ὀδηγούμενοι καταντήσωμεν
 εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως
 καὶ εἰς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀπροσίτου Σου δόξης,
 δτὶ εὐλογητὸς εἰ εἰς τὸν αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

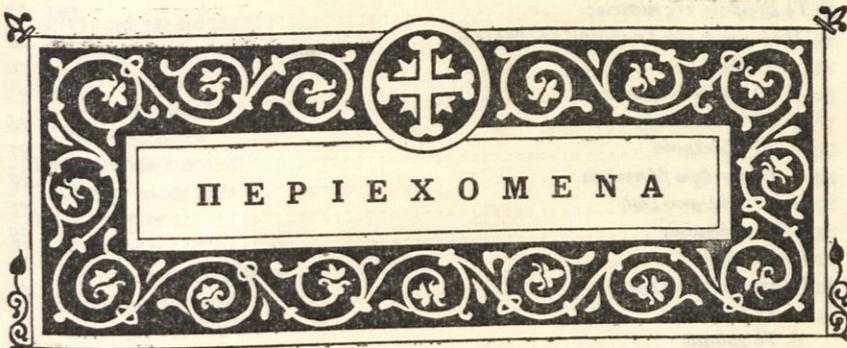
την απόφαση της Βουλευτικής συνέδριος για την πολιτική της για την επίτευξη της ανάπτυξης και της ανάπτυξης της βιομηχανίας στην Ελλάδα. Η διάσταση της πολιτικής της ανάπτυξης πρέπει να είναι η πρώτη προτεραιότητα της κυβερνηστικής διοίκησης. Η πολιτική της ανάπτυξης πρέπει να είναι η πρώτη προτεραιότητα της κυβερνηστικής διοίκησης. Η πολιτική της ανάπτυξης πρέπει να είναι η πρώτη προτεραιότητα της κυβερνηστικής διοίκησης.

Επειγόντων προτεραιότητα

Η πολιτική της ανάπτυξης πρέπει να είναι η πρώτη προτεραιότητα της κυβερνηστικής διοίκησης. Η πολιτική της ανάπτυξης πρέπει να είναι η πρώτη προτεραιότητα της κυβερνηστικής διοίκησης.

Η πολιτική της ανάπτυξης πρέπει να είναι η πρώτη προτεραιότητα της κυβερνηστικής διοίκησης.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
Η ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ
ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ἡ θρησκεία	Σελ. 3
2. Πόσων εἰδῶν θρησκείες ἐπάρχονται	» 4
3. Οἱ πολυθεῖτικὲς θρησκείες	» 4
4. Οἱ μονοθεῖτικὲς θρησκείες	» 6
5. Ἡ Χριστιανικὴ θρησκεία	» 7
6. Οἱ διωγμοὶ, οἱ αἰρέσεις καὶ τὸ σχίσμα	» 8

Η ΟΡΘΟΔΟΞΗ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΚΑΤΗΧΗΣΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΗΓΕΣ ΤΗΣ

1. Ἡ Ὁρθόδοξῃ Ἀνατολικῇ Ἐκκλησίᾳ	» 11
2. Ἡ Ὁρθόδοξῃ Χριστιανικῇ Κατήχησις	» 12
3. Οἱ πηγὲς τῆς Ὁρθόδοξης Χριστιανικῆς θρησκείας	» 13
4. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη	» 13
5. Ἡ Καινὴ Διαθήκη	» 14
6. Ἡ Ιερὴ Παράδοσις	» 15

Κεφάλαιο πρῶτο : ΤΟ ΔΟΓΜΑΤΙΚΟ

1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ Δογματικὸν	» 18
--	------

2. Τὸ Σύμβολο τῆς πίστεως	Σελ.	19
3. Ἡ ἔξηγησις τοῦ Συμβόλου τῆς πίστεως	»	20
α. Ὁ Θεός	»	20
β. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός	»	23
γ. Τὸ Ἀγιό Πνεῦμα	»	25
δ. Ἡ Ἔκκλησία	»	27
ε. Τὸ σωτήριο βάπτισμα	»	27
στ. Ἡ μέλλουσα ζωὴ	»	28
ζ. Συμπέρασμα	»	29
4. Τὰ μυστήρια	»	30
5. Τὰ ὑποχρεωτικά μυστήρια	»	31
α. Τὸ βάπτισμα	»	31
β. Τὸ χρόσμα	»	32
γ. Ἡ ἔξομολόγησις	»	32
δ. Ἡ θεία εὐχαριστία	»	34
6. Τὰ προαιρετικά μυστήρια	»	35
α. Ὁ γάμος	»	35
β. Τὸ εὐχέλαιο	»	36
γ. Ἡ ἱερωσύνη	»	37

Κεφάλαιο Δεύτερο : ΤΟ ΗΘΙΚΟ

1. Τί μᾶς διδάσκει τὸ Ηθικό	»	39
2. Οἱ Δέκα Ἐντολὲς	»	40
3. Τὰ καθήκοντα τοῦ Χριστιανοῦ πρὸς τὸν Θεόν	»	41
4. Τὰ καθήκοντα πρὸς τὸν πλησίον μας	»	43
5. Ἡ προσευχὴ	»	47
6. Ποῦ πρέπει νὰ γίνεται ἡ προσευχὴ καὶ πότε	»	48
7. Ἡ Κυριακὴ προσευχὴ	»	48
8. Ἡ ἔξηγησις τῆς Κυριακῆς προσευχῆς	»	49

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΗ

Τὶ μᾶς διδάσκει ἡ Λειτουργικὴ	»	51
-------------------------------------	---	----

Κεφάλαιο Πρῶτο : ΟΙ ΝΑΟΙ

1. Γιατὶ γίνεται ἡ λατρεία τοῦ Θεοῦ στοὺς ναοὺς	»	52
2. Ἡ ιστορία τῶν ναῶν πρὶν ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντίνο	»	53
3. Οἱ ναοὶ μετὰ ἀπὸ τὸν Μ. Κωνσταντίνο	»	53
4. Οἱ ρυθμοὶ τῶν ναῶν	»	54
α. Ὁ ρυθμὸς τῆς βασιλικῆς	»	54
β. Ὁ βυζαντινὸς ρυθμὸς	»	55

γ. "Ο γοτθικός ρυθμός	Σελ.	57
δ. "Ο ρυθμός "Αναγεννήσεως	»	58
5. Τὰ μέρη τοῦ ναοῦ	»	58
α. "Ο κνηίας ναὸς	»	60
β. Τὸ "Άγιο Βῆμα	»	61
6. Τὰ ιερὰ σκενή τοῦ ναοῦ	»	62
7. *Άλλα ιερὰ σκενή τοῦ ναοῦ	»	64
8. Τὰ ιερὰ βιβλία	»	67
9. Τὰ ιερὰ ἄμφια	»	67
α. Τὰ ἄμφια τοῦ ἐπισκόπου	»	68
β. Τὰ ἄμφια τοῦ ιερέα	»	69
γ. Τὰ ἄμφια τοῦ διακόνου	»	70

Κεφάλαιο Δεύτερο : ΟΙ ΕΟΡΤΕΣ

1. Τὰ εἰδὴ τῶν ἑορτῶν	»	71
2. Οἱ Δεσποτικὲς ἑορτὲς	»	72
α. Οἱ ἀκίνητες Δεσποτικὲς ἑορτὲς	»	72
β. Οἱ κινητὲς Δεσποτικὲς ἑορτὲς	»	73
Οἱ κινητὲς Δεσποτικὲς ἑορτὲς πρὶν ἀπὸ τὸ Πάσχα	»	73
Ἡ Ἐβδομάδα τῶν πατῶν	»	74
Οἱ κινητὲς ἑορτὲς μετὰ ἀπὸ τὸ Πάσχα	»	76
3. Οἱ Θεομητορικὲς ἑορτὲς	»	76
4. Οἱ ἑορτὲς τῶν Ἀγίων	»	77

Κεφάλαιο τρίτο : ΟΙ ΙΕΡΕΣ ΑΚΟΛΟΥΘΙΕΣ

1. Ἡ ἴστορία τῶν ιερῶν ἀκολονθιῶν	»	80
2. Ἡ διαιρέσις τῶν ιερῶν ἀκολονθιῶν	»	81
3. Οἱ ἔκτακτες ιερές ἀκολονθίες	»	81
4. Οἱ τακτικὲς ιερές ἀκολονθίες	»	81
5. Ἡ θεία εὐχαριστία καὶ ἡ ἴστορία της	»	83
6. Ἡ λειτουργία τοῦ Ιακώβου	»	83
7. Ἡ λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου	»	84
8. Ἡ λειτουργία τῶν προηγιασμένων δώρων	»	84
9. Ἡ λειτουργία τοῦ Χρυσοστόμου	»	85
10. Ἡ λειτουργία τῶν κατηχουμένων	»	87
11. Ἡ λειτουργία τῶν πιστῶν	»	89
12. Ἡ σημασία τῆς θείας λειτουργίας γιὰ τοὺς χριστιανοὺς	»	89

Κεφάλαιο Τέταρτο : ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΙ ΥΜΝΟΙ ΚΑΙ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ

1. Οἱ ἐκκλησιαστικοὶ ὅμοι καὶ οἱ ἴμνογράφοι	»	91
2. Ἐκκλησιαστικοὶ ὅμοι	»	92
3. Προσευχὲς	»	93

ΤΑ ΘΡΑΙΟΤΕΡΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΣΧΟΛΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΣΧΟΛΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΛΙΚΙΩΤΗ

“Ο ΠΡΟΜΗΘΕΥΣ”

ΣΤΑΔΙΟΥ 41 - ΑΘΗΝΑΙ - ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ 6

ΤΑΞΙΣ Α' - Β'

- » No. 1. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ Α.Β.
- » 2. ΟΙ ΕΚΘΕΣΙΣ ΜΟΥ Β.

ΤΑΞΙΣ Γ' - Δ'

- » No. 3. ΠΑΛΑΙΑ ΔΙΑΘΗΚΗ Γ!
- » 4. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Γ!
- » 5. ΕΛΛΗΝΕΣ ΗΡΩΕΣ Γ!
- » 6. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ Γ!
- » 7. ΠΑΤΡΙΔΟΓΡΑΦΙΑ Γ!
- » 8. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Γ!
- » 9. ΟΙ ΕΚΘΕΣΙΣ ΜΟΥ ΓΔ!
- » 10. ΓΕΩΓΡ. ΕΛΛΑΣ Ο ΓΔ!
- » 11. ΧΑΡΤΗΣ ΕΛΛΑΣ ΓΔ!
- » 12. ΚΑΙΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ Δ!
- » 13. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Δ!
- » 14. ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ Δ!
- » 15. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ Δ!
- » 16. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Δ!

ΤΑΞΙΣ Ε' - ΣΤ'

- » No. 17. ΕΚΚΛΗΣ. ΙΣΤΟΡΙΑ Ε'
- » 18. ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Ε'
- » 19. ΧΑΡΤΗΣ ΗΠΕΙΡΩΝ Ε'
- » 20. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΗΠΕΙΡΩΝ Ε'
- » 21. ΦΥΣ. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ Ε'
- » 22. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Ε'
- » 23. ΟΙ ΕΚΘΕΣΙΣ ΜΟΥ ΕΣΤ!
- » 24. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΕΣΤ!
- » 25. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΕΣΤ!
- » 26. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ ΕΣΤ!
- » 27. ΑΓΩΓΗ ΠΟΛΙΤΟΥ Ε'
- » 28. ΑΓΩΓΗ ΠΟΛΙΤΟΥ ΣΤ!
- » 29. ΛΕΙΤΟΥΡ. ΚΑΤΗΧΗΣ. ΣΤ.
- » 30. ΝΕΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΣΤ!
- » 31. ΧΑΡΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤ!
- » 32. ΓΕΩΓΡ. ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤ!
- » 33. ΦΥΣ. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ ΣΤ!
- » 34. ΦΥΣΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΤ!

• Συγγραφείς οι δριτοί των δοκίμων "Έλλήνων συγγραφέων βοηθητικών διδύλων παιδαγωγικάς άντιληψεις, περιεχόμενον αύμφωνον μέ τάς νεωτέρας φημισμονάδης κοντάπ έπιληπτον και μεθοδικό κειμήτης ποντάπ και πολύχωροι οι έωτεροι κοιλιτεχνών. Εκτόπωσις ΟΦΦΕΤ. με έξωφύλλα στοιχείων καλλιτεχνική έπι λευκού χάρτου. Σημαία πρακτικού. Τιμαι αι συνήδεσις.

• Αι καλύτεραι και καλλιτεχνικάτεραι έλληνης σχολικαι έκδοσεις μέχρι σήμερον.